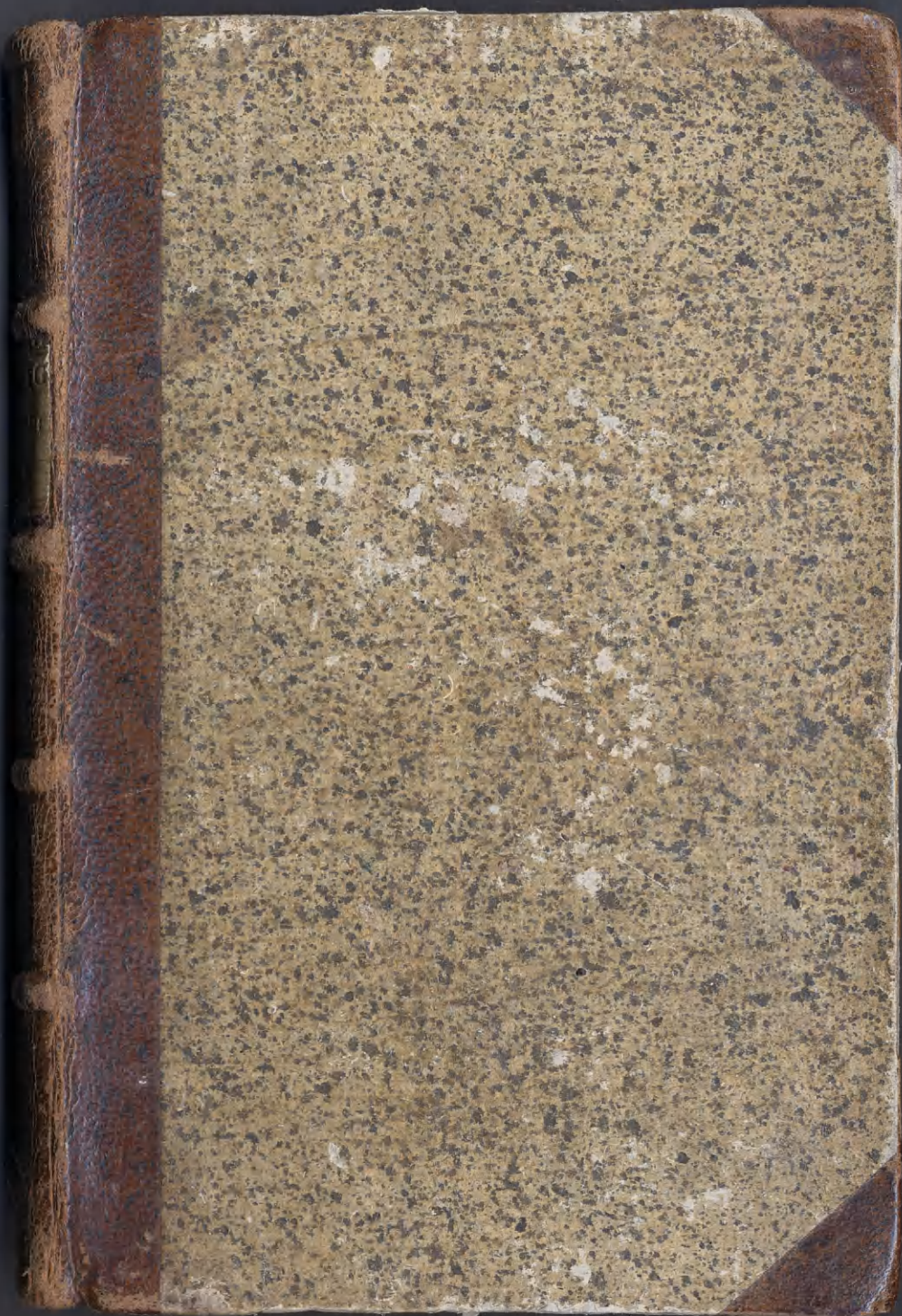

J. H. von Döbeln
Med 3 pl.
(3 delar)

*Plansk. pag. 8 }
36 } *sebras*
32 }*

Centralbiblioteket

Geogr.
Allm.

CAPITAINE
CARL GUSTAV EKEBERGS
OSTINDISKA RESA,

ÅREN
1770 och 1771.

Beskrifven uti Bref

TIL
Kongl. Svenska Vet. Academiens Secreterare.

STOCKHOLM, 1773.

Tryckt på eget förlag hos HENR. FOUGT,
Kongl. Boktryckare.

OSTINDISKA RESEA
CARL GUSTAV EKEBERG
CAPITAIN

1128人

157

A circular library stamp from Göteborgs Universitetsbibl. (Göteborg University Library). The text "GÖTEBORGS" is curved along the top inner edge, and "UNIVERSITETSBIBL." is curved along the bottom inner edge. The center of the stamp is blank.

TILL
HANS EXCELLENCE
Sven Rikets Hög, Commandant och
General af Kongl. Majest. Galt. F. d.
Gouverneur för Drott. Hög.
Höf. Värn och de Kongl.
Art. Infanteri.
Höf. Värn och de Kongl.
CARL FREDRICH
SCHREFFER.

*T*illåt, Nådige Herre, at få tilågna
följande blad Eder Excellences höga för-
svar; de handla om händelser förelupne
under en Ostindisk Resa.

Eder

*Eder Excellence, som behogat åtaga
Sig styrelsen öfver denna vidtsträckt far-
ten, tackes med Nådigt välbehag anse de
bår upteknade anmärkningar: de kunna
i något mål blifva nyttige för dem, som
framdeles göra dessa Resor.*

*Vare emedlertid Svenska flaggan vör-
dad, så vidt Oceaner råcka, och des handel
lönande under så hög uplyst vård!*

Eder Excellences

Allerödmjukaste tienare
CARL GUSTAV EKEBERG.

FÖRETAL.

De skiljaktigheter, som Rese-beskrifnin-
gar hålla sins emellan, tyckas med skål
merendels böra gifva anledning til et slags
mistroende, om någonderas säkerhet, fer-
deles, när berättelserne träffa på främmande
och sällsynta ting eller ovanliga händelser.

Om folkslagens feder, hushållning
och politique, förändrade med tidernes
omskiften, eller ock de resande Auctorer-
nes olika accurateffe och noggrannhet vid
enahanda förekommande märkvärdighe-
ters upteknande, skulle åstadkomma dessa
skiljaktigheter, så ville de icke göra så stora
inbrott på fanning och visshet, som då nå-
gon, för berättande pickhogad resande, för
at göra sin beskrifning fullständigare, nöd-
gas, på fanningens bekostnad, bygga den på
utfrågningar af landets måstadels okunniga
iavånare, hvilkas tungomål et kort vi-
stande icke gifvit rådrum, at til hälften blif-
va begripeligt; dessa slags Rese-beskrifnin-
gar, som ofta förekomma, kränka i många
mål förtroendet för dem, som varit mer
granlaga om realiteter.

Sådan

lig vind, hvilken några dagar varit mycket ostadig, och fastän en och annan gång på östra kanten, dock likväl upfylld med snöyra och tiock väderlek, som förtog utfigten uti dessa trånga farvattnen.

Den 26 Decemb. 1769, liknade sig luften at blifva mera beständig med köld och jemn blåst ifrån nordost. Ankaret lyftades, och refan anträdde i Herrans namn i sällskap med Skeppet Prints GUSTAF: de Svenska Skären begynte redan innan aftonen försviana utur vår åsyn och Schagerns båk med des fyr i skymningen visa sig. Emedan vi gjorde vår väg förbi denna uddan af Jutland at Nordiska Näset, höllo vi jemt sällskap med vår följeslagare, som seglade mycket bättre, til des natten inföll, då en mörk luft, som upsteg i öster och bröt ut til hård blåst med tiockt snöfall, vid midnattstiden skilgde oss åt. Denna väderleken med aftagande och sig småningom til syd-vest dragande vind varade intil följande dagen med något klarnad luft, hvarmed vi likväl de följande dagar hunno så långt at vester, at vi den 30de voro i gränskap med Hitländska Öarne, hvil-

ket

ket lodningen på 85 famnars diup, en myckenhet foglar och det slåta vattnet gafvo tilkänna. Vi räknade oss hafva 60 gr. 35 m. latitud och vid pass 300 fiömlar vester om Scageruddas meridian, väderleken som med de sydliga slags vindarne uti denna negden är altid tiock och rågnig, begynte utur V. S. V. blifva stormande, natten af smått regn och töckn mörk, och utfigten kort; fordrade fördenskul den försiktighet, at icke oförmodeligen infalla på dessa öar och deras vidt utsträckande skär; at lägga bi och vänta dagen var derföre säkrast. Huru litet man kan lita på Skeppens lopp ifrån det ena landet til det andra, utvisar deras skilnader uti flera resor fins emellan jemnförde, antingen de orsakas af oförmodade strömmar eller den vind som länge herskat; detta satte mig i farhoga, i anledning af den olycka, som hände Skeppen Stockholm och Drottningen år 1745, då jag uti det förra led Skeppsbrott uti mörka natten emot denna öens strander. Vi gjorde emedlertid vår väg at nord, och då vi den följande dagen uti lika beskaffat väder hunnit til parallelen af den nordra uddan, begynte stormen utur V. N. V.

A 2

med

med hagel-skurar och mycken blix; och här slutade vi det gamla året.

1770.

Januarii den 1. Denna middag hade vi sigte af Hitland och tillika 85 famnars diup. Sedan med en flapp N. V. vind vi sökt nalkas landet, blef väderleken, som var mild och stilla, ombytlig ifrån O. S. O. til S. V. och de följande dagarne vestlig; den bröt den 4:de ut til en nord-vestlig flygande storm, som uprefse fiön til högtbrytande vågor. Vi voro då komne på meridianen af Hitland och uti 62 graders latitud. Stormen blef så stark denna och de följande dagar, at intet segel kunde föras, utan dref oss hinderlöst tilbakas åt S. O. Vi hunno ändteligen, sedan blåsten aftagit och vädret vändt sig någorlunda til vår fördel, å nyo, natten emellan den 8 och 9 uti månkenet, förbi den nordra uddan, så at vi den följande middagen räknade den samma 48 milar S. S. O. ifrån oss. En nordlig och N. N. O. mycket våldsam vind, med ifriga skurar af hagel och mycken blix, aflöste den förra, efter några minuters lugn, och med en uprefst fiö förde oss denna och et stycke på följande dagen 200 milar vesterom Hitland til

til 59 gr. 37 m. Här skiftade den sig först til stilt, och bröt sedan ut med de trägna och ohygge-liga stormar, som voro orsak til den följande cathastrophen.

Det har varit vanligt at skeppen, som årna sig åt Indien, företaga sina resor bittida, på det de i tid må kunna hinna at hafva fördelar af skiftevindarne uti Indiske hafven; de hafva derföre fastställt affeglings tiden omkring December månads slut, en tid då solståndet eller strarbraket infaller; sföfarande hafva altid haft respect på väderleken den tiden, i synnerhet om ny eller fullmåna blifvit vid detta phænomen, det har jag funnit sällan slå felt. Hitintils hade vi ifrån Gótheborg räknat allenast fem stormar, ehuruval alfvarfamma, dock i anseende til de följande af mindre betydenhet.

Vi hade hitintils smickrat oss med det hopp, at detta ovädret varit påfölgd af solståndet, och at, när det var öfverståndit, skulle det ena med det andra uphöra. Huru åro icke menniskorne lyckelige deruti, at de dem förefläende motgångar åro förborgade; vi skulle med mycken oro och fasa afbida dem, om de-

ras hårdheter voro oss bekante. En period började, som icke allenast brydde oss, utan ofelbart andra som voro ute at färdas, och som vi ovetande om påföljderne med stadgat mod emottogo. Vi hade högden af Kilda den nordvästligaste af Levis öarne, som betäckta Scotlands västra stränder, då den 15 en häftig storm utur V. N. V. med grymma skurar af groft hagel öfverföll oss, och fönderref de få segel vi kunde föra, samt dref oss uti en mycket bekymmersam natt i negden af dem. Af den anbräckande dagen kunde vi, så af det grumliga vatten, som af en myckenhet foglar, sluta at vara dem nära, ehuruval tiöcka luften hindrade at se dem. Stormen lade sig, och det behagade Försynen inom två timar hugna oss med frisk N. O. vind, som, ehuruval de af stormen upreste vågorne nog hindrade framgången, likväl bragte oss utur en fara, som vi på annat sätt svårligen kunnat rädda oss ifrån. Vi skyndade oss med denna vinden, som efter hand drog sig åt S. O. Syd til S. V., så at vi den 18 räknade oss på Tenneritfas meridian uti 57 gr. 6 m. Latitud; och hade den lilla i detta farvatnet liggande klippan Rocoll O. N. O. 90 milar ifrån oss.

Så

Så snart vinden vridit sig til V. S. V. började den åter med förnyad styrka och et hafsvall, som altid svarade emot des kraft. Den skiftade således dageligen emellan V. S. V. med regn, til V. N. V. med hagel, och fastän blåsten et par timar om dagen litet saktade sig, så var detta at anse allenast som en hvila för at hämta nya krafter. Den jämt till slutna luften hade sedan resans början allenast bestått oss tvänne observationer af solen, och då hon om nattetiden någon gång skilgde sig åt, så framlyste altid eldröda norrsken, och utur de fastare molnfläckar ständiga blixtringar. Castor och Pollux, som så mången gång sågnat siömän med hopp om bättre väder, då de visat sig från skeppens toppar uti storm, lyfte nu uti hvarje hagelskur högt uppe utan någon ändring. I sådant tillstånd stråfvade vi emot de oblidbara hårda västliga vindarne at komma ut på rymden, vändande än på ena än på andra bogen, hvars yra och kraft icke tillstodde oss föra eller tillfatta något segel innan det blef i stycken slitit, och hafvet, som rättade sig efter blåsten, var ständigt så oroligt, at skeppet både rullade af vågornes högd, och vräktes aldeles af deras

A 4

drift

ras hårdheter voro oss bekante. En period började, som icke allenast brydde oss, utan ofelbart andra som voro ute at färdas, och som vi ovetande om påföljderne med stadgat mod emot, togo. Vi hade högden af Kilda den nordvestligaste af Levis öarne, som betäckta Scotlands vestra stränder, då den 15 en häftig storm utur V. N. V. med grymma skurar af groft hagel öfverföll oss, och sönderref de få segel vi kunde föra, samt dref oss uti en mycket bekymmersam natt i negden af dem. Af den anbräckande dagen kunde vi, så af det grumliga vatten, som af en myckenhet foglar, sluta at vara dem nära, ehuruval tiocka luften hindrade at se dem. Stormen lade sig, och det behagade Försynen inom två timar hugna oss med frisk N. O. vind, som, ehuruval de af stormen upreste vågorne nog hindrade framgången, likväl bragte oss utur en fara, som vi på annat sätt svårligen kunnat rädda oss ifrån. Vi skyndade oss med denna vinden, som efter hand drog sig åt S. O. Syd til S. V., så at vi den 18 räknade oss på Tenneritis meridian uti 57 gr. 6 m. Latitud; och hade den lilla i detta farvatnet liggande klippan Rocoll O. N. O. 90 milar ifrån oss.

Så

Så snart vinden vridit sig til V. S. V. började den åter med förnyad styrka och et hafsvall, som altid svarade emot des kraft. Den skiftade således dageligen emellan V. S. V. med regn, til V. N. V. med hagel, och fastän blåsten et par timar om dagen litet saktade sig, så var detta at anse allenast som en hvila för at hämta nya krafter. Den jämt tillslutna luften hade sedan resans början allenast bestådt oss tvänne observationer af solen, och då hon om nattetiden någon gång skilgde sig åt, så framlyste altid eldröda norrriken, och utur de fastare molnfläckar ständiga blixtringar. Castor och Pollux, som så mången gång sågnat siömän med hopp om bättre väder, då de visat sig ifrån skeppens toppar uti storm, lyfte nu uti hvarje hagelskur högt uppe utan någon ändring. I sådant tillstånd sträfvade vi emot de oblida hårda vestliga vindarne at komma ut på rymden, vändande än på ena än på andra bogen, hvars yra och kraft icke tillstodde oss föra eller tillsätta något segel innan det blef i stycken slitit, och hafvet, som rättade sig efter blåsten, var ständigt så oroligt, at skeppet både rullade at vågornes högd, och vräktes aldeles af deras

drift til vår minsta fördel, utom det at de som oftast bröto öfver med nog buller och håftiga skakningar. Ut i et sådant tillfälle då Skeppet en gång, den 21, skulle vändas, tildrog sig den olyckan, at en af sjöfolket blef öfver bord slagen och drunknade.

Omsider den 23, efter et par timars skickeligare blåst, begynte vinden om morgonen ifrån vester med några förelöpande ilningar förvandla luften til en tät och jerngrå dimba, et tydeligit förebud til en hårdare storm, emot hvilken vi skyndesamt beredde oss, med alla nödiga anstalter; denna tiltog ock efterhand och bröt eftermiddagen ut i en grym Orkan. Nu kom det verkligen til pass, at vi voro färdige emottaga en så alfsvarsam gäst, som oaktat det at all öfvervigt var nedtagen och alla rår nederstrukne, likväl lade skeppet på en sida med styckeportarne emot vattnet, hvilket tillika med skummet flög öfver oss som en yra up i luften, och vådrets dånande förtog hörflen af hvad som på nära håll ropades. Sedan alla luckor och portar blifvit tiltäpte, mäter och taklagen på bålla fått försäkrade, och

manskap uppe i mårserne med yxor förordnade, at, om så behöfdes, borthugga stängerne, til masternes behållande och skeppets resande, låto vi, under den Aldrahögstas försorg, drifva uti et våder, som näppeligen en Anson under Cap. Horn funnit svårare, och i fanning blåste uti all fullkomlighet, rätt så svår som den i Chinesiska sjön bekante Tai Fong, intil klockan 10 om aftonen, då den uti sit aftagande reste up en förundrans vörd hög sjögång, af hvilken en våg, ej den minsta, öfverhöljde skeppet, som icke underligen fatte en hvar i den bestörtning at genast siunka. Kraften af denna svåra vatncolumn, hvilken räckte up emot Förmårnen, stötte med sådan ifver emot Bagbords Bog, at den sönderflog Focke-röflet, som bestod af 7 tums tiock ekeplanka, bräckte alla derpå stående knå, och afbröt jernbultarne, kastiade et 13 skeppunds Ankare med et derpå liggande Varpankare, som voro vid Relingen fastsurrade, in på däcket, sönderkrossade echaloupen, jollen, och bortikölgde Styckena efter dem. Sedan den under et otroligt brakande och en håftig skakning, som skedde under detta, öppnat sig

A 5 JANUARY 1813

våg emellan däckets, fylde han den der stående skepps-båten, störtade sedan ned til sådan myckenhet på undra däckets at några kreatur blefvo der fördränkte; omsider steg det ned i skepps-rummet nedrusade vatnet tre fot högt. Den öfriga delen af denna vatten-column slog ut alla luckor under foldäcket och sökte sig våg derigenom, sedan den slitit löst alla bänkar och kastat dem, med dem som derpå futo ned åt le, lemnandes alla vakthafvande flytande uti det kvarblefna vattnet uti mycken oreda, ibland hvilka jag var en, som oförmodat fann mig i vatten up til armarne, hvilket drog mig omkull och förde mig på ryggen liggandes fram och åter, til des jag fattade et tåg, at icke med des afrinnande komma öfver bord. Denna hastiga och oförmodade oredan var icke den endaste som oss hände: Vågens våldsamma slag emot skeppet gjorde, som sades, en sådan skakning, at de uti rummet nedstrukne och tvärts öfver lagde canonerne vräktes tillika med ankare-tågen åt le-sidan, hvilket allt tillika med vinden förorsakade skeppet en krängning, at det nu mera blef liggandes med relingen emot vattnet.

Sådant

Sådant var nu vårt tillstånd uti en mörk natt, bister af regn, blix och vådrets ouphörliga fusande emellan de höga svallande vågorne. Vår första omsorg var at få vattnet utpumpat och skeppet rättat, en syssla som uptog det öfriga af natten. Den följande dagen gaf nytt arbete med tågvärkes upförande at kunna bevara vår lutande focke-mast, som igenom röfsets förlust mistat all sin styrka på den sidan. Den i mycken oreda löpande fion, som träget slog up under skepps-hvalfvet, hade äfven bortrivit rorets krage, hvarigenom en myckenhet vatten kommit in uti arckliet. Vinden, ehuruval til all lycka ej så våldsam som förut, förde oss likväl utan upskof närmare de österut belägne öarne, efter vi intet vågade utställa den halfnakna focke-masten för något segel. Vinden skiftade omsider til S. V., vi vände straxt åt N. V. upförde och til skeppsidan fästade tvänne på hvarandra lagde stockar til et nödfalls röste och, så mycket görligit var, funno oss den 30:de Januarii uti någorlunda segelbart stånd, då vi voro drefne tillbaka til 60 gr. i m. latitud och räknade Rökoll S. t. O. 10½ gr. 138 milar.

Sedan

Sedan vinden de följande dagarne dragit sig åt nord-vest, stråfvade vi, ehuruval i tämmeligen bofälligt tillstånd, i anseende til en och annan skada, som i öppna stön icke kunde botas, at förtfatta refan, på det vi vid någon uti vår väg liggande plats, såsom antingen Madeira eller St. Jago, kunde utan ferdeles hinder förse oss med fartyg och förbättra det öfriga: vi voro ock hunne ned til 58 gr. 24 m. fast icke utan oro af ostadiga och skiftevis hårdt blåsande vindar. Sluteligen begynte en alfvarsam storm af V. S. V. den 2 Februarii, för tre dagar, med regn, tönk och mörk luft at blåsa, som varade intil den 5:te, då vi med upklarnat väder emot all vår förmodan fingo öen Fula i sigte, belägen på Hitlands vestra sida. Detta landfall var oss så mycket mera oförväntat, som vi räknade oss ännu 225 siömilar derifrån åt vester: en skilnad, som ej kan alt sättas på driftens räkning, emedan den uti de dageliga räkningarne var til fullo godtgiord, utan får här tillskrifvas strömmar, som en så långsam och kraftig vind satt i rörelse, och til slut förenat sig med de i Scotiska öars granfkap löpande strömmar, hvilka en accurat navigator vid namn Murdoch Mekan-

zie

zie beskrefvit uti sina öfver en del af dessa öar utgifne ehartor, som ock berättelsen öfver Orcades öarne, hvarest på somliga ställen ej skal vara sållsamt, at strömmen, i synnerhet vid månans skiften, skal löpa 9 milar uti en tima, hvaraf vi tilförene haft uti flera resor, då vindarne varit vidriga, nog öfvertygande prof. Som vinden, ännu vestlig, satte oss emot denna öen och til de trångfel, som hon gör med Orcades öarne, hvilka alla äro upfylde med skär, klippor och strömmar, fordrade försiktigheten at, i anseende til dessa omständigheter, ej uppehålla sig på så äfventyrligit ställe med krytsande, utan allenast hålla oss här natten öfver, och, efter den följande dagen var lika benägen för oväder, beslöto vi gå igenom Sundet emellan Hitland och Fair Isle, at uti et något rymmare vattn afbida hvad ändring den förväntade fullmånan ville tildela oss.

Då jag hade tillfälle emellan snö och hagelskurarne betrakta Hitlands födra udda med sina kullar, alla af snö betäckte, som visade sig mycket ohyggelige, påminde det mig mit tre månaders vistande här, då jag efter et olyckeligit

ligt skeppsbrott vid des sydöstra strand, 1745 den $\frac{1}{2}$ Januarii, fick här, jemte andra, min lifbärgning. Jag skal infalla med en liten berättelse derom, om det intet illa uptages, medan Skeppet Finland, uppehållit af motvåder, fullt af snö och hagel sträfvar i detta farvatnet.

Detta lilla Archipelag af en stor och åtskillige små öar och holmar, ligger emellan 60 och 61 graders latitud; stora öens längd ifrån Sombrough Head til Rona Hill på Nort Mavven, som är en stor halfö, är 54 mil eller 18 leags, har många uddar och vikar samt är fördelad uti 17 socknar. På vestra sidan ligger Fula 20 milar ifrån landet, som om sommaren är allenast et fiskeläge: den innefattar i omkretsen emot 5 milar, jordarten på henne säges fördrifva råttor. Houfe, Burra, Vestra, Waley och Papa äro tämmeligen stora öar och ligga närmare landet nord om Fula på Hitlands vestra sida. Veskeris äro klippor, ligga 10 milar ut ifrån landet mit för en stor vik kallad Magnus Bay. Yell är så stor, at hon har två socknar, denna gör med stora öen et sund kalladt Blome Sund. Unst är den nordligaste, under henne ligger Fedlar. Outcheries äro tre små klippor

klippor, belagne 15 milar ifrån landet på östra sidan. Noss har en emot öster lutande klippa, kallad Hanglip. Whalsey ligger der ofvanföre. Brassey gör med stora öen en skön hamn, tillräckelig för en flotta af hundrade segel; Holländarne kalla henne Buysbay, samt Musay; desse äro de större öarne, men holmar och skär äro nästan intet tal uppå, hvilka alla utgöra tillsammans 4 Socknar.

Larwik, den enda Staden på hela öen, belägen uti Gulberviks sockn vid Brasse hamnen, har få invånare; här bor Gouverneuren, som har titul af Amiral, vice Gouverneuren och deras skrifvare. Uti denna hamnens inlopp strandade Skeppet Drottningen af Sverige 1745 den $\frac{1}{2}$ Januarii. Midt emot denna på öens vestra sida ligger i Tingvalls sockn Scallovay, en stor by; vid dessa bägge, så väl som på flera ställen på öen, finnas lemningar efter fåstningar, som de föregifva vara bygde af Picterne.

Åtskillige Scottska familier och andra herskaper hafva här sina landtgoods, hvars underhafvande utgöra sina utlagor, merendels igenom fiskande. Landet är mycket bergigt och

och högt, de emellan liggande dälдерne äro öfverväxte med hög liung, som är boskapens bete, och de lägre dälдер utgöra torf tilträckeligen til invånarnes bränse, de bekvämare ställen äro upgräfne til åker, emedan ingen annan redskap finnes, och består jorden af sandblandad mylla efter den förrutnade hafstången samt någon lera, hvilken är ganska bördig til hafra och kornsåde, som dock är knapp föda för dem, som likväl dermed umgås mycket sparsamt. De hafva sina hus uplagde af flata hållar, som här gifvas i öfverflöd, fogningarne tilstrukne med lera, men takverket måste de hafva ifrån Norrige eller strandade skeppsvrak, emedan intet träd eller buske finnes på hela öen, de förmögnare hafva sina hus i flera afdelningar och våningar, med bräder panelade, stora fenster och spisar, dock utan spiäll, men de sänre åtnöja sig med et enda hus, hvarest eldstaden är midt för den låga dören, och et hol på taket at utsläppa røken, på ena sidan om spiseeln är tilhåll för folket, på den andra sidan för boskapen, ty hästar och får måste både sommar och vinter söka sin föda ute på marken. Logar och andra uthus nyttia de intet;
den

den affkurna såden stackas, och hvar gång de behöfva, tröskas, samt på en slät håll öfver någon bäck med en annan påliggande sten, lik en så kallad fotvikla, söndermalas; hvar gång de äta, knåda de miölet med vatn i en skål, baka deraf små runda kakor, dem de, för den brinnande tårven upreste, grådä, och kalla Banex. Maltet malit slå de uti en uprest tunna, giuta deruppå hett vatn, efter et par dagar aftappa och dricka, och, när detta fått ånda, giuta å nyo hett vatn på til des ingen must mera kännes: det grumliga på bottn liggande, sedan det blifvit skiljt från sådorne, koka de til gröt med tørt hafremiöl under, äta det med smält fårefett, och kalla denna rått Suun. Blåkål, fisk, fårkött, ägg, siähl och fogel är i öfrigit deras allmänna föda.

Hitländske hästarne äro af et serdeles slag, små, låga, och hafva utom manen liksom skågg ifrån kåften ned til bringan; de nyttias endast at uti halmkorgar bära på åkrarne den af siön upkastade tången til gödande, och at hembära de affkurna sådes-kärfvar. Til resor uti deras bergiga vågar äro de serdeles bekväme; och är

det hiskeligit se dem rida på två högst tre fots breda vågar belägna omkring bergen, hvarest en brant högd hänger öfver hufvudet och en brådstupa sluttar i hafvet. Håstarne visstotade och folket dervid vande, göra som oftast en sådan ridt utan at man hördt någon förolyckas.

Deras får tycktes äfven vara af en ferskild art emot dem jag sedt både i Scotland och England, finarre, men rike af sin ull; desse, så väl som håstarne, tyckas passa sig bäst för detta klimat och orten; hvar och en bonde har et tillräckeligt förråd af dem; de utgöra största delen af hans föda och hela klådnaden. Landet, som utom örnar är fritt för odiur, bidrager at de utan besvär skötas, alla hafva på dem sina ferskilda märken; när de beta gå flera hundra i en hiord, och när de klippas, klipper hvar ägare sit. De kunna ock utstå mycken hunger. För urvåder skul åro på flera ställen af sten uplagde murar, som inestuta små gårdar: uti dem samla fåren sig och ligga tätt tillsammans at niuta skygd; de blifva der nednögade, och kunna så fördraga tre til fyra dagars svält, til dess at snön bortsmälter, som

som i anseende til de omskiftande vindarne icke varar länge, dock händer, at de hungrige ibland förtära ullen af de närliggande, som valkas i magen til bollar och förorsakar dem döden. Qvinfolken spinna denna ull på sländor och tilverka deraf kläder för sig och männen ända til underklådnaden, de sticka äfven deraf strumpor, som i finhet täfla med silkesstrumpor.

Hafvet gifver dem åtskillig slags fisk, äfven ostron, hummer och råkor, och de många holmar och skär åro säkra tilhåll för flera forter fogel, hvaraf de hafva både ägg och fiäder. Uti de branta klipporne hafva oräkneliga skaror af vilda dufvor sina nästen, som utan möda fångas: at förtiga en myckenhet snåppor, spolar och starar, som ständigt följa stränderne åt. Om våarne göra svanor och vildgås här besök och få altid lemna några af sit sällskap i sticket. Hvarest våorne hafva uti bergen giordt långa holigheter, der hafva uttrar inrättat sina boningar: de til denna jagt inrättade hundar fela icke at gripa och leda dem ut at fångas eller skiutas. Ingen brist är på fiärlar, af dem göra Hitländarne sig mycket

ket gagn til föda och tran, samt af skinnen til kläder. Et ferdeles sätt hafva de at af hudarne tilreda sig skor: et rått skinn utbredes och derutur skåres en rund flik, tre gånger så stor som fotens längd, hål stickes rundt omkring, igenom hvilka trådes en rem af samma hud, foten sättes mitt på skinnets och remen tildrages om smala benet: således hafva det fattigare folket skor utan någon föm; det är svårt at af deras spår i snön dömma hvad slags diur som gått förut. På åtskillige ställen, i synnerhet uti Dunrofsnes Sockn, den fyndligaste delen af Öen, hvarest marken är sandig, hafva caniner fåstat sig, som til myckenhet med nåt fångas. För en stor del af dessa producter, som de med några egna Fartyg utföra til Hamburg, tilbyta de sig salt och andra nödvändigheter. Fartygen besöka i återrefan Norrige och föra derifrån båtar, som blifvit söndertagne, för utrymme skul, jemte tienligt virke för byggnader, samt bräder. Således har jag korteligen berättat hvad jag på denna öen funnit märkvärdigt hos et folk, som äro enfaldige, godsinne, och hvilka naturen lärde at vara nöjde med litet.

Jag

Jag vil nu begynna med refan igen. Sedan vi, som sades, den 6 kommit uti Nordfion, i den öppningen som är emellan Norrige och Hitland, af Holländarne kallad Trechter eller Tratten, var vinden ostadig emellan N. och VNV. och som han den 9de syntes å nyo draga sig til vest och VSV. höllo vi Siöråd at uti Norrige föka hamn, för at bota skeppets skador, fylla vårt redan afgångne förråd af färskt vatn, samt förse oss med fartyg och annan förnödenhet. Bergen var väl närmaft, men des inlopp mindre bekant, och des hamnar osäkra at föka med en vind som låg på landet. Efter vinden drog sig åt Sydvest, föktes lodning på Jutiska Refvet, för at derifrån finna Norriska näset; men ju närmare vi kommo til landet, ju mera betog en tiock dimba utsigten, hvilken til slut så tilfatto, at vi ej kunde skönja något inom et par moufquet-skotts håll. Här fordrades en vågsam försigtighet, efter hamn nödvändigt skulle fökas. Vi höllo fördenskul, med små och de öfra seglen samt noga efterseende, åt landet; en liten landfogel gaf des annalkande tilkännan, och straxt derefter syntes vatnet squalpa på de utanför näset liggande Biskops-stenarne.

B 3

Vi

Vi höllo genast ut åt fiön, sköto några skott, och inom en half tima utlockade fyra stycken lotsbåtar, af hvilka, en förde oss in uti hamnen Remans Fiorden, belägen fyra milar nordost ifrån bemålte nås, hvarest vi bragte skeppet i säkerhet, efter en 46 dagars strapage, uti hvilken vi ej hunnit mer på vår resa, än hvad vi beqväm- ligen kunnat göra på 18 timar, men räknat under den tiden 24 stormande dagar.

Sedan skeppet var uti full säkerhet, an- staltades straxt om des skyndesamma i stånd sättande både med reparerande och förfriskan- de: et tienligt stycke eketrä til et focke - röste anskaffades, jemte en jolle, samt timmer och bräder at under refan bygga en echaloupe. Men huru blefvo icke vi bestörte då rorets kra- ge skulle påfattas, och vi funno, at vågorne uti stormarne afbrutit et jern som det hängde uppå, och bräckt et annat; vi funno då uti hvad för- lägenhet vi kunnat råka at aldeles mista det, hvarföre vi, med eget jern och egna smeder, måtte i en på land inrättad smedia förbättra et så högfmodigt stycke.

Efter

Efter fiorton dagar voro vi nu aldeles färdi- ge at å nyo antråda refan, til fullo reparerade förfriskade och provianterade. Och churuvål detta skeppets i stånd sättande efter den ledna för- lust och afgang var nog betydlig, likväl sked- de den med så mycken besparing, at en okun- nig kunde taga sig af de ringa omkostningarne skäl at dömma, det vår förlägenhet varit så li- ten at den icke fordrat någon hamnfökning.

De envisa vestliga blåsvåden, som under vår varelse i denna hamnen hållit träget uti, voro som oftast så skarpa, at fastän hamnen var så til sägandes rundt omkring med höga berg betäckt, måste vi likväl stundom låta tre- die ankaret falla, och vågornes häftiga sval- lande emot stränderne inom skären bortförde fiskares bragder ut på diupet, fastän de voro på 15 famnar utfatte; denna vind hindrade til vår stora förtret ännu några dagar oss, som med nog bekymmer räknade tiden til refans vin- nande.

Jag borde berätta något om denna orten, om det lönade mödan. Den som sedt Göthe- borgske och Bohuslänske skären med deras

B 4

af

af skog blottade klippor, kan göra sig fullkom-
meligt begrep om denna; de få behagligheter,
som en annan årstid torde kunna framvisa, vo-
ro nu af snö och is aldeles bortgömde, några
hus lågo ibland klipporne spridde, hvarest ber-
gen lemnat utrymme at uptaga åker och ångs-
bitar: belågenheten liknade i detta fallet den
Hitländska. Fodret och äfven betet för crea-
turen förekom mig, lika som uti alla omkring
salta hafven liggande länder, mycket gódan-
de, förmodeligen af hafsångorne, som i något
mått gifver vegetabilierne denna fódande egen-
skapen, hvarföre här ock var ingen brist på
miölk och smör, fastän boskaps slaget icke hade
anseende til at vara serdeles lönande. Fisk van-
kades dageligen, och utgör förnämsta näringen,
tillika med den vinst de hafva af fremmandes be-
fök uti de tätt vid hvarandra belågne hamnarne.
Affättningen, af det ymnigt up i landet växan-
de skogsverke, at utlåningen, är en serdeles
handtering, som icke hörer detta skärfolket til.
Men nu liknade sig lusten til en annan vind
och väderlek.

Det var den 6:te Martii, som nord-östliga
vinden började fåna oss med et gladt besök och
hade

hade med sig solskin, en sak, som hela denna ti-
den varit för oss rätt falskt; vi nyttjade denna
få efterlångtade lågenheten, så at vi uti god tid
voro utur hamnen, och lemnade samma af-
ton den vestra kusten af Norrige utur sigte,
ställandes vårt lopp at Sundet emellan Hitland
och Orcades öarne. Den 7:de och 8:de voro
vindarne ännu med lindrigt snöfall och liten
blåst ostadige, dock hunno vi den 9:de up til
Hitlands södra udda, som ännu blänkte hel
hvit af den der nog fallne snön, passerade sam-
ma afton emellan öen Fair Isle ock Sombroug-
head; samma afton togo vi ock afsked af öen
Fula, då den var N. O. ifrån oss; med jemn
dragande blåst intogs vårt gamla krytsnings stäl-
le, och åtankan af en och annan tillfällighet up-
väckte rysning dervid. Den 11:te uti dagningen
blefvo vi klippan Rocoll varse, för hvilken vi
nyligen haft så mycken respect, hon är lik en
trubbig at nord lutande pyramid, efter ögne-
mättet ej högre än 30 alnar, des basis är vid
pass et stenkast; ehuruval intet farligt synes
omkring henne, mera än et uti Holländska
chartorne på södra sidan utmärkt grund af 80
famnars diup, är dock icke rådeligt gå henne
när-

närmare än på tre siömilar. Efter hon ligger så ensam och til 150 milar skild ifrån närmaste land, är ej underligt at hafvet har tilräckeligt utrymme at emot henne kasta sina vågor, så at yran stundom tyckes öfvertäcka henne. En myckenhet hvita måsar hafva här en ostörd ro, som igenom sin afkastning och spilning hafva hvitmenat största delen af henne. Jag fann hennes låge vara uti latitud 57 gr. 42 m. och 3 gr. 0 m. öster om Teneriffa, samt skilnaden emellan hennes och Fula meridianer 373 milar.

Den 14 hade vi nått til latitud 53 gr. 43 m. och voro 0 gr. 52 m. vester om Teneriffa, vi höllo noga utfigt för en uti alla Chartor här utfatt klippa kallad Brazil, om hvars beskaffenhet jag aldrig kunnat hämta någon kunskap; en ovanlig hop foglar sågo vi likväl.

At förekomma vestliga vindarnes vidare intrång och hinder, som stundom voro hågade för den sidan, böjde vi kofan mera vestlig när andra vindar det tilstodde. Nu fingo vi erfara påföljderne af de hårdheter vi utstodo uti svåra vådret förän vi sökte Norrige. En slags släckfeber hade smygt sig in i bland siöfolket som
bragt

bragt redan 20 til fångs, sedan vi i Norrige begrafvit en af dem. Denna sjukdom tycktes hota oss med bedröfvelig utfigt, efter han den 22, då vi voro vid Madeira, borttryckte en, och den 26 uti Sundet emellan Gomera och Fer två andra. Fastän at de öfriga voro nog afmattade, började de likväl med vårmans tiltagande efterhand vederfås, och denna smittsamma sjukka uphöra.

Vi seglade öen Fer så nära, at vi tydeligen kunde skönja åtskilliga byggnader och plantager på de afluttande högderne, som gafvo et behageligt utseende, och vinden, som blåste ifrån landet, nedförde en angenäm lukt. At en Franskt auctor uti en charta utmärkt henne för steril och obebodd, syntes för ingen del åga rum, utan var hennes anseende vida behageligare än Palmas och Gomeras, hvilka vi på lika nära håll passerade, äfven Teneriffas, som jag en gång, då jag 1747 var der i land, hade tilfälle at betrakta. Här syntes höga trån, som växte up emot den högsta spetsen, hvilken til en del var betäckt med moln eller dimba. Om dessa åro de uti berättelser utgifne pluvi-

pluvialia, som utur dimban och molnen om nätterne emottaga vatn och släppa det uti dagningen uti de derunder gräfde Sifsterner, at ersätta bristen af källor och vatnspring, som en Engelsk siöfarande, Levis Jackfon, berättar, kunde vi icke förnimma, men bakom den åt söder sträckande låga uddan syntes en vik tienlig til hamn; hon ligger uti 27 grader 44 minuters latitud, och 1 gr. 10 m. vest om Teneriffa.]

Den behageliga nordöstra passade-vinden plågar vanligen i granöskap af dessa öar gynna de utgående skeppens resa, men vestliga och äfven sydvestliga vindarne tycktes denna gången vilja förfölja oss, och gjorde vår kosa nog knapp, at vi voro så nära Africaniske kusten och de bankar som omgifva Arguin, at den bleknade vatnfärgen och et serdeles slags fiskemåsar utmärkte det vi icke voro långt derifrån. Den nå räckte intil 20:de latituds graden.

Nu hade jag mera tid och bekvämlighet at fortsätta observationerne med Herr Professor Wilckes artiga Inclinations-Compass, än förut uti den stormande och oroliga perioden; våra
sköna

sköna lopp emellan 180 och 200 milar dageligen, gjorde vackra latituds skilnader och tillika ansefliga förändringar uti nålens lutning.

Den 29 gingo vi igenom Sundet, som Saltöarne göra med Gröna Udden, och slutade Martii månad uti 11 gr. 38 m. latitud, 3 gr. 29 m. vest om Teneriffa; Magnet-nålen stupade här allenast 46 gr. 15 m. emot det hon vid öen Fer inclinerade 62 gr. 30 m. och missvisade 9 gr. 0 m. åt vester: värman som dageligen tiltagit var ej starkare än at thermometren höll 23 gr.

Ju mera vi nalkades Æquatorn, ju mera aftog blåsten och minskades våra lopp. Vi voro den 5 April uti 2 gr. 32 m. nord, men hunno likväl intet at passera honom förän den 11:te. Vindarne voro efter vanligheten ombytellige blåsten, blandad med regnskurar, ostadig: och värman, i anseende til solens granöskap, dragelig; thermometren stod jemt på 30:de graden. Compassens missvisning var här 6 gr. nordvest, och Inclination 30 gr. 0 m. longitud vester om Teneriffa 3 gr. 33 m.

En sådan vindarnes ostadighet, som rättar sig efter årstiden eller solens olika afstånd, och
räcker

råcker på olika rymd ifrån Æquatorn, hindrade nu vår resa, til den 14 April, då vi allenast hunnit 1 gr. 49 m. söder om honom. Uti hela resan ifrån Norrige hade vi allenast blifvit 6 seglare varse, nu singo vi i dagningen se et tvåmastat skepp. De åtfkillige courser han gjorde, vändningar och seglens besynnerliga ställningar och föränd, kunde ej annat än göra honom misstänkt, på et ställe, hvarest ofta öfverlupne slaf-förare ifrån Guineeska kusten och dylikt röfvare-sällskap vankats. Sedan han igenom en canon-kula blifvit påmint at visa sin flagga, och vi nalkats hvarandra närmare, berättade han sig vara ärnad åt öen Ferdinand Noronho. Jag, som på denna ö fått erfara, at ingen handel tilstoddes, och inga producter gafs på detta stället, tog honom för en, som af hemgående Engelska skeppen var utfänd at smugla och vidare handla på Brasilien, efter han var kommen ifrån London. Bättre lägenhet at kunna gifva Directiönen vårt tillstånd tilkänna kunde vi icke få, hvarföre Capitainen eftersändes och förmåddes at skaffa brefven hem til Europa, hvarest vi skildes, och hade ännu två dagar måttelig fram-

framgång innan vi nådde vår så mycket efterlångtade fyldost passade-vind.

Den 22 voro vi hundne til 13 gr. 19 m. syd latit. och 9 gr. 54 m. vest om öen Tenneriffa; här var det stället som magnet-nålen låg horisonteit, och hade nästan ingen missvisning.

Den 26 visade sig öen Trinidad. Denna är den vestligaste af några klippor eller holmar, som blifvit kallade Martin Vaz, af hvilka Nils Mattson Köpings Maria d'Agosta är en; hon är den största. Capitaine Halley, som varit här i land och giordt observationer, har lagt grunden til deras läge uti de nyare chartorne. En fäker charta af Bellin, Ingenieur de la marine, lägger henne 8 gr. 25 m. vest om Tenneriffa; jag passerade henne 24 mil nära, och när den distancen godtgöres finner jag litet eller intet fel ifrån Fer. I anseende til skeppens skilnader uti räkningen vid infallande af denna ö, antingen ifrån Canarie öarne eller Africaniske kusterne, hafver händt, at vid deras jemförande man funnit skäl at nedlägga en ö med alla de österom liggande holmar, hela fem grader åt vester,

vester, som de kallat Affemçon: men som denna med sina medföljande holmar uti en och samma parallel belågne, aldeles liknat hvarandra, har man utaf de förra så lösa skäl funnit anledning hålla denna för aldeles oviss. Jag har tilförene gådt henne ganska nära, men intet kunnat på henne märka något som skulle upmuntra förvetet at gå i land på henne; hon är vid pass 5 mil lång af medelmåttig högd, på nordra ändan har hon en brant kulle ej olik en kågla, och en sådan något längre på södra ändan; emellan några gröna buskar framlyste en rödaktig jord. Många slags fiske-måsar och tårnor hafva tagit dessa öar i besittning, och svärma i detta farvatnet. Magnet-nålen har här i negden o. gr. 12 m. nord à ost i missvisning, och stupade med syd-polen $15\frac{1}{2}$ grad under horisonten: värman var nästan lika, efter thermometeren stod måst jemt på 28 graden.

Vår syd-östliga vind begynte nu gynna oss med en genvåg igenom det at han sinänin-gom vred sig öfver öster åt nordost, i det stället at han i denna negden dock sednare på året plågar tränga skeppen in på Brasiliiska Kusten, och

och at grundet Abrolhos, så at viingo rätta vår kosa åt Africas södra udda. Vi hade til den första af Maji haft så god framgång, at vi uti 26 gr. 37 m. latitud räknade oss i gr. 8 m. vester om Teneriffa, men blefvo sedan intil den 8:de uppehållne af syd-östliga blåfande vindar, til den 33:die gr. 38 m. syd. latitud, 3 gr. 30 m. öster om Teneriffa.

Den 14:de hade vi 14 gr. 43 m. öster om Teneriffas meridian och latituden af Cap Godt Hopp, dit vi årnade oss at förfriska vår af skörbiugg anstuckne besättning, sedan vi i dessa dagar begrafvit en som igenom feber aflidit. Här var missvisningen nord a vest 10 gr. och Inclinationen 37 gr., värman med sydlig blåst var 17 gr. och med nordlig 21; här mötte oss åter sydost motvindar, så at vi först den 28 fin-go se Tafelberget 34 gr. öster om Tenneriffa; en nord-östlig storm uppehölt oss utanför landet et par dagar; och som Tafel-Bayen denna årstiden är blottad och utstald för de här herrskande stränga nord-vestliga vindar, beslöts derföre söka den södra, eller den på östra sidan om Capet liggande viken, kallad Bay Falzo, uti

hvilken

hvilken tilföre intet Svenskt Skepp varit. Den 30:de om morgonen bøjde vi inom denna uddan, tilbragte hela dagen med loverande emot N. V. vind, och ankrade samma afton derstädes. Följande morgonen anlände vi lyckeligen uti Simons Bayen efter 86 dagars resa ifrån Norrige. Om de märkvärdigheter jag funnit här, samt om resans vidare förlop til China, skal jag ifrån Canton hafva åran at berätta. emedlertid framlefver med högaktning

Min Herres

Cap. Bonæ Spei
d. 1 Junii 1770.

Ödmiuke tienare
CARL GUSTAV EKEBERG.

MIN HERRE.

Uti mit förra lofvade jag ifrån Canton upvakta Min Herre, så väl om hvad jag fann märkvärdigt uti Cap Bonæ Spei, som om det sig under resan derifrån hitintills tildragit.

Det torde synas öfverflödigt, om jag skulle inlåta mig i beskrifning om denna namnkunniga udden, som så många Rese-böcker och andra skrifter förut lemnat berättelser om, derest jag icke borde upgifva hvad de tör hända utlemnad och jag til andras nytta funnit värdt at anmärka.

Detta Cap, som långt efter en Vasco de Gamas tid hos sjöfarande kvarbehållit det intryck, som de der herrskande stormvåden orsakade, tyckes ännu, då folk blifvit med dem mera vande och om deras beskaffenheter bättre underrättade, underhålla vid kustens annalkande samma farhåga, icke så mycket för deras våldsamheter ute på rymden och oförmodade anfall, hvilka äfven på andra ställen kunna

hända, som de olägenheter de orsaka nära landet och äfven inne uti sielfva Tafel-Bayen.

At undvika vidlyftighet, får jag icke vara om dessa ovådrens beskrifning så omständelig som jag borde och sielf til en stor del erfart, emedan andre hafva om dem nogsamtt berättat, det skulle ock blifva et för vidsträckt ämne; det lärar således göra härvid tilfyllest, då jag säger, at denna nyfsnämde Bayen ligger blottstald och öpen ifrån nord intil V. N. V., och at vindarne ifrån dessa och de emellan liggande streken äro uti vinter-månaderne de våldsamaste och ymnigaste, då hafvet ifrån samma led vida utsträckt, drifver sina upresta höga vågor med samlad styrka in uti henne, och gör et osäkert och äfventyrligit ankar-ställe för skeppen; den lilla Robbin öen, som skulle tyckas ifrån den sidan gifva dem någon betäckning och skygd, förmår icke afhålla och skingra denna hafvets och vindens yra.

För denna orsakens skul är det at skeppen söka den på östra sidan om Capet belägne Bay. Falso: och som det hände oss at här anlända en sådan årtid, så utvalde vi henne. Detta har
föran-

föranlätit mig at aflemna de upptäckter jag hunnit göra, som jag funnit vara af andra om denna hamnen förgätne.

Landet, som utgör hela sydvestra stranden til Cap Godt Hopp, begynner omkring en ensam hög kulla, som för sin skapnad af et liggande lejon heter Lejonberget, gräntfande intil Tafel-Bayen, som så blifvit kallad af der höga branta ofvantil flacka och på södra sidan närliggande Tafelberget, hvilket såsom uti en kedia är sammanhängande med många lägre högder, Norwegen kallade, och sluta sig straxt inom sielfva Capet; den afluttande foten af dessa högder ändrar sig uti den branta och något uphögda kraggiga stranden, hvilken utgör en längd af nio och tiugu milar vid pass.

Tio milar ifrån Tafel-Bayens öpning, har stranden böjt sig til en liten vik, som heter Hout eller Chapmans-Bayen; den är trång, vetter emot V. S. V. och i anseende hårtill en mycket obeqväm hamn, ehuruval et litit ref, som utgår ifrån hvardera udden, hindrar vågornes orolighet. Dälдерne deromkring äro

upptagne til bördiga åkrar; den södra uddan har, för sin likhet med en Likkista, fått behålla det namnet, äfven som Ormehufvudet.

Det är femton milar som landsträckningen härifrån går S. t. O. och S. S. O. med något brant strand, til sielfva Cap af Godt Hopp, som är böjt åt O. S. O. vid pass två milar, i sig sielf icke mycket högt, men öfver det synes den ofvannämnde höga landt-ryggen, tillika med tvänne små kullar ej olika Lejon-berget. Stranden utanföre på södra sidan är försvarad igenom et en half mils vidt stenref, öfver hvilket vågorne ständigt bryta. Kolb, de la Caille och Nicholsson hafva funnit des latitud 34 gr. 24 m. som jag äfven et par gånger haft tillfälle at bestyrka, de påliteligaste observationer utfatta det 35 gr. 15 m. öster om Teneriffas meridian. Compass-missvisningen är i dessa tider 19 gr. 00 m. N. a V. och bättre ut ifrån landet 19 gr. 30 m. Inclinationen, 44 gr. 15 m. syd-polen under. Man har på södra sidan lodning ifrån 40 til 60 samnar grusblandad Corall-grund, men långs ut med och nära til den beskrefne vestra stranden finnes med lodet ingen botten. Här är stället

let hvarest den sällsamma hafstången, Trombas el-
Trumpete gräset, växer, hvars iholiga stielkar, somlige af en arms tioclek, äro 4 til 5 alnar långa, roten altid fästad vid någon Corall-drufa, och toppen yfvig af en hop blader nästan så stora och lika med ekelöf. Igenom vågor-
nes rörelser rifves det ifrån siobotten, och på vattnet flytande drifves det in til stränderne i Bayen med vinden. En myckenhet fiskemä-
sar och tårnor svärma omkring skeppen vid landets annalkande, ibland hvilka Procellaria och Capiska dufvor Pintadoes kallade, göra måsta antalet.

Fyra milar ifrån uddan söderut ligger uti vattnbrynet en stor klippa, kallad Blåsbälgen, på hvilken hafvet äfven i stillaste väder gör otroligen höga bränningar, som kunna ses på flera milar och höras på tämmeligen långt håll. Det torde vara til farvatten diupt nog emellan denna och det förr omtalte stenrefvet, men jag finner ingen nödvändighet at äfventyra en sådan väg, när man utomkring har rymligare gång, i synnerhet som en annan mindre blind klippa liggande N. O. ifrån denna och S. O. ifrån

ifrån Capet, som intet alltid igenom brytningar röjer sig, tyckes stänga den passagen. Hon heter Ambolt eller Smidie flådet.

Aderton milar öster om Cap Godt Hopp, på en rättvisande compass, är en annan mindre ifrån höga Hottentots landet utskjutande udda belägen, som heter Cap Falso; sielfva höga landet bortgömmmer henne, men en brandt åt söder lutande bergsklyfta, kallad Hanglip, utanföre liggande, gör Capet kånbart. Emellan dessa båda landsuddar är inloppet til Bay Tals och des bredd.

Ifrån Cap Godt Hopp löper landsträckningen, efter en liten krökning, sex milar åt nord, til en hög afrundad kullig udda, vid hvilken de tvänne spetsige förr omätalte högderne finnas belagne. Den här emellan liggande klippiga stranden gör en med stenar och grund uppfylld inbugt, som fått namn af Buffel-Bayen; hon är ock för den orsaken til ankare-plats aldeles obeqväm, fastän at siöbotten utanföre ren skal sandblandad lodas med 23 och 30 famnar.

Emel-

Emellan denna runda uddan och det uti nord motande höga Simons berget finnes äfven en liten vik af en mils tvärlinia, hvars stränder lysa af en hvit sand; denna är som den förra uppfylld med fördolda skär och heter Patience-Bayen; här är et kalk-bränneri anlagt, efter förråd finnes på så väl kalkstenar som i land drefne skal.

Simons berget har på denna sidan branta stränder och des omkrets är vid pass sex milar; ifrån den östra sidan utlöper en rad klippor öfver och under vattn til en mil ifrån landet. Stranden böjer sig härifrån åt vester och utgör den lilla Simons viken, som är en säker hamn, rymlig för tiugu stora skepp, på södra sidan betäckt af höga Simons berget, hvilket i vester är sammanhängande med alla högderne, som fått namn af Norvegen och, som fades, hänga ihop med sielfva Tafelberget; dessa göra åt Bayen och hamnen et förträffeligit skygge på hela vestra sidan ända til nord. I denna hamnen var det som vi nu förfriskade oss.

Vid infeglandet höllo vi oss närmast til den vestra kusten, för at hafva fördelen af vindarne

C 5

darne, som blåste ifrån den sidan, och lofverade Bayen upføre intil Simons berget, hvarunder vi natten öfver lågo til ankars. De Engelske, Holländske och Franske Chartorne, som vi hade, utmärkte hamnens låge både skiljaktigt och felaktigt långre in uti Bayen, och hade vi ofelbart igenom deras vrånga anvisning råkat i förlågenhet, om vi ej med echaloupen recognoscerat och i dagningen blifvit hus och et til ankars liggande skepp varse: I sådane åfventyr hafva ofta fanningslösa och felaktiga Chartor och fiöböcker störtat okunnige, som vårdslösat försiktigheten.

Et par Mousquette-skott ifrån stranden, som på den nordra sidan omgifver Simons berget, ligger klippan Arcken kallad. Denna är en sex alnars hög fyrkantig, aflång och flat sten, icke olik et taklöst hus; vatnet nära til henne är 8 famnar diupt, några klippor och stenar följa landsträckningen vidare åt vester, och den innaföre belågna stranden består omkring hela hamnen af en fin hvit sand, som räcker åt den i nord och sedan sig til öster böjande fiökusten. Et af de öfver hamnen uphöjde ställen lyser

åfven

åfven af en sådan hvit sand, som ifrån långre håll gör hamnen kånbar.

En mil N. O. ifrån Arcken ligger uti vatten-brynet den lilla Rotmans klippan med sina små på östra och nordra sidan utflickande ref; hon visar sig uti stillaste våder igenom bränningar, och diupet nära vid henne är 7 famnar. Emellan denna och Arcken är inloppet til hamnen, och då man midt för hufen uti 10 famnars diup ankrat, är Hanglip på Cap Fals gömd inom Areken, och man således på alla sidor innesluten af land.

Landsträckningen går härifrån vidare nio milar åt nord, sedan han giordt trenne små vikar ifrån hvarandra skilde igenom de stenar och grus, som regnet lossat och sedan ifrån högderne nedrafat, slutande sig vid det i samma strek belågne Meusen berget. Härifrån kröker sig den lösa hvita sand-stranden tre mil åt öster, derefter småningom åt S. O., och ånteligen med et högre bergigt land uti syd vid Hanglip och Cap Fals, samt ändar der denna vidlyftiga Bayen, hvars inrymme är vid pafs 256 milar.

Denna

Denna östra kusten, som kallas Hottentots landet, är besökt och föregifves vara omgifven med blinda skär och grund, samt ojemna diup, som alt skal göra annalkandet farligt för skepp. Af hvad jag ifrån högderne igenom perspectiv kunde se, märktes bränningar på många ställen, serdeles S. S. O. ifrån den lilla låga Malagassen öen, hvilken ligger 12 mil O. t. S. ifrån hamnen, omringad med klippor och stengrund, och såges det, at diupleken öfver dem skal vara så olika, at skepp icke få komma henne närmare än på 12 famnars diup; hon är et ostördt hemvist för skålar, pingviner och fiskemåsar.

Alla här omtalte högder visa sig vid längre afstånd som ohyggeliga bara berg, men gifva på närmare håll något mildare utseende. De bestå af en rökaktig mojord, blandad med skal, grus, sand, klapper, större och mindre kullerstenar, samt på et och annat ställe kalk och sandsten, som uti skifvor lätteligen klyfves til quarn och slipstenar och äfven stycken til husbyggnader. At denna blandningen har på diupet en stadigare grund, hafva vågorne ifrån hafvet

hafvet upptäckt, der denna lösa jorden ifrån den fasta bergsfoten på södra och vestra sidan blifvit bortskölgd. Ytan åter på den höga landtryggen, består af en samling sand, söndervittrade skal och litet mylla efter förmultnade växter. Denna slags jord, utbreder sig emellan det öfversta af högderne uti ansenliga flätter och frugtsamma dälder, och en sådan mager jordmån har ock intagit de lågläntare fälten och vidlyftiga iunghederne, hvaraf denna delen af landet består. Uti denna hafva många slags örter med trefnad rotat sig och på alla sidor öfverklädt högderne, hvilka med den emellan lysande jorden icke gifva så obehageligt anseende.

De arbetsamme och idoge invånarne hafva icke spart mödan mindre här, än uti deras egen fosterbygd. Högderne långsammare afluttningar emot hamnens strander, hafva de til en del så jemnat, at de på somliga ställen kunnat bebyggas, och på andra anläggas med trä och kryddgårdar, och sedan Regeringen uti sednare tiderne blifvit nogare underrättad om denne hamnens säkrare bergning för skeppen,

pen, hafver den låtit af sten upföra et vackert Magazin af tvåne bottnar til 200 alnars längd, med bageri, och nödiga verkstäder för smeder, tunbindare och andra handverkare, slagtarehus, hospital, samt rymliga vänings-rum för en Resident, som förer befälet öfver två Sergeanten och 30 man, hvilka, jemte handverkarne äro här i vintermånaderne, då skeppen förväntas, vagthållande. Trenne andra familjer hafva ock här fatt sig neder.

Til en del bygnings ämnen hafva de här ingen brist; et par alnar under den omtalte jordfkorpan finnes sanden sammangyttrad med en seg lera, som vid torrt väder upgräfves; vatnet, som drager sig til groparne, gör leran så miuk och handterlig, at den allenast med en skyffel, utan vidare bråkning, kan beredas och slås til tegel, som på sin sand i fria luften tor- kas, i form af en tegelugn upstaplas, och sedan med något affall af liung, gräs och buskar brännes: slafvarne äro äfven i denna tilverkningen behändig; kalken hämta de ifrån den bakom Simons berget belågne Patience Bayen, men träverke til takresning och husens vidare inred-

inredning, är mindre tilgång på i anseende til skogsbristen, så at äfven de berättelser äro felaktige, som utgifva dessa högderne nu för skogrika. Compagniet låter derföre med sina skepp ifrån Java, Ceilon och andra Indiska orter, til egna behof hitföra bielkar och plankor; här af få ock invånarne för sig tilhandla, men de falla dyra nog.

Jag bör här ej utelemnna deras spar samma och snygga täcknings sätt, som hemma hos oss torde komma til pass, fastän handlaget, i synnerhet i Skåne, lär vara enahanda; de bruka härtil et slags halfannan alns lång Juncus eller kälvals, tiock som grof halm, til sina bruna knoppar med vår aldeles lika, och så lös och skör. Denna växer på liunghederne och på fuktigare ställen under högderne uti stora tofvor eller ruggar; han uppskåres, hämtas uti små kårfvar, och sedan taklaget til högbenor är rest och raftstängerne en half aln ifrån hvarandra derpå fastade, så fastfys och bindes med upslaget garn af gammalt tågverke på en stor nål trådt, kårfvarne, som vid takfoten emot et bråde jemnade blifvit. Derifrån fortfares med uplöste kårfvar af denna

fäf, som utbreddes uppföre taket, så at den ena ändan af henne betäcker den andra på en half tum nära, och fassys omkring raftstängen, och en på hvar hvarf lagd rotting eller smalt spö, som bevarar säfveu för sönderbrytning, hvarföre hon ock förut måtte blötas. När de hunnit med lika tiock och jemn täckning up til kroppåsen, fästes den på bägge sidor om hvarandra öfver honom böjde säfven, hvars ändar fassys, och til slut måste takets rygg och dessa fästade ändar öfverstrykas en half aln utföre med starkt kalkbruk. Sådane tak, som uti staden pryda kyrkan, stadshuset, jemte andra hus, kunna uti hela siuttio åren utan serdeles förändring tåla omskiften af regn, hagel, stormar, solheta och yrfand, utan at låka, fastän de ej göras tiockare än 7 til 8 tum. Mån tro at otröskad och axen fränhuggen halm icke hos oss skulle göra samma nytta, och om han blefvo på samma sätt påbunden, trefierdedelar halm af den vanliga tilgången besparas, samt många ämnen til trån skonas med sådana kabelgarn, som göra mindre öppningar til läckor, och ofelbart äro starkare än en vidia? Taken skulle blifva vackrare, lättare och varaktigare.

Om

Om åkerbruket kan jag icke gifva någon berättelse, efter inga sådane lägenheter voro i denna nejden. De små planteringarne som de under backarne uptagit, voro med stenmurar gårdade och innantill omgifne med häckar af blommande rosmarin, lager och myrten til en mans högd; apelsin, citron och pomerance-träden boro om hvarannan blommor, mogen och omogen frukt på en gång; äple - päron - qvitten - apricose - persike - mandel - castanie och valnöte - träden, hade efter den nyligen föregångne höstningen nu aflagt en stor del af sina löf och beredde sig til nya blomknoppar; kryddväxarna stodo gröna af kål, ärter, sallater, lök, purjo, rosvor, radiser, potatoes, och, med et ord, alla sådane och flera köksaker växte i all fullkomlighet, och då någon fång var affkuren tilreddes hon straxt til at emottaga ny fåd.

Örterne som växte på högdernes brandter voro af många slag; ibland dem igenkändes *Mesembryanthemum* som gjorde stora stycken gröna. *Cactus*, *sedum*, *aloë* och dessa af många variationer, jemte andra saftiga växter,

D

samt

samt hottentotts blomman, dessa alla voro icke granlaga om en så föraktelig jord. Flere slag af solanum, i synnerhet en taggig med stora gula åplen, datura och den mindre ricinus höllo den torra lösa sanden til goda, men ibland alla dem som intagit högderne och liungmarkerne infann sig den röda och hvita herantheum, erica och gnaphali af många slag, hvilka tyckte mera om sin egen magra jord, än en bättre uti en kruka på skeppet, uti hvilken de för sin fågring skul med hela jordklimpen blifvit flyttade; et slags lobelia och portulaka arborea tienade på somliga ställen til häckar.

Vilda träd voro här rätt få, och de af et löst låg- och krokstammigt slag, de kunde på slätterne hafva föga trefnad, efter jorden, som föregafs, til betets förbättring afveddes, hvarvid träden merendels togo skada, förtorkades och til ved nyttjades, hvilket de gjorde gemenligen hvar femte eller siette år. Jag såg intet slag af dem som förtiente upmärksamhet, mera, än det låga buskaktiga säcker-trädet, af fyra til fem alnars högd, med sina långa smala och spitliga blåa löf, samt stora lifvargade rödaktige blom-

blommor, i skapnad af en aflång kalek af et quarters inrymme, som altid stod upåtvänd; daggen och regndropparne som der infalla, utdraga ur dem en söt saft, hvilken slafvarne samla uti käril och af den koka til sina behof en finakelig sirop.

Här får jag göra samma anmärkning som i mit förra om Norrige, at en ferdeles födande egenkap måtte finnas uti de dunster och ångor som upstiga ifrån hafvet, at göra den närliggande jorden så bördig til gräs och växters bärande, så väl uti trä- och kryddgårdar, hvilka igenom gödande få ingen annan förbättring än upgräfning och mullens omvändning, som betet för boskapen, hvilken här niuter sin föda, på de til utseende skarpa markerne, uti öfverflöd. Får och getter, hvilka här finnas i myckenhet, vaktas af slafvar i stora hiordar; de förra, mycket stora, gifva et fundt och välsmakeligt kött och blifva så feta, at deras svantfar kunna upnä i vigten sin til åtta marker; de fednare, måste upfylla den delen af miölk som kalfvarne fått frihet suga ifrån sina mödrar, hvarigenom desse blifva stadige oxar at förrätta nödige körflor med, och underhölts här til Compagniets och enskyltas

behof emot et par hundrade, utom hvad i slag-
ning nyttjades til skeppens och hospitalets be-
hof, tillika med fåren. Deras oskodde hästar
måste åter i frysprång göra hastigare resor.
Ehuruval at denna landsorten i förra tider varit
ryktbar såsom et näste för många rofdjur, likväl
hafva de, sedan denna och de nästgränsande
trakterne blifvit ifrån skog blottad och afrogd,
flyttat til långre aflägsne ödemarker, så at nå-
gra små tigrar och tiger-ulfvar allenast blifvit
qvara, hvilka icke äro glupskare och grymma-
re än at man ensam kan färdas och at äfven en
eller annan Hottentot kan bo säker för dem
uti vilda marken. Dock underlåta de icke at
stundom bortsnappa et och annat får ifrån den
betande hiorden, och har man i sednare tider
ej hört at tigren tilfogat någon skada, så framt
han icke blifvit färad, då han är så förmåten,
at han söker hämnas på sin baneman. Uppå
Tafelberget säges at det stora slag babianer vistas,
som så ofta göra stora inbrott uti trä- och vin-
gårdarne; de se nog dierfva och fruktsamma
ut, ty nosen står emot pannan liksom uti en
rät vinckel, i hvilken de små eldaktige ögonen
sitta hel nära ihop; et par långa huggtänder
synas

synas utom läpparne ifrån hvardera käften;
kroppen, är med en kort gråbrun borst på än-
da stående öfverdragen, hvilket alt, med de
långa naglarne, gör deras anseende ferdeles obe-
hageligt. De äro, som sina camerater af det
släktet, både viga och i kastande mycket vils-
händte; jag har sedt en sådan, som var bunden,
vara af en Holländare upretad, som med en
stor sten på tio steg ibland et stort sällskap icke
felade sin fiende, så at han tumlade til jorden.
Harar, caniner och et slags stengetter som här
blifvit kallade för klippspringare, äro icke myc-
ket sällsynte. En af soldaterna, som ifrån hög-
derne gifver akt på ankommande skepp och
igenom en uphissad slagga på en stång teknar
deras annalkande, är tillika skytt och håller
merendels Residentens bord med villebråd.

Rof-foglar af örnar, glador, falkar, hö-
kar och kråkor visa sig här dageligen; vilda
dufvor af flera slag, hackspikar, amstlar och
många andra, flögo allestädes, tillika med
et slags större och mindre foglar, som inom
krokuga långa näbben hafva en utsträckt smal
tunga, med hvilken de draga til sig den söta saften

utur socker-trädens blommor och fingo derföre heta socker-fugare: men i synnerhet var ingen brist på et slags rätt vackra små gäfs och ankor, som, snart tamde, följde andra gäfs och ankor i sällskap med den myckenhet kalkoner; höns och dufvor, som här underhölts.

Vid mina spatsergångar, hade jag intet tillfälle at se mer än en enda smal svart orm, hvilken hastigt gömde sig undan mig, samt några små svarta ödlor, men af andra hörde jag sägas, at den giftiga cobra de capella, skulle vistas här i myckenhet.

Jag bör icke förtiga de förmoner man hafver af den myckenhet fisk som vankas i denna hamnen, innan jag lemnar henne, hvilka icke bortskrämmas af de många större och mindre hvalar som uti oväder stryka här in, icke eller af de i skockar tumlande delphiner, som löpa omkring skeppen, utan fångas dageligen til de främmandes, invånarnes och slafvarnes behof tillräckeligen. Af dessa äro hottentotts fisken och rothmans, de allmänna; den förra är til skapnad och storlek som våra rudor: de sednare äro i smak och utseende lika med abborrar, och somliga så stora, at de gå up til tio marker; dessa

desså bågge slagen som jag allena hade tillfälle at se, blifva fångade måstadels med krok och lina vid stenarne som ligga längre ifrån stranden, omkring Rothmans klippan, och när väderleken tilstädier, vid Malagasser öen, och uti sådan ymnighet, at sex man med jolle ifrån skeppet, på tre timar updrogo flera lispund. Hayen, squalus, är här liksom i alla dessa hafvatnen ingen brist uppå; han delade ofta fisken med fiskaren, på kroken; likaledes visade sig zygena eller den besynnerliga hammar-fisken: den taggiga histrix låg vid utfallande vatn kvar på stränderne: Holländarne kallade honom opblasers, emedan han allestädes låg väderstin; de föregäfvo honom vara så giftig, at vatnet allenaft, hvaruti en sådan oförvarandes kommit at koka, dödade hundar och andra creatur, när de deraf drucko. Vid den NO. ifrån hamnen belågne stranden, hafva vågorne öpnat en väg igenom lösa sanden, och uti det låga landet giordt et slags insjö; regnvatnet som hit samlades gjorde hafsvatnet mildare, och et groft högt gräs som här växte så frodigt som vass, hafver hitlockat hipopothamer eller flö-kor at, som berättades, om nätterne söka sin föda.

Invånarne ifrån den i gränskapet belägna stora Colonien Stellenbosch, skola nyttia en så äfventyrlig jagt, at de lägga sig för dem i förfåt, ofta fälla dem, men om de fela i skottet, räknas för en lycka, om på et så morafigt och oländigt ställe de kunna rädda sig med flykten. Skiälarne, som här finnas, öfvergå de nordiska både i fågring, emedan skinnet icke mycket skiljer ifrån de småfläckiga tigerhudarne och hafva tillika hullhår, och i storlek, ty ofta visa sig sådane, som uti längd täfla med en fullkommelig häst. Så mycken likhet som denna amphibie har med fyrfota diuren, så mycken har äfven pinguinerne med foglarne, om jag får lof at räkna honom dit, ty hans små fjäderlösa vingar hielpa honom i simmande mera än fötterne, hvilke uti dykande göra honom bästa gagnet; han kan ock hålla sig hela timan under vatnet. Hummer syntes ingen, men et slags osmakeliga kräftor utan klor, voro intet rare; ibland de få slags hela muslor och skal, som kastades up af vågorne, var i synnerhet paper nautilus eller porcellains - snäckan den vackraste.

Den

Den 2 Junii eller Pingst-afton, företogs resan til Hufvudstaden eller Gouvernementet Cap Bone Esperenze. Vågarnes längd räkna invånarne här såsom i Holland, efter timetalet, och således var detta våge-flycke utmätt til fyra timar. Här voro nu icke så många hästar til hands, som til denna skiuts fordrades, ty blef en vagn, men kur betäckt, lik en rustvagn, med sex par fullkommeliga oxar förespånd; framhiulen på dessa vagnar få icke skilja uti högden mycket ifrån bakhiulen, om de skola kunna komma fram, öfver de stenar, som uti lösa sanden nedfallit, på uddarne, hvarest den besvärliga vägen under högderne gjorde et omätteligt skakande, och uti de små vikarne, hvarest de upslående vågorne ibland räckte up i vagnen. En slaf, med en lång piska som et metispö, hvilken han förde med bågge händerne, flyrde vårt åketyg, stundom med några ord, hvilka oxarne voro vande vid, och stundom med en och annan eftertryckelig släng, så at hårtappen läfsnade, och felade aldrig, at han ju kunde slå hvilkendera oxen och på hvad ställe han fant nödigt; en sådan slaf med piska, löpp hela vägen förut. Jag nekar icke at ju

D 5

denna

denna skiuts i förstone förekom både löjelig och farlig, så i anseende til vägen, som at kutsken brukade inga tómmar, dock hunne vi uti et ständigt traf middagstiden til Meusenberget, hälften af resan, hvarest Regeringen låtit uppbygga et hus til hvileställe för resande, och at vistas uti, då de sielfva vilja förlusta sig med fiskande; detta vaktades af en gammal soldat. Vår commissinaire var oss här, med en vagn och fyra par hästar, til mötes, at föra oss fram til staden, och begofvo vi oss, efter något rastande, åter på resan. Havvets squalpande emot stranden, hade dragit sig in uti de lägre ställen, och här formerat en tämmelig vidlyftig insjö, öfver hvilken vi måste åka, fastän at vatnet stod hästarne mit på sidan och började komma up i vagnen; vår nya svarta kusk körde nu med tómmar, och hans span-ridare höllo i fyrsprång igenom detta farvatnet. Väderleken, som hitintills varit klar och vacker, förbytte sig til et tätt och trågit regn, som den starka nordliga blåsten slog in uti vår frammantil öppna vagn, och gjorde vägen, som närmare staden var mer leraktig, nog oren och slipprig. Vi foro nu igenom en stor och slack, sandig öde-

mark,

mark, och sågo, på längre holl, några få kullar. Liung, takfås och annat lågt buskage växte på denna trakten, samt annat smått gräs, så at jorden på så ställen allenast var så bar at sanden lyfte igenom; de så trån, vi sågo, liknade mera låga tallbuskar, och stod ganska glest, de måsta af dem röjde sig, igenom de stora blommorne, för det förr omtalte socker-trädet. Åtskillige last-vagnar, med 4 til 6 par hästar före, stötte til vår vagn, som ifrån denna hed förde bränse til staden af stubbar, rötter, qvistar och annat stök, som de här samlat. Efter halfannan timas resa fingo vi behagligare utsigter och vid Ronden-Bosch passerade åtskillige plantager, vingårdar, alléer och stora trädgårdar, samt många välbygda hus. Silfver-träden, ekar och lindar, voro satte, liksom uti små lundar, vid et par bäckar, som flöto jemte vägen, och gjorde landet mer behageligt, fastän det tiocka regnet och kalla luften nu begynte göra resan olustig och utsigten så kort, at det undagömdes för oss många nöjsamma saker. Vi hunno ånteligen fram til fästningen, då de begynte at lossa canonerne vid den nyli-

gen afledne Vice-Gouverneuren Baron Kloppen-
burgs

burgs begrafning, hvarvid hela garnizonen, som bestod af 500 man, paraderade, och vid grafven gafs salvor. Regnyådret bytte sig de följande dagarne til hagel, isbark, samt mycken blixt och dunder, med en flyande storm, som betog oss alt nöje uti vår landtgång, samt rörde så up Tafelbayen, at hon stod uti en jemn bränning, hvilket gaf et tydeligt bevis af des osäkerhet i denna årstiden; detta hindrade at bese en hoper saker, som voro märkvärdige. Emellan skurarne besökte jag likväl trågården, som, fastän det nu var diupa vinteren, fågnade en åskådare med många sköna blommor och örter, som stodo i mycken fågring. Et mastich-träd och den giftiga dacca voro nyligen flyttade hit. Uti diurgårdarne var ännu en vacker zebra samt många slags hiortar af råta, krokiga, slingade och greniga horn, jemte rådiur och stengetter. Den der gräfde stora dammen var liksom öfverhöljd med pelicaner och en myckenhet fremmande slags vatn-foglar. Strutzar och cassuarier spatterade längs gångarne och voro ibland detta sällskapet ej de minst besynnerlige. Uti en annan gård parade sig en myckenhet af andra slags foglar,

foglar, som uti de der planterade buskar hade sina nästen, äfvenväl fremmande slags rara gäfs och äner, samt Guineeska höns och fasaner. Uti burar förvarades andra forter foglar, såsom et slags högbå blå stora dufvor med en fiäderbuske på hufvudet och högröda ögon, äfven secreter-fogeln som, med et par pennor vid hvardera örat, med sina långa hvita ben, svarta lår och grå kropp, lopp mycket bestålsam, hvilket nu både tiden och den olustiga våderleken hindrade, at, så omständeligen, som jag bordt, beskrifva.

Sedan jag complimenterat den mycket hederlige och til ålder nog hundne Gouverneuren Baron Tullbagh, en stor älskare af vetenskaper, begaf jag mig, efter ärendernas för rättande, uti en med fyra hästar bespänd chaise och med en slaf åter til skeppet, och när jag hunnit det SO. ifrån Tafelberget liggande Diefvulsberget förbi, tog jag vägen, mer vefligt, igenom et väl upbrukadt land, inåt Constantia til Simons hamnen, som öfver den föreliggande slätten nu begynte synas. Denna plantage har en ferdeles förmon framför de nästgränsande och omkring belägna vingårdarne, som med

enahanda drufvor äro befatte, at detta vinet blifver vida liufligare, behageligare och följbakteligen dyrare, hvarföre det måsta år Compagniet förbehållit. Många kryddgårdar passerades, på hvilka vintren intet tycktes giordt någon ändring. Ovådet med snö och hagel skurar hölt ännu fort, så at jorden ymfom vardt der med tun snö öfverdragen, då blomster, af många färgor, lysle fram på detta hvita täcket, och gäfvö et serdeles artigt utseende. Ju närmare jag kom Bayen, ju mer blef jag snö varse, som dessa dagar fallit på de höga Hottentots landen. Det myckna vatnet efter regnet, hade uti samlade bäckar ifrån högderne icke allenast utskurit sanden i de små vikarne, utan ock giordt vägen igenom insjön mycket besvårligare. Vid ankomsten til hamnen anstaltades om resans skyndesamma företagande, men en SuperCargeuren åkommen håftig sjukdom, gjorde härutinnan uppskof til den 21:sta, då vi, fullkomligen förfriskade, togo afsked af denna kåra hamnen, igenom åtta canen-skott, som af et qvarliggande Holländskt til Batavia årnat skepp med nio besvarades, och lupo så utur bayen til sjö, med vackert väder och en jemn dragande NV. vind.

Förån

Förån jag lemnar denna lands-udden vil jag, utan vidlyftighet, bifoga några anmärkningar, som jag förra resor samlat och funnit til esterrättelse tienlige.

Omkring Cap Fals börjar den banken, som omgifver denna yttersta ändan af Africa, hvilken sträcker sig uti söder emot den 37 latituds graden, så at man igenom lodning haft grund 120 milar ifrån kusten, och slutar sig på östra sidan om Mosselbayen, hvarigenom des bredd kan räknas til 80 Holländska eller 320 våra siömilar. Han tienar derföre de ut och hemgående skeppen, som i mörk och blåfande väderlek ej kunna med säkerhet nalkas landet, til räkningarnes rättande, då de igenom lodet funnit honom. Diupleken, som på honom är olika, förslår intet så mycket at förvissa dem huru Cap l'Agvillhas ligger ifrån dem, som beskaffenheten af siöbotten, då en grön mudderaktig grund på lodet försäkrar dem at vara ännu väster om detta Cap, mudder med sand blandad i negden af det, och ju gröfre sand ju närmare bankens östra kant. Foglar, drifter af siögräs, skiålar och vågornes oroliga hvällningar

ningar äro såkra tekn då man skal loda; många i flockar simmande svarta måsar plåga hålla sig öfver bankens södra ända, och hvita måsar med svarta vingändar, som hafva tillika en tät flygt och heta Jan van Gent, vistas aldrig utom honom. Misshvisningen är utom des en tillräckelig esterrättelse til detta Capets annalkande som sednare tiderne varit 21 gr. 0 m. N. om V., då våderleken, som uti vintermånaderne är mycket tiock och mulen, det vil til utrönande tilstådia; i dylika händelser är magnet-nålens stupning 45 gr. 30 m. med syd-polen under, en osvikelig hielpreda.

Kusten gör ifrån Cap Fals, uti en måsta- delen O. t. S. sträckning af 54 milar til yttersta udden af Cap l' Agvillhas, hvilket ligger uti 34 gr. 32 m., inga färdeles inbugter, men på östra sidan uti O. N. O. sträckning flere större vikar intil och på östra sidan om den förutnämde Mosselbayen; men alla äro så litet kunnige, at sjöfarande icke drista komma honom nära. Et hemgående Holländskt skepp, hade uti denna trakten nyligen blifvit förolyckadt; en i land drefven släng med skeppets namn på, gaf anled-

ledning til misstänka; invånarne, som bodde vid den öster om Mossel Bay belagne viken Content, sågo om nätterne ovanliga eldar ifrån en långt utliggande ö, af samma namn, som bekräftade det förra. Regeringen utfände et fartyg at uplöka ön, men Navigatorn kom tillbaka, utan at finna henne, och en annan blef i samma ärende utrustad under vår varelse här.

Den 21 om aftonen lemnade vi detta landet utur sigte, och med jemn blåst, hunno den 23 öfver banken uti Indiska hafvet. Mulna våderleken förtog observationerne, både middagarne och uti solgångarne. Vi räknade oss likväl uti 36 gr. 6 m. samt uti 41 gr. 0 m. öster om Teneriffa. Magnetens inclination var här 47 gr. 30 m. Det har varit vanligt, at uti en högre latitud göra öfverfarten af detta haf, at finna starka vindar. Denna regel tienar intet för dem, som hafva aktning på årstiderne. Jag har funnit parallelen af 35 gr. vara den tienligaste, vind och våderlek på den samma jemn och beqväm, ty utvalde jag ock den samma denna gången.

Til Junii månads slut hade våra lopp varit ansefnlige, med rätt vacker väderlek, hvilket på detta ställe är sällsamt; ty då man öppnar fundet emellan Mosambique och Madagascar, plåga håftiga ilningar med mycken blix, regn och dunder oroa skeppen. Vi voro nu passerade meridianen, som rör Madagascars östra sida, och hade, 66 gr. 5 m. öst om Teneriffa, uti 35 gr. 17 m. latitud. Misvisningen var här 26 gr. 0 m. nord a vest och inclinationen 58 gr. 30 m.

Den 7:de Julii räknade vi oss hafva giordt hälften af longituden ifrån Cap til Java. Vi voro 87 gr. 39 m. Ö. om Teneriffa uti 36 gr. 12 m. Horizonten hade flera dagar hvarken tilstätt oss azimuth eller amplitud, men vår inclinande nål tycktes nu hafva nådt sin största lutning i denna verlds-delen, varandes nu 62 gr. 45 m. som hon jemt hållit uti flera dagar. De följande dagarne hade vi god framgång, då intet märkvärdigt förelopp, til den 16:de, uti latitud 34 gr. 55 m. på meridian af Punct de Gale af Ceilon, 96 gr. 21 m. öster om Tenneriffa. Vi begynte nu böja våra lopp nordligare. Misvisning-

visningen på compassen hade vi på några dagar icke haft någon observation utaf, men inclination deremot långsamt aftagit til 61 gr. 15 m.

Emellan den 26 och 27 passerade vi Tropiken och hade den dagen 119 gr. 13 m. longitud öster om Tenneriffa: misvisningen var 5 gr. 45 m. och inclination 50 gr. 0 m. Det är emellan 29 och 26 graders latitud, som man i denna negden får vara mycket varsam för de grund, som skola ligga til 200 milar ut ifrån Nya Holland. Skepps-loppen, som göras en sådan våg längs parallelen, få inga rättelser, utan bero endast på läggen, som, i anseende til ojemna vindar, kan vara mindre tillförlitelig, och således händer ofta, at de kunna vara för räkningen och oförmodeligen falla in med dem, men under den 26:te graden hafva många skepp lupit detta landet i sigte.

Här i negden, nemligen uti 21 gr. 25 m. ligger en ö af en Engelsk Capitaine Nasch upfunnen, 109 grader öster om Teneriffa, andra lägga henne på samma meridian uti 22 gr. 6 m. Uti sednaste ofreden, emellan England och Frankrike, har et skepp, årat igenom Sundet

Bally, funnit henne 17 grader Östligare. Om denna är en och den samma, tyckes et sådant fel vara oförläteligt. Hon skal vara hög, 30 milar lång, och sträcka sig N. O. t. N. och S. V. t. S. omgifven med klippor.

Den 29 voro vi emot latituden af en hop klippor, och hade för dem god utsligt. De hafva fått namn af det på dem strandade skeppet Trials, och ligga uti 19 gr. 30 m.; de hålla uti bredden 15 milar nord och syd, och i längden öster och vester 45 milar, innehållandes 8 stycken större och mindre öar med klippor och ref omringade; på somliga af dessa skal vara allenast en famn vatn. 1719 sändes ifrån Batavia et fartyg at uplöka dem, och som han ifrån landet af Nya Holland räknade til dem 320 milar, så hafva de jemte landsträckningen af Nya Holland fått et sådant låge i chartorne, at de uti skeppens väg, nemligen på meridianen af Java vestra ända, bordt någon gång blifvit sedda, som likväl icke handt; hvaraf slutas at antingen distancen ifrån landet varit för mycket tiltagen, eller är kusten af Nya Holland böjd mera åt öster, at de således komma at ligga

utur

utur skeppsleden en god del östligare, efter hvarken drifgräs eller foglar gifva anledning til deras granskap. Vi hade 123 gr. 5 m. longitud öster om Teneriffa, misvisningen 4 gr. 30 m. och inclination 46 gr. 30 m. på detta stället.

Den 31 Julii uti 14 gr. 12 m. latitud, 124 gr. 52 m. longitud öst om Teneriffa, hände midnatstid, at vatnet hastigt blef hvitt, så at hela rymden rundt omkring såg ut som då man far på en vidsträckt af snö tilfrusen is i Sverige. Detta besynnerliga phænomen har handt mig tilförene två gånger, men närmare til Java landet, och plågar räknas som et märke at vara väl östligt: Luften kunde icke göra denna förändring, ty den var både för och efteråt stiernklar: desutom har jag sedt det vid mulen himmel, det uti glas uptagne vatnet behölt sin klarhet, och igenom microscop har aldrig funnits några insecter eller subtila ämnen til dem deruti, som några påstådt, hvarigenom den hypotesen förfviner. Okunniga hafva af en sådan tillfällighet räkat i bestörtning för infallande af oförmodat grund, men med 150 famnar icke nådt botten. Det är svårt at säga,

om sådane lysande trackter äro beständige eller om de efterhand til och aftaga, emedan skeppet snart löper igenom en sådan och större vidd. Händes detta i Nordstien skulle man hafva skäl at tro den Norrska kraken lågo på något diup derunder; men nu lærer icke blifva så lätt at afgöra om denna phosphoriska tillfälligheten i vattnet; dock tror jag mig ej fela om jag påstår, at en på diupet gående lekande fiske-slim är härtil orsaken. Vatn-insecter, polyper, meduser och andra slemaktige saker plåga lysande ligga uti skeppens kolvatn, men blänka helt annorlunda och äro icke så sällsynte. I detta ämnet stadd, bör jag berätta om et sådant lysande kråk, som uti Indiska hafvet föll ned ibland regn-dropparne, hvilka drefvos med molnen af den der blåfande S. O. vinden, på kläderne, och sökte sin flygt igenom krypande: ehuru varsam man bød til at fånga honom, var han dock få lös, at han krossades, men blef likväl ej otydeligare, än at han igenkändes för en Scolopendra af vid pafs tre tums längd. Efter nu han, eller något ämne af honom, blifvit med ångor förmodeligen updragen ifrån något land, emedan han icke liknade någon vatn-insect,

sect, så måste han, i anseende til molnens direction, vandrat en lång väg med dem. Tre månader derefter hände, at jag uti föränderliga vindarne måst ifrån nordost, uti åttonde latituds graden nord, blef et par sådane sammanhängande lysmarkar varse, utur et regnmoln nedfallande på däckket: den ena, som kröp långsammare var en samma slags brun Scolopendra af emot fyra tums längd och vid pafs en och en half linies bred, och hade öfver tiuttio par fötter och leder, samt förvarades uti spiritus vini. Rio Gambia, som låg uti vindens stråt, var icke så långt aflägsset land, at han icke kunnat föras derifrån. Detta hände mig 1756.

Den 2 Augusti sågo vi landet af Java, uti 8 gr. 46 m. latitud och 123 gr. 30 m. longitud, öster om Teneriffa. Misvisningen var, liksom vanligen i denna trakten, 2 gr. 15 m. N. a V. och Inclinationen 32 gr. 20 m. Nu märktes at strömmarne utur Langvedol, eller Sundet emellan öarne och Nya Holland, sagtat sig, som uti Julii månad löpa starkt, emedan jag med samma longitud förra resan såg landet en god del västligare. Landets skapnad och latituden gaf

anledning at hålla ute på rymden i friska vindarne, til des vi giordt vår tilbörliga våg åt vester, at icke blifva hindrade af lugn, som solvärman orsakar närmare landet, och fågo viföljande dagen de höga bergen Cheribon och Tagall. Sedan, hindrade af små vindar, hunno vi den 5 midnatstiden emellan Java och Prince öen inuti strätet Sunda. Blåsten var här, efter solens annalkande, matt, och vindarne föränderlige, så at vi flera gånger nödgades uti otienligt och diupt vatn ankra: och mistade den ena gången en ankarestock och den andra et litet ankare med et stycke tåg dervid. Den 13 hunno vi up til holmarne, Två Bröder kallade, som ligga uti 5 gr. 0 m. latitud, och den 19 igenom Sundet emellan ön Banca och Sumatras vestra sida. Åske-vådren, som nästan dageligen vanka, igenom de af solhettan utur dessa närliggande landen updragne dunster, gjorde här häftiga slag, med en igenomträngande svafvel-stank åtföljde, som räckte til des vi hunnit up med de sydligaste af Malayske öarne. Sådane åskevåder äro somliga tider mycket farlige, då de, öfver de uphettade Sumatra landen blifva samlade til en bister och tiock sky, af en fremmande och

och ovan vind, nord ifrån, (ty denna årstiden blåser altid S. O.) drifvas til siös. Det likasom regnar eldgnistror ifrån dem, och om de brilla ut vid något skepp antända de det på en gång på flera ställen, som hände med Holländska skeppet Lindenhof år 1766, årenat til China, at af des besättning i en sådan hast blott några få blefvo bångade. Dock äro sådane händelser rare, ehuru väl dunder och blixtnar uti hela denna negden höres dageligen.

Den 21 passerades Æquatoren andra gången, uti longitud 121 gr. 44 m. öster om Teneriffa och negden af Malayske öarne. Compas misvisningen var här 2 gr. N. a V. och inclinationen 17 grader.

Den 26 voro vi uti gränsskap med Cambodia kusten och hade utur Siamiske viken starka vindkast, emellan öarne Condor och Sapatte; magnet-nålen begynte nu vilja ligga horisontelt och hade jemkat sig til 3 gr. 30 m., men den oroliga siön och hårda blåsten hindrade at ofta repetera observationerne, ty den följande dagen, uti sigte af denna sista ön, och 10 gr. 15 m. latitud, hade på så liten distance nordpolen böjt sig 1 grad 15 minuter under,

nemligen ifrån 8 grad. 53 min. latitud dagen förut. Strömmarne som fatte våldsamt åt nord ost, oroade här vårt lopp, och hade snart ledt oss in åt de klippor, som kallas Catt. vichs och hänga tillsammans med Skorpionsfierten, om vi icke natten öfver styrdt sydligt; lodningen med sand blandad, på 70 famnars diup, gifver deras annalkande tilkänna.

De fyra följande dagarne hade vi ovanligen stora lopp, så at vi den första September voro på sidan af den farliga vidsträckta Silfverbanken, som varit bane för så många emellan Philipiniska öarne och Canton seglande Chinesiska Junkrar, och 1761 begrof skeppet Adolph Friedrich. De med sådane fartyg kvarlemnade silfver-kistor hafva förmodeligen gifvit Portugiserne anledning at kalla honom Plata; diupen äro så stora omkring honom, at man inom en mil har 70 famnar; des oriktiga belägenhet har äfven varit orsak til de der timade olyckor, fastän han ligger allenast 120 milar ifrån sista kusten.

Den andra September, uti dagningen, sågo vi landet af China och de ostligaste öarne, som stänga Cantons Rivieret; vinden vred sig til vår förtret

förtret efter några timars lugn til vester och ifrån landet, med tiltagande blåst, som uppehöll oss, här utanföre, til den tredje om aftonen, då vi hunno up til det fundet, som är emellan Lemis öarne och Lantas, och fingo der en lots, som förde oss samma natt til Macao-redd til ankars. Vi fingo här et nytt ombyte af lots, at föra oss upföre rivieret til skeppens ankarsställe Vampoe, och hunno lyckeligen dit den 5:te om aftonen. För oss funno vi skeppet Prins GUSTAF, som legat här et par månader, et nyligen ankommit Danskt skepp, fyra Engelska, fyra Holländska och två Franska. Uti vår våg ifrån Macao sågo vi et Engelskt skepp följa oss, vi hålfade alla de för oss liggande skeppen, såsom vanligt, med sexton skott och blefvo af dem tillbaka besvarade.

Refan tyckes väl, sedan vi lemnade Norrige, gått nog långsamt, men när man anser den tiden vi lågo uti Cap, inräknad med de dagar vi höllo oss derutanföre, då det skulle angöras, som bestiger sig öfver en månad; tillägges det myckna stillt och lugn, som hindrade vid Æquators passande, och innan vi hunno up med Cap,

cap, tilfammenlagdt med det lugn vi hade i strätet Sunda, blifver deraf vid påse femtio dagar: när det afdrages blifver hon icke med de långsammasse.

Med hvad som jag här funnit märkvärdigt, som ock om de tillfälligheter, som förefalla på hemrefan härifrån, skal jag framdeles hafva den äran upvakta. Emedlertid framlever med all högaktning

Min Herres

Canton, d. 7 Sept. 1770.

Ödmijke tienare
CARL GUSTAF EKEBERG.

MIN HERRE.

Jag lofvade uti mit sista ifrån Canton, at berättat något om denna orten, borde ock, i anseende til den kunskap jag på otta resor för denna kunnat skaffa mig, vara derom omständeligare, än uti det föregående. Jag skal icke förnya de beskrifningar, som förut äro giorde, ej eller bygga de mina på några utfrågade berättelser af Chineferne, som til största delen äro sielfve okunnigare om sit fosterland, än främmande, utan endast hålla mig vid det, som jag sett och erfarit omkring Canton. Emedan detta folkslaget hafva i långliga tider tillbaka varit så förbehållne, at de icke tilstätt främmande få vistas och resa inom deras landsorter, så är den kunskap vi hafve om landets inre beskaffenheter, Oeconomie och Politie, endast kommen ifrån de Missionairer, främmande Magters Sändebuder och Konstnärer, som fått Kejsarens särskilta tilstånd at resa derigenom.

Catholske Prästernes för mycket fria umgänge med deras qvinfolk, hafver, som det föregif-

regifves, varit i förra tider första orsaken til detta så inskränkta lefnads sättet, som hindrat kunskapen om landet. Främmande kunde dock i flera år obehindrade få gå ut på landsbygderne, omkring i förstäderne, bo och vistas i Canton samt fara ut långa stycken på vatnet, men en sådan frihet indrogs efter hand, så at Europeiska fruentimren, som någon gång ifrån Bengal, Batavia och andra orter, gjorde sina männer sällskap hit, måste i senare åren quarlemnas i Macao til åter resan. Sluteligen blef denna lilla förmonen 1759 och 1760 aldeles indragen, igenom et missförstånd, som yppades emellan Regeringen och de Engelske handlande, för den fart de, utan tillstånd, i några år idkat på Chuxan och Limpo, uti 30:de latituds graden, in i sielfva The landet belågne. En SuperCargue James Flint, som hela tiugu åren i China lärt sig språket, och vid detta och flere tillfällen giordt Compagniet mycket biträde, hade emot Mandarinernes på egennytta och ilvilja grundade klagomål, brukat i sin apologie så mycken frihet, at Kejsaren dömde honom i tre år på en fästning fångslig, och sedan ovärdig at komma til China, och des

läro-

läromästare at mista hufvudet, som straxt hade den påfölgd, at Europeernes bekvämligheter i så stor mon minskades, som Mandarinernes tiltog. De måste sedan, i skeppens frånvaro, lemna factorierne och sina hyrda hus och flytta til Macao, icke utan kostnad för fragt, up och nedgående tull, utlösen af pass och andra umgälder, utan ock vara stängde inom vissa gator, och i många mål tåla intrång i folk-rätten; et sådant tvång har trängt sig inom murarne af Macao, hvarest invånarne få åtnöja sig med många, af Mandarinerne dem tilfogade oförrätter.

Jag skal nu begynna med siö-kustens beskrifning, hvilken jag, som Navigator, bordt gifva förnämsta upmärksamheten på.

De holmar och öar, hvilka betäcka segel-leden til Canton, hafva mindre behageligt utseende än de Malejska, som man på hitrefor-ne seglar förbi. Den minsta af dem är med buskar och trån öfverväxt, deremot bestå dessa af intet annat än en blekröd mojord, upfylld med klippor och stenar, hvaremellan några få gröna liungfläckar synas; de äro höge, kullige,

ge,

ge, och deras strander brante och obeqvåme, ligga emellan den 21 och 22 latituds graden uti en ONO. och VSV. sträckning, och göra fins emellan många större och mindre inlopp. De östligaste af dessa skär äro skilde ifrån Lanta ön, igenom et bredt sund, som i den senare årstiden, då nord-östliga vindarne förväntas, blifver af skeppen besökt: de heta Lemis öarne och äro til antalet fyra stycken. Trettio milar öster om dem, ligger, 12 mil ifrån fasta kusten, en något uphögd klippa. Fiskmäskarne, som utvalt denna til et beqvämt hviloställe, och igenom sin spilning färgat henne hvit, hafva utan tvifvel varit orsaken at hon fått namn af Pedra Blanca. Vatnet är omkring och utanföre henne upgrundat til 18 samnar, och är så beqvämt fiskeställe, at det icke är ovanligt se på en gång öfver hundrade sampaner, som partals under seglande släpa dragnät emellan sig.

Vester om dessa Lemis, gränsa Ladrones öarne, hvilka förmodeligen ärfst namnet af den i förra tider fruktsamme siö-röfvaren Coxima; de äro lika skallote, ofruktsamme, obebodde och höga som de förra. En rad af kraggiga och spetsi-

spetsiga klippor ligga på syd-östra sidan ifrån dem, som siöfarande gifvit namn af åsne-öronen. Hela denna kusten kan beseglas utan fara nära til stranderne, men inom dem, uti den inbukt som fasta landet gör, ligger et chaos af större och mindre holmar, nästan af lika beskaffenhet, och af hvilka rätt få äro bebodde.

På vestra sidan af största Ladronen begynner rätta segel-leden til Cantons Revieret, förbi Macao, och har uti nord-vest en hög och klippug holme, som Portugiserne kalla Montanie och Chineserne Apome; denna betäcker den här i nejden endaste, för stora skepp beqvåma hamnen Taipa, emot de i vindskiftnings tiden gemenligen rasande stormar, som Chineserne kalla Tai-fong, hvilket bemärker en stor vind. Jag skal som hastigast berätta hvad jag om en sådan våldsam blåst fått erfara, hvilken uti Chinesiska hafvet nästan alla år, gör de skepp, som råka at falla i hans valde, mastlösa, emellan Japan in til Siam. Så mycket som ordet Tai-fong liknar Typho, så mycket komma de öfverens i utöfningen af sin grymhet. När blåsten utur NO. några dagar tiltagit och småningom

gom flyttat sig åt nordkanten, upfyllt luften med dunster som likna solrök, at solen, up och nedgående, ser mörkröd ut och gifver några höga stillastående moln samma färga, äfven så månan, och om nätterne märkas mätta blixningar hastigt på hvarandra följande; så äro de ofelbara tekn, at denna grymma stormvinden är at förvänta. De uti detta farvatnet nog bekante Portugiser hålla handen i hafsvatnet, och af des värma dömme om Tai-fongens vissa analkande och styrka. Vist är det, at luften är qualmig och tung vid detta tilfället, hvilket kan hafva en sådan verkan på vatn-ytan. De tillägga, at han äfven gemenligen insinner sig två dagar efter fullmånan, och två dagar för ny-tänningen vid vindskiftsnings tiderne. Så snart nu den ofvannämde solróken förvandlat sig til en flygande dimba, då är stormen i nejden, som blåser ifrån nord ganska ifrigt, men tiltager vid hvarje strek han flyttar til vest, och detta är den punct, från hvilken han visar sin största grymhet, men aftager i lika mon, som han kommer närmare syd-streket, görandes en sådan revolution uti 12 til 18 timar; ju häftigare han blåser, ju kortare är hans valde och tvårt

tvårt om. Vågornes resning äro under blåsten ej serdeles kånbara, men sedan han stilnat, löpa de ifrån alla sidor och tillskynda skeppen mycken oro. Jag vil hafva hvarje sjöman förmanad at gifva på dessa förelöpande märken noggaktning.

Montanie ön begynner likaledes på vestra sidan en skärgård, som sträcker sig uti SV. til Samciam eller St. Johan. Denna, af Portugiserne kallad Viados, är mera fruktbärande än den andra, och åt den inra eller landsidan af et groft, rofaktigt fiskare-sällskap bebodd. Emellan dessa öar och den fasta höga kusten, som på långt håll ser blå ut, och derföre heter Lamtau eller blå landet, är et archipelag af oräkneliga klippor och skår. Samciam, den vackraste och fruktsammaste, är af en hop vid skeppeliga pelegrimer besökt til Francis Rapiers graf, hvilken ligger ned om en grön kulle, omgifven med en jordvall, hvarest tvänne, tre alnars höga, flata stenar med Latinska, Portugisiska, Chinesiska och Japaniska påskrifter, såsom grafvård, förmåla, at denna heliga Österlänningarnes Apostel, blifvit här 1640 begrafven.

Des öfverlevvor skola sedan vara flyttade til Goa.

Härfraån vetter siö-kusten åt vester, och är, på hela åtta til tio milars affstånd, omringad med obekanta holmar och klippor, förbi et högt land, kalladt Joncon-Tai-van och Hoiling, åt en stor ö vid namn Aynam eller Haynan.

År 1742 nödgades vi, med skeppet Drottningen af Sverige, söka vår hvila och bärning på denna ön, sedan vi uti November månad dit anlant, nästan uthungrade, efter långt och tröttamt sträfvande, emot den redan begynte nordost-vinden, igenom en Tai-fong och andra stormar, samt öfver masternes förlorande, til at där afbida den för oss tienligare vestvinden. Och efter som få Europeer varit förut på denna ön, vil jag i korthet bifoga et litet utkast öfver hennes beskaffenhet.

Hon lyder under Cantons gouvernement, belägen emot 400 milar derifrån, emellan 18 gr. 22 m. och 20 gr. 0 m. nord latitud, hållandes uti längden ifrån ONO. til VSV. 150 och i omkretsen 360 milar, stänger Tonquinska viken på östra sidan, och är skild ifrån fasta landets utskiutande

utskiutande udda, Tchin-Chiu-tiang, igenom et femton milars bredt sund. Des ojemna landtmon hafver, emellan många uphöjde löfklädda kullar, i dalarne, vackra vidsträckta åkerfält. Invånarne, til största delen Tartariske Chineser, hafva trängt sig in på de gamla Chineserne, som ännu behålla sit hår orakat, och bruka med mycken idoghet denna goda jorden, samt hämta deraf lönande afkastning af ris, socker-rör, bönor, potatoes, yams, kål och tobak, m. m. så väl för eget behof, som aflåtande åt Canton. På somlige ställen är skogen ymnig af många fasta och rara trädslag, ibland hvilka rosen-och aloes träden finnas; omkring byarne växa pifång, apelsin, betel, och cocos trän förutan bambuer och annat buskagie, icke för-gåtandes et slags träd, som, då det fälles, utdunslade en så skarp ånga, at den, för några timar, gjorde arbetarne blinda. Skockar af vilda höns funnos uti alla buskar, jemte flera slags dufvor, raphöns, vacktlar, snåppor och annan fogel, och ingen brist var på rådiur och vilda svin. Tama höns, gåfs, ankor och dufvor funnos uti byarne til öfverflöd; bufflar, oxar, getter och svin var nog tilgång på. Af

odiur funnas inga andra än babianer, och markattor til en obehkriflig myckenhet. Mycken och vålsmakande, ofs obekant fisk, fångades omkring denna öns stränder, så väl som hummer, räkor, ostron och musflor, samt mycket stora skilpaddor. Öfvanför sanden vid stranderne, växte cyper rotundus i största öfverflöd, jemte ananas. Af giftiga kråk voro många slags ormar, tusende-benor och skorpioner, hvilka stundom besökte ofs inom våra boningar. Sedan vi vid landets annalkande, igenom förut skickade fartyg, underrättat ofs, så väl om landets beskaffenhet, som om farvatnets säkerhet, seglade vi långs ut med stranden til en vik, hvarest vi, uti skygd af en med skog beväxt ö, uti 7 famnars sandgrund ankrade. Ön gjorde med landet et smalt sund, som ledde intil en grund insjö, hvilket förvarades af en fästning, med tre canoner på. Vi valde en slät plan, nära en skogslund, belägen en liten mil ifrån stranden, på hvilken vi upflogo af segel åtskilliga tält, och knapt voro vi dermed i ordning komne, förän en Mandarin, som var Gouverneur öfver den 6 milar ifrån ofs i gränskapet liggande staden, Ling-chiu-hien, gjorde ofs besök,

besök, och dels igenom teknande, dels igenom en Chines, som litet förstod Portugisiskan, underrättade sig om vårt ärende, hvilket han ofördröjeligen igenom en expresse gaf Xontochen i Canton tilkänna. Inom få dagar hade han ifrån denna Herren befallning at skydda ofs för alt öfvervåld af invånarne, och förskaffa ofs alla slags förplågningar, under vår varelse här. Vi fingo ock ifrån Canton tvänne comparadorer eller upköpare, som tillika blevo tolkar för ofs. Vår Mandarin lät vid nästa besök, utanför vårt campement upfatta en tassla, med et anslagit påbud, at ingen vid svårt straff skulle tilfoga ofs någon oförrätt, hvilket efteråt höll våra i början oroliga grannar, uti mera stillhet. Kejsarens berömvärda anstalter omkring Rikets sjö-kuster, då fremmande skepp stranda, eller eljest möta någon olägenhet, böra icke förtigas. De nästgränsande orters befälhafvande Mandariner, äro vid hårt ansvar pålagde, at för Kejsarens kostnad, skaffa de nödlidande kläder, föda och alla nödigheter, skydda dem för öfvervåld, och obehindrade fortiskaffa dem til sina landsmän i Canton. Bevis på denna författning erforo de förolyckade.

de på skeppet PRINS FRIEDRICH ADOLPH, som strandade på Plata år 1761. Vi lefde derefter i mycken samsamhet med detta folket, som alla förmiddagar höllo likförm en liten marknad, af alla handa saker, utanför våra tält. De oroade oss aldrig uti våra spatsergångar, eller då vi voro, långt stycke in uti landet, på jagt; vi fingo ofredade besöka dem uti sina byar, och uti staden blefvo vi af Gouverneuren och andre hans Officerare med mycken höflighet bemötte. Denna var bygd på båda sidor om en stor bäck, som föll uti den til vår hamn gränsande insjön, öfver hvilken var en hvälfd stenbrygga. Han var til hälften omgifven med en gammal, afhuggen sten bygd hög cravel mur, som hade, i stället för bastioner, fyrkantiga torn med skottgluggar, på hvilka lågo några rostiga jern-canoner. Så snart vinden begynte blifva ombytlig, gjorde vi oss färdiga ifrån denna orten; hvilket skedde mitt uti Martii månad 1743, men strömen efter den förra passade-vinden, hade icke så snart lagt sig, at vi icke af honom blefvo utur vår led förde emot de vester om Ladron liggande skären, och der til den 15 April uppehåldne, innan vi kunde hinna up
til

Sundet

Arre, se.

til Macao. Vi funno der för oss Commenden-
ren Anson, som årnade sig på kryfsning om-
kring Philippinska öarne. Härifrån fortsätter
jag det öfriga af kustens beskrifning.

Farvatnet, som ifrån Macao leder up til
Cantons Rivier, blifver vid den lilla ön Linting
både trångare och grundare, at man på somli-
ga ställen har mindre än 4 famnar, och böjer
sig emellan N. och NV. til denna älfs mynning,
hvilken af Portugiserne blifvit kallad Boucca
Tigris eller tigermunnen, men sielfva Rivieret
heter Ta eller Tahoe.

Detta gap håller i bredden en half mil,
och är vid den stora ön, som gör des vestra si-
da, upfyldt med klippor och skär, hvilka nå-
stan räckta ut til halfva sundet, emot en stor hol-
ma, på hvilken en afrundad murad fästning
är anlagd, som bevakas af några soldater, at
förfvara detta inlopp. Fasta landet på östra si-
dan är mycket högt, och sluttar sig brandt
emot stranden, hvarest et äfven afrundat bat-
terie, med bröstvärn och skottgluggar, är gent
emot det andra upfört. Vatnet häremellan är

F §

mycket

mycket diupt, och tidvatnet, i sit flödande och fallande, löper ganska håstigt i denna trängslen, som knapt håller mera än et canon-skott uti bredden, så at skeppen vid in- och utgående böra vara mycket varsamme. Straxt inom denna öppningen ligger närmare det vestra landet en stor hög holma, Tigern kallad, och af Chineseerne Tai-fong, hvaraf detta fundet utan all tvifvel fått sit namn.

Rivieret gör härifrån, utom skepps-leden, flera mindre farvatn för smärre fartyg, skilde ifrån hvarandra, igenom låga muddriga flacka risfält, hvilka med flödande vatn äro måst betäckte. Många upgrundade banckar ligga emellan dem, och liksom stänga skepps-leden, som måste med högsta vatn passeras. Öfver de låga risåkrarne synes, på längre håll, under höga landen, vackra lundar, välbygda byar, gröna planterningar uti affättningar, på landens afhållningar, anlagde, samt torn och pagoder, som altomkring göra utfigterne vackra och mycket behagliga. På nord-vestra sidan ligger en vidsträckt ö, med et högt berg, utur hvilket brytes sten til alla bygnader i Canton och flera ställen. Bergets tvåra väggar efter

sten.

stenbrotten, visa sig när man kommit igenom fundet, äfven som det derpå stående nio våningars höga Lejon-tornet, och tyckes liksom sluta Rivieret här. Sådane torn hafva uti förra tider blifvit bygde, då krig och andre oroligheter förefallit. De äro åttkantige, och hålla vid pass tiugu alnar nedantil i tvärlinea, af fem til sex alnars tiocka murar, igenom hvilka trappgången går up til spetsen, emedan tornet utan bottnar är öpet nedifrån upåt. Hvar affättning, som i vidden aftager, är skild igenom et litet afhållande tegeltak, och äro affättningarnes högder, småningom, så väl som taken, aftagande, til emot en half aln för hvar, dera, så at hela tornets högd, utom öfversta taket, och den der ofvanpå upresta jernspiran, utgör emot 100 alnar; de hafva, på tvänne emotstående sidorne, öppningar nedanifrån upåt. Nu begynna desse prydelige bygningar förfalla, och utur holigheterna växa buskar och måssa. Det föregifves, at de varit ärnade til et slags vårdkasar, at i en hast gifva Regeringen i Peckin tilkänna, då upror och annat oväsende voro på färde; hvarföre vid dem små skantlar, och tyghus blifvit anlagde, som

af

af et par Officerare och några soldater vårdades. Uti alla dessa rivierets trånga farvatn, hvarest oräkneliga sampaner eller små fartyg stundeligen färdas, äro vid stränderne uprättade, vid näst hvarje Pu, et vakthus, med en upmurad hvit pyramid, samt några pihl och bambu träder dervid planterade, uti hvilket et par soldater äro posterade, at i någon mätto hålla ordning på det lösa folket. Pu är et jordmätt, och innehåller 10 Li, en Li skal vara lika med 300 Cubiti vid pass, och skal en Pu svara emot tre siömilar, emedan Chineserne räkna 20 Pu på en grad.

Rivieret böjer sig nu härifrån åt vester, och lemnar, på hela östra sidan, stora blöta risfåltar, och på den vestra, många större och mindre öar, hvilkas strander med dylika flacka fåltar äro omgifne. De högste rödaktige kularne äro endast obrukade, och bära någon gles tallskog, men deras bequämligare afhållningar äro uti affåttningar afjemnade, med socker-rör och andra nyttiga växter planterade, och med löfträd befatte, hvilkas rötter få väl befästa och binda jorden, som deras löf och

quistar

quistar tiena i den varmare årstiden til växternes skugge. Uti dälдерne äro stora byar, och vackra lunder, så väl som andra planterningar, anlagde. Rivierets grenar beförda deras förflor, intil sielfva husen, och vatnets flödande och fallande, lättar dem i arbetet.

Man blir icke långt ifrån skepps-leden på östra sidan varfe, vid en stor lund, en rödfärgad pagod, eller afguda-hus, som heter Poli-meh; den färgen på hus, är i China falskt, och såges allenast vara tillåten för vissa familier. Detta ställe har tilföre varit i så mycken vördning, at jag sedt på Kejsarens vägnar Xontoch, och andra myndiga förnåma Mandariner, göra om höstetiden ditåt vallfarter; men i senare tider tyckes en sådan andagt afstannat. Vägen ifrån de stentrappor som man upstiger ifrån stranden uppå, är med släta huggna stenar lagd, och bär til en rund, med buskar och trån öfverväxt kulle, vid hvilken en åldrig Dervich håller vakt, som förer de resande, uppföre några och tiugu branta inhuggne trappsteg, til en på kullen uprest öpen sal, ifrån hvilken solen, vissa tider, synes gå up och ned

uti

uti vatnet. Vid ingången står en flat sten, med inhuggna gamla Chinesiska characterer, på hvilken Eremiten stryker en svart färga, lägger derpå et stort papper, som han med en borsta så länge gnider, til des papperet blifver svart och bokstäfverne hvita. Detta pass tildelar han de resande emot en liten vedergålning. Vid pass 100 steg ifrån kullen, leder den stenlagde vägen, til porten af en förgård åt Pagoden, uti hvilken finnes några palmträd, jucca och sanguis dragonis planterade; åt denna vetter et långt öpet förhus, uti hvilket många, af ler til mennisko storlek väl bildade afgudar sitta, som föreställa åtskilliga folkslag, ånda til en morian eller svart, med krulliga korta hår, stora läppar och hvita tänder; åt höger öppnar detta förhuset ingången til Bonzernes eller presternes boningar och rätt snygga trädgård, som är, utom de der gråfde dammar, tämmeligen vidlyftig; mitt på förhuset är ingången til en annan fyrkantig gård, hvars sidor hålla hvardera 80 steg. Han är omgifven, på tre sidor, af et öpet gallerie, under hvars tak är fullsatt med röda tafflor och förgylta påskrifter, som såges vara de pelegrimers namn och stånd, som varit här.

här. Omkring väggarne äro höga, tunna svarta stenar, på båda sidor med Chinesiska påskrifter inhuggne. En två alnars uphögd gång går, mitt öfver denna gården, til sielfva templet. På båda sidor om denna finnas två öppna sexkantiga torn, af sex alnars diameter, bygde, det ena på vänstra sidan, öfver en tre alnars stor, af sandsten uthuggen, groda, och det andra på högra, öfver en lika stor af sandsten uthuggen skilpadda. At Chinesernes traditioner, som de påstå vara nog uråldrige, icke kunde vinna samma förtroende hos de fremmande som dem sielfva, syntes de något mislynte öfver; serdeles när de framfördes af en gråhårig vördig Bonze, hvars berättelse om dessa tornen var denna: At templet, för några secler tillbaka, blifvit bygt af en stor ansenlig man, som, för sina besynnerliga egenheter, blifvit intagen ibland gudarnas antal: at han til denna bygnad brukat allehanda folkslag: at denna i sten huggne grodan och skilpaddan, varit i förtiden verkliga diur, men, då de hunnit til den för dem bestämde storleken, omsider blifvit stenvandlade, och at de varit årnade, at vaktat hvar sit vattusprång, som skulle finnas uti de under

under dem gräfde brunnar, hvilkas afstånande voro et förebod til Chinesiska Rikets undergång.

Sagor om dylike orimlige händelser, äro hos detta folket icke ovanlige, hvilka de, utom skrifna böcker, föreställa uti sina comedier: de förmena sig böra påstå någon slags vårdighet och företräde, framför andra folkslag, i anseende til Chinesiska rikets ålder, hvilken de vilja utsträcka, långt öfver alt hvad tideräkning heter, och tör hända bestyrka derigenom sådana slags forn-sagor.

Sielfva templet, såsom det heligaste, har vid ingången ifrån den uphöjda vägen, på hvardera sidan, nio stycken stora bilder af ler, giorda uti gammal Chinesisk drågt, med guld och andra höga färgor pryddes; de stå med sammanlagde, uphåldne händer, görandes en hay emot et långt och smalt bord, på hvilket, utom blomkrukor, stå några liusftakar och rökverk. Framför detta, uti et stort skåp, som är omgifvit med igenombrutit förgylt lófverk, sitta trenne stycken förgyllda afguda-bilder: den medlerste, med et långt skägg, föreställes äldre

än

än de andre. För dem brinna dag och natt lampor och rökverk. Uti de på sidorna om templet stora rymliga salarne, finnas någre af malm gutne store uprättstående klockor, icke olika kettlar, af två alnars diameter vid pass. Den gutne uphöjde påskriften såges vara så uråldrig, at den är för deras Callaos uti de senare tider obegripelig. Der äro äfven någre hängande klockor, och store trummor, med ormskinn öfverdragne, samt messings lurar, hvilka instrumenter de nyttja, icke til folkhopens sammankallande, utan med vissa slag och bultningar, at gifva intryck på fången eller rättare mållan. För det öfriga äro väggarne, i dessa salar, betäkte med hyllor, upfylde med en myckenhet i trä skurna former, til böckers tryckande. Detta var således et det sällsamaste Bibliothek, om jag så får kalla det.

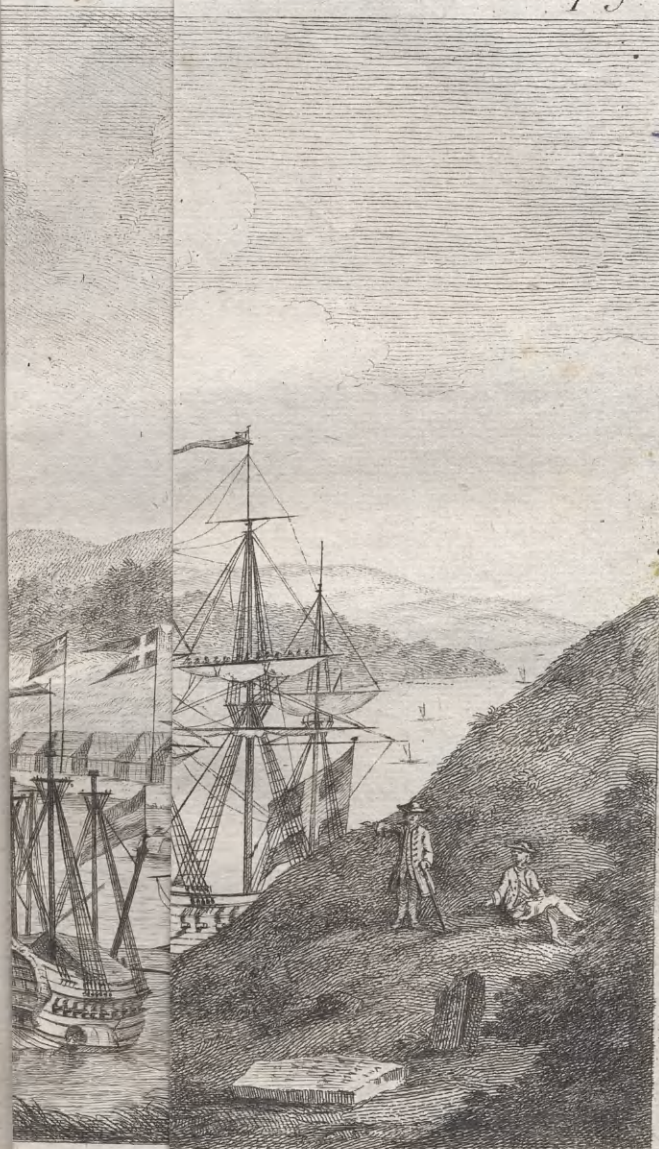
Sist vises en dörr, på vänstra sidan om rök-bordet, hvarigenom, öfver en mindre gård, man kommer til det innersta af hela denna helgedomen, hvarest en gudinna dyrkas. De vantrogne Presterne vilja icke tillåta någon mans-person en gång se dit in, under föregifvande

G

vande at blifva blind, fastän man sielf ville undergå äfventyret; utan är detta rummet endast förbehållit dem, af Chinesiska qvinfolken, som äro ofruktsamma.

Rivieret kröker sig härifrån åt vester förbi en liten, kullig, med trån och buskar öfverväxt, och emot segelleden utskintande udda omgifven med en gammal måst förfallen ringmur. En innanföre i jorden nedsunken fördrig jern-canon tyckes bevittna, at detta i forna dagar varit et slags fästning. Jag vet icke af hvad anledning siöfolk kallat det Holländska Castellet. Chineserne föregifva, at den ifrån en pärla blifvit förvandlad til en sådan stenig kulle, och at den ofvanföre liggande bergskliffen varit sielfva modren eller musflan. Härifrån synes nu Vampoe hamn eller redd öpen, med de til ankars liggande skeppen; denna är den förnämsta hamnen, på hela denna trakten af China, betäckt på den nordra sidan af Vampoe ön, med des skogslund och by, på södra af Siampén och Siamfén öarne, som eljest kallas de Franske och Danske, och på östra och vstra sidorne af de något längre allägsf lander.

Sundet

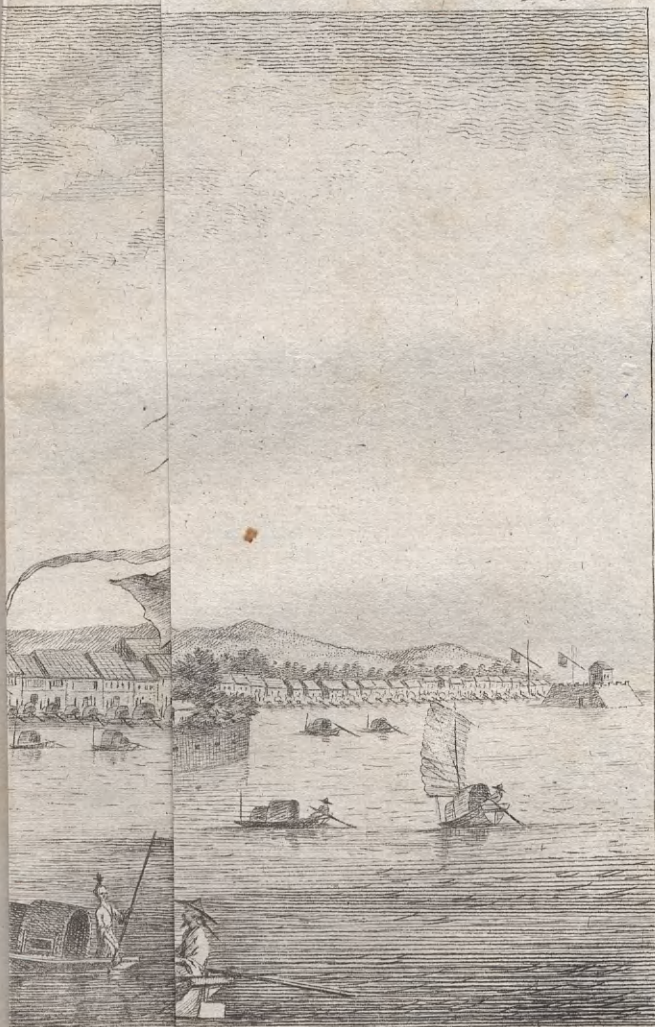
Arre. sc.

Sundet eller sielfva hamnens bredd, utgör på somliga ställen, icke stort öfver 400 alnar, och den diupleken skeppen ankra uti är måst öfveralt 7 famnar. Knappt kunna två större skepp i bredd rymmas, utan måste ligga om hvarandra. Dock hafva 30 skepp bequämligen legat inom en liten mil.

Öarne här i negden äro af samma beskaffenhet, som de förre uti Rivieret beskrefne, och hafva tillika under högderne många begravnings-platser, så väl efter Chinefer, som Europeer; de senare måste godtgöra åt jordägaren två piafter, de förras äro efter sländ och vilkor olika, somliga nog prydeliga och af huggen sten murade, dem de efter begrafningen vårdslösa och låta förfalla. Chinesiska vidskeppelsen röjer sig ej mindre äfven i denna delen, och beror valet af graffstället icke på dem sielfva, utan på en slags Astrolog, som de kalla Fung-soji. Denna syssla är för den orsakens skull indrågtig nog, ty den mannen vet helt väl afpassa sina uträkningar för et graffställe efter sterbhufets förmåga, hvarföre uti de rikare husen den döda ofta får stå flera åren hemma obegrav-

grafven, innan Fung-sojien hittat en til begrafning lämpelig jord och ställe. Han förstår ock vid hvar excursion fordra nya rese-kostnader; det är derföre man finner sorg-folk långt up ifrån landet, som gråta på sina anhöriges grafvar ned omkring Canton, och tvärt om, fara det folket, på andra orter igen, i samma ärende.

Vampoe ön delar rivieret, och sedan hon åt vester gifvit inlopp åt skeppshamnen, lemnar hon på östra sidan et tilräckeligen diupt farvatn, för stora Chinesiska Junckare, at gå up mit för staden Canton, hvilken ligger härifrån vid pass 7 eller 8 milar. Ehuru Vampoe stränderne bestå, liksom de andre, af lösa och muddriga risfåter, så hafva dock Europeerne med stenar och grus af skeppens ballast, så påfyldt och uphöjt den delen af dem, som vetter inåt skepps-redden, at de under sit vistande här kunnat bequämligen bebyggas med lösa hus af pälverke och bambu, at med mattor beklådas och täckas, uti hvilka för redighet och och utrymme skul, det måsta af skepps-redskapen upläggas och förbättras. Engelsmännens hafva gifvit dem namn af Bankeshaler, hvilket

Ärre, se:

gt.

hvilket de ännu få behålla. De äro 60 til 70 alnar uti längden, och 18 til 20 uti bredden, med ena ändan stälde emot stranden, vid hvilken de hafva sina smedior och kokhus. Och som hvar och et skepp gemenligen hafver sin enskilda Banckeshal, så äro de med et bredt dike ifrån hvarannan skilde, och med en flagga ifrån en hög stång utmärkte. En styrman, en under-officerare, 8 man jemte handtverkarne, hålla här ständig vakt, och nyttia tillika handräckning ifrån skeppet uti nödigt arbete. Fransoferne hafva skilt sig ifrån de andra Nationerne och satt sina Banckshals hus på Franka ön, men de få ock derföre bestå omkostningar för ferdeles bevakningar af Mandarinerne.

För en sådan Bankeshals bygnad, anstaltar en skickelig Chineser, som blifvit antagen til Comparador eller upköpare för skeppet; denne beförjer om de dageliga förnödenhetens anskaffande, til des skeppet åter affeglar, han utiåttar alla andra ärender, vid förefallande tilfälligheter, och provianterar för hemresan. Til en sådan fyssa väljes vid Contoiret i Canton, en uti språket färdig, och för någon slags

ärlighet bekant betient. Syflan borde i anseende til en så betydande leverants vara indräktig, om icke tullbetienter, foldater, galere-vagt, de vid skeppsidan liggande finå Mandariner, och andre snapphanar, både igenom trug och pock delade med honom förtiensten.

Så snart man anlånt til Vampoe blir man genast sysselfatt med skeppets aftaklande, utlofande, rengörande och diktande, taklagens, segels och andra tilhörigheters förbättrande och reparerande til hemrefan, så väl om bord, som i land, vid banckehalerne. Man kan föreställa sig hvad buller och gny rörelsen af en sådan folkmångd inom en så liten krets, orsakar, då många skepp äro samlade, med dem, som ständigt färdas på vatnet.

Då man kommer in i Rivieret, infinna sig ifrån Boucca Tigris fästning, två foldater til vakthållning på skeppet, som i Vampoe blifva af et par andra, den ena militairisk, den andra ifrån tullstaten, aflöste. Deras syfta är at hindra varors förande ifrån det ena til andra skepp, och at håmma oredor af pöbelen, som, i otaligt många större och smärre fartyg svärma omkring

omkring uti Rivieret efter födan, at föra gods och folk, fiska, tvätta kläder, tigga och afven stjäla. Til den ändan äro ock fyra galerer förordnade i hamnen, på ständig vakt, bemannade med några lättiefulla foldater, och beväpnade med långa lunt-musquetter, pikar och gafflar. Man finner sådane örlogs fartyg hafva, på flera ställen i Rivieret, sina stationer i samma ärende, dock efter utseende, mera igenom myndighet, at skräma den enfaldiga folkhoppen, än med mod at stilla det minsta buller.

Vid den fullmånan, som infaller näst på skeppens ankomst til Vampoe, serdeles om många på en gång anlånt, blifva Cheferne uti Factorierne, igenom lingvisten eller tolken antydde, at Hoppo, det är Öfver-Inspectoren öfver tullarne och financerne i orten, ämnar sig at mäta skeppen, at derefter göra uträkningen på hamne-umgälderna, som de böra utgöra, hvarföre straxt anstaltas om des emottagande. Til den ändan begifva sig de förnämste köpmännen, som i vissa mål äro för hvar sitt skepp fullmäktige och kallas Viadorer, dit förut.

Den Chinesiska vantron, som igenom sinå fester, och andra lustbarheter ytrar för fullmånan en serdeles aktning, har förmått dem at anse en sådan tid, til vissa förrättningar mera lyckosam, än andra. Af samma orsak, samt derföre, at månan i denna ställning, gör vatnet tidigare fallande, och natten luss, har Hoppo valt detta tillfälle, och begifver sig bittida ned ifrån Canton, uti en stor, ståtelig sampan, öfver hvilken en gul, med svarta bokstäfver skrefven flagga hänger, samt på sidorna två röda tafior med förgylta caracterer, hvilka utmärka hans embete. Tilförene blef han i en sådan förrättning åtföljd af tre til fem galärer, men i senare åren, har en sådan stat blifvit indragen, och har han nu allenast et par mindre sampaner, med sina skrifvare och mätare, en med några skrålande spelmänner, och en sådan med köket och des redskap uti, til sit följe. Utom en hop drängar och betienter, har han en soldat, som förer den stora gula damast heders-parasollen, och en som bär en stor bambu-fiäder eller vestare, tillika med fyra stycken profosser eller bödlar. Et sällskap, som utmärka Mandarinens värdighet. De äro alla ifrån de andra åtskilde igenom de vanliga hattarne, med

med röda tofflar betäckte, utom de fyra fenare, som bära höga hattar, icke olika glesa fogelburar, med vidhängande örnefiädrar, och äro försedde med sablar, kedior, piskor, carbaser och dylika executions verktyg. Vid de tullhus och galärer, som han i vågen passerar, blifver han hälsad med bultande på et stort hängande gutit metall bäcken, kallat Gung-gung, hvilket han, med dylika slag, ifrån sit fartyg låter besvara. Skeppens slupar böra, med hvar sin nations flagga, vara honom vid närmaste tullhus til mötes, och som han är rätt så angelägen at blifva hedrad, som han är ömtolig för knallen af styckeskotten, ty afhörer han dem, vid detta tillfället, med hämdren för öronen. Vid ankomsten til skeppen blifver han af Capitainen emottagen och begifver sig sedan, öfver en ferskild af tull-betieningen medförd, och vid skeppet fästad trappa, dit in, under bultande på Gung-gungen, och et groft utrop af profosserne, som, med det andra anhanget, äro förut öfvergångne. Et litet bord klädt med et rött guldborderat täcke och en länstol, med samma slags öfverdrag, äro för honom på däck i beredskap, hvarvid han sätter sig.

Mandarinerne, som med en utmärkt åtskillnad och myndig spotskhet, umgås med sina underhafvande, tro sig kunna sträcka en sådan högdragenhet äfven til fremmande, och vårda derföre knapt tala genom tolken, til Europeerne, eller med Viadorerne, om dem. Då det någon gång händer äro ansiktet och ögonen fränvända, hvarföre han håller sin höghet anständigt at komma in i skeppet, med tobaks pipa i munnen.

Efter gifvit tillstånd begynnes mätningen, med en måttstock af tio cobits längd, på et ifrån focke til messans masten utspändt snöre, af fyra stycken mätare, som vid hvar och en afmätning knyta en tråd, och igenom et högt rop gifva måttet tilkänna, hvilket af några skrifvare, vid et annat bord uptages, repeteras, och uti en bok, med lika många under hvarandra stälde nuller, upteknas; derefter blifver bredden afmätt på andra däcket, vid stormasten, som til det förra talet upskrifves. Boken lägges sedan för Hoppon, som, med röd färg gör deröfver och omkring krokiga strek, förmodeligen at hindra, det någon tilökning eller afkort-

afkortning måtte ske, och slår derunder en stämpel. Det händer stundom, at han sedan besöker skeppets kajuta, låter fagna sig med några fötsaker och liqueurer, i synnerhet om han fått veta, at der finnes något sälsamt och fremmande medfört, såsom ur och annat för dem anständigt, hvartil han ytrar sit välbehag, och tåra Viadorerne til slut få godtgöra kostnaden. Den förra respektten saknas då, och får man se hela svärmen af under-betiening oförfänt tillika tränga sig in uti rummet. På detta sättet mäter han ibland 6 til 7 skepp om dagen. Räkningen, som icke blir den lindrigaste, utfaller straxt derefter, och bör för beräknings-sättets skul anmärkas.

Chinesernes mått hafver en decimal fördelning, lika som deras vikt. Cobiten, som är hufvudmättet, hafver, så mycket jag vet, ingen krönt, eller stadfastad längd, men svarar ungefärligen emot fiorton svenska verkum, och är fördelad i 10 punctos, dessa uti 10 candarins. Således utgör et skepp, som emellan focke och messans mastens centra håller 114 fot vid pass, i Chinesiskt mått af 97 cobit, 7 punct, 1 candin, och då största bredden är 37 fot, gör

gör den 31 cob. 7 punct. 2 cand. hvilka, uti hvarandra multiplicerade, gifva quadrat-talet 309936°. 1'.2". Huru nu siu stycken siu ziphror kunna på en gång determinera skeppets solida innehåll, och den derpå grundade omkostnads beräkning, är icke så lätt at begripa: den förrättas således.

Quadrat-talet — — 30993612
 Multiplicerat med — — 7777777

Gör en summa af - 2410,6,1,4,03560524
 af hvilken de siu första ziphrorne anses såsom penninge värde, nemligen 2410 thel, 6 mes, 1 cand. 4 cash.

Penninge räkningen beror på vigten, 1 thel, som är en 16:del af en catty, af hvilka 100 göra en pekul eller $142\frac{1}{2}$ skålpund, svensk vikt, innehåller ungefär $10\frac{1}{8}$ quintin, och har 10 mes, hvar mes 10 cand. och hvar candarin 10 cash.

Såle-

c. m. c. c.

Således är detta talet - 2410,6,1,4.
 Det får 20 procent afdrag, kal-
 lat Kejsarens afkortning - 482122
 Återstår - 1928492
 Härtil lägges 10 proc. förhöjning 192849
 Blifver - 2121341

Härtil kommer 7 procent för
 Tullbetieningens besvär - 148493

Vidare tillägges två procent af
 de förestående 1928492, som
 blefvo öfver de 20 procent.
 Kejsarens afkortning til skrif-
 vares arfvode. - - - 38569

Sist presenten til Hoppo, som
 vanligen är - - - 1950,000

Blifver hela omkostnings-sum-
 man Thel - 4258,4'0"3"

som är, då en piafter eller styck von ackten, i allmänhet tages, uti Chinefisk vikt til 7 mes, 2 candarin, en summa af $5914\frac{1}{2}$ piafter på 4 candariner när, hvilket blifver det skeppets hamne-umgälder.

De

De inkommande och utgående varorne, äro med en särskild tull-avgift belagde, som, uti vist mål, är af et sällskap handlande och äfven Viadorerne, förpaktad, hvilka, fins emellan, hafva deruti olika lotter eller andelar, och kallas detta bandet Cong-hang. När det nu händer, at på et år 28 til 30 skepp hit anlåda, kan lätt slutas, huru indrågtig tullen allenast är för denna orten. Det är sant at Portugiserne, och äfven de skepp, som ifrån Manilla besöka Macao, äro ifrån skepps mättnings avgiften befriade, emedan de blifva der neder liggande, dock få de betala ut och ingående tull, för de varor, som der neder ut och inskeppas.

Hoppo visar omfider, dagen efter mätningen, frikostighet, medelst en skänk til besättningen, som är par oxar, några säckar hvetemiöl, samt fem eller sex kannor samsu, et slags vederstyggeligit brännvin, dock bör detta slaget vara det bästa, efter det nyttias af de förnämre.

På många ställen i Rivieret äro tullhus anlagde, i synnerhet, der det grenar sig uti bivågar. Uti dessa underhålles en öfverflödigt ättiefull betiening, som måst tilbringa tiden med

med spelande och sofvande. Här betala väl Europeerne inga avgifter, icke desto mindre äro resande, antingen uti landets eller egna fartyg, förbundne at låta visitera sig, och utöfvas, efter godtycko, en noga granskning, ibland in på sielfva kroppen. En sådan nyfikenhet är rätt förtretlig, med hvilken de göra i resorne icke litet uppehåll. Sluparne äro dock under flagg fredade, och få allenast et chiap eller förpafsning af den vid skeppsfidan liggande betienten, som sluteligen uti factoriet af en annan controlleras. Det är väl sant at de uti sådane förrättningar gå något för vida, och fatta Europeernes tolamod på prof, men så blifva många tilläggningar förde på de sednares räkning. Jag påminner mig at Post-tidningarne förledit år förmåla, at någon oordentlighet af detta slaget förelupit emellan Chineferne och en Engelsk Capitaine, som derföre blifvit belagd, med et ovanligen hårdt straff, det var lycka, at jag, jemte flera, samma år närvarande, kunde bestrida denna händelsen, och som Kejsaren förbehållit sig afdömande [uti så allvarsamma saker, så hade en sådan dom fordrat tid, och blifvit rycktbar för alla.

Nära

Nära vid Vampoe är det första tullhuset beläget, hvarifrån bevakningen, vid skeppens utlösningar, blifver besörgd, som deröfver håller en noga förtekning, sånder alltid en betient, med förpafsningen, uti lastbåtarna til factoriet, hvarest godset, efter samma förtekning, af en betiening ifrån öfversta tullhuset, öppnas och besigtigas. Refande åro, som fades, förpliktade lägga til och visa det från skeppet hafde passet, då, efter visitationen, en stämpel slås derpå. De andre chap eller tullhusen åro uppe i förstaden belagne, och förfara på samma sätt.

Uti farvatnet til Canton, finnes inga serdeles andra märkvärdigheter, utom tvänne, af de förr beskrefne tornen. Det ena står på Vampoe ön, och när vid den der belagne stora byn, det andra på det gent öfver liggande landet, vid hvars strander, den diupare leden, för de större Chinesiska fartygen, går up å Canton; här är et särskilt ställe, som saltfartygen ligga och utlossa. Dessa hämta saltet ifrån de öster om Rivieret belagne siökusterne, och sedan de kommit hit up, lemna det, til mycket

mycket stora sampaner, at vidare föras up åt landet, och som denna handel är Regale, eller kronans enskiltra, så tillåtes ingen, utan förpaktning, sig dermed befatta. Detta salt har ingen serdeles styrka, och är derföre otienligit, at förvara kött och andra varor med, på längre resor; at grunden, der det tilverkas, är sandig, utmärka de sandiga delar, som det åtfölja.

Der den östra delen af förstaden begynner, finner man efter hand några kryddgårdar, och ju närmare man nalkas til staden, ju flera sampaner, at man på somliga ställen, har möda komma för dem fort; den långa åran bakifrån, hvarmed de framföra sina båtar, är i en sådan trångfel ej så hinderlig, som om de med flere och längre årar skulle på sidorne ro, hvarföre de ock igenom det här grunda vatnet, måst hielpa sig fram med slakande. Här i nejden vid östra stranden, är en liten graf, som öppnar en rännel, hvilken skygges af et stort och lomligt träd, hvarunder åtskillige små hyttor och sampaner finnas liggande: et tilhåll för en hop uslingar, som igenom otidig kärlek vårdslösat hållan, til förlust af näsa, gomar, och andra

H

lem;

lemmar; ibland dessa finnas ock spetälske, samt förvisnade. Detta olyckliga sällskap kalla Chineserne Fatt-fong, och trädet Fatt-fontan, som vil säga så mycket som franfose-trädet.

Stranden är härifrån hela vägen upåt, så godt som tillstängd, af en otalig myckenhet större och mindre sampaner, som ock, längre ut, ligga i stora flockar, lemnandes emellan sig allenast öppna gator, för än mindre fartyg, at färdas uti, ifrån hvilka utbiudes ved, vatn och allehanda åtande varor til salu, antingen igenom utrop, en biälra eller liten trumma, och finner man måst en lika mängd af sampaner, vid andra landet, mitt öfver hela Rivieret, så långt som förstäderna äga stranden. Så at det icke synes otroligt, at flere menniskor här vistas på vatnet, än på landet, i synnerhet som hvar sampan bebos af en familie, bestående utaf några personer, och de större utaf flere hushåll.

Här i nejden tager sielfva staden Canton vid, omgifven med sin, af huggen sten, höga, gamla ringmur, hvilken har såsom bastioner, fyrkantiga utbyggnader med skottgluggar. Några

gra gamla jern-canoner synas emellan bröstvärnen, ej större än af 3 eller 4 pundig caliber. Sällan har det varit någon Europée tillåtit at komma här in, undantagandes då de, uti viktigare ärender, blifvit ifrån Xontocken efterskickade. Nyfikenheten lockade mig en gång några steg inom porten, då jag blef motad af de vakthållande soldater, at vända tillbaka, och fant ingen åtskilnad i de hus och byggnader, der voro, emot dem i förstäderna. Staden, i afslång form, är i omkrets ej större, än at jag flere gånger gått honom på tre timmar omkring, han har åtskilliga portar: de måsta vetta åt Riviers sidan. Et torn af det förr beskrefne slaget, jemte et mindre spetsigt, äro alla de prydnader, som staden visar inifrån.

På tvänne i Rivieret motliggande små holmar äro äfven et par små fästningar, af samma beskaffenhet, med höga stenmurar bevarade, mera för utseende skul, än nytta, anlagde, emedan hvarken de, eller den, som omgifver staden, i ofredsamma tider tyckes kunna göra minsta försvar. Förstaden, som ifrån öster och på södra sidan, betäcker den andra, är på den

vestra mer vidsträckt; det är här som Europeerne hafva sina factorier, skilde, med en vid pass 18 aln. bred stengata, ifrån Rivierets strand.

Hustomterne äro ifrån vatnsidan sträckte upåt, och hafva i förtiden varit bebyggde efter Chinesiska sättet, men nyligen hafva husägarna tillåtit Europeerne inrätta dem, efter sin smak och bequämlighet, samt pryda dem, med glasfönster i stället för de dunckla perlemo fönstren, med skiljemurar i stället för bråd afplankningar, och gipsade tak, för öfverdrag af mat, med papper påkliftrade. Nationerne hafva sedan täflat om, at uti dem göra indelningarna nätta och utseendet vackert. Emot vatnsidan har hvart factorie sin täkta Balcon, at i varma årstiden, hämta svalka, af den friska siöblåsten: Inuti factoriet äro säkre hvalf til penninge rum, och kallare samt tillräckeliga magaziner, för inkommande varor, samt äfven för så mycket gods, som på flera dagar kan afskeppas, tillika med prydeliga salar och kamrar, m. m. Dessa byggnader äro i sådant mål säkrare för eldsvåda, än de förra, som flere gånger undergådt det ödet, i synnerhet

1743 i November, då af en sådan händelse, på en natt, Svenska och Danska factorierne, tillika med flera hundra hus, lades i aska. Förden skul är nu hvart factorie försedt med kostsamma brandsprutor.

Tillförene blefvo sådana factorier hyrde, på så lång tid, skeppen voro här liggande, men i senare tider hafva compagnerne funnit fördel vid, at låta en Chef eller hufvudman, jemte några SuperCarger hålla et ständigt contoir, til handelens skötande, hvilka derföre behålla et och samma hus; ehuruval de, som tillförene är sagt, äro förbundne at flytta några veckor til Macao, til des andra skepp ankomma.

Uti förstäderne finner man ganska många köpmans bodar, och de mästa hufen utgöra, emot gatorne, antingen bodar eller handtverkarens verkstäder. Många gator innehålla bodar af en och samma handtering, hvilka gifvit mästa gatorne namn; såsom en rad porcellains-bodar kallat den gatan porcellains-gatan, fastän nästan hvart och et mostående hus är apoteque eller drogueri, äfven så skomakare-slenhuggare-gatorne, med flera. Vid dörren,

af hvar bod, står, uti en stenfot, et 4 til 5 alnars hvitt bråde med ägarens namn, i röda bokstäfver, som gifver en lång gata et ferdeles utseende. Sedan Europeernes frihet, som ofvan förmålt är, blifvit indragen, inrättades ifrån strandgatan, en med Factorierne jemngående bred ny gata, som ofvan är med två portar om nätterne tillstängd, och försedd med boardar, på ömse sidor, af de måst begärlige faker.

Uti förstäderna äro ingen Magistrat, eller styresmän, utan flyta alla ordningar och anstalter, ifrån Gouvernementet i sielfva staden. Detta består af många ferskilda embetsmän; af dessa, som jag har fått namn på, äro Xontock eller Landshöfdingen, Taitock eller Generalen öfver Militien til siös och lands, Fiu, Justitiarien eller Öfverdomaren, Hoppon, Tull-Inspektor eller Råntmästare, Vam-hoichien, Fiscal, Pouh-chin-sui, Camererare, med flere, som hvar i sit stånd, hafva sina underbetienter til icke ringa antal, hvilkas myndighet den arma enfaldiga folkhoppen får tåla, både med styck och otillåteliga inkräkningar, utan at våga vända sig til högre ort. Dock äro uti de större och höga

høga brottmål den författning, at ingen straffas til lifvet, utan Kejsaren sielf förut underskrifvit dödsdomen, hvarvid denna Herren brukar så mycken ömhet, at han vil låta ankomma på den brottsligas öde, om han skal dö; fördenskul, sedan befälhafvarne i landsorterne inlemnad et register på en hop misddådare, skal Kejsaren med frånvåndt ansigte göra med en pensel en cirkel deröfver, då deras namn, som blifvit så lycklige at komma utom denna ringen, varda frie, de andra blifva klädd uti en röd lärfts räck, med et halsjern och vidhäftad kort kedia, som är märke til dödsdomens verkställande.

At Kejsaren äfven lindrar dödsstraff, med et annat mindre, men deremot ansvärigt, märktes 1748, då, efter et af Mandarinerne gifvit tillstånd, at få skiuta skarpt efter tiufvar, en Chinese blef fäld af den vakthafvande posten, uti en Dansk Bankeshal; et olyckeligit pistolskott dödade, ifrån Danska skeppet, samma dag en annan Chinese, som så förvårrade den förra handelsen, at banemännen höllos fyra månader i Canton fångslade, at afvakta den an-
H 4 dring

dring Kejsaren behagade göra i den af Under-
rätten fälde dödsdomen, som blef, at de sak-
fälde affstraffades, med 40 slag, bak på låren,
framstupa liggande, af en tre alnars lång bam-
bu spåla, af tre fingers bredd och half tum
tjock; tör hända at denna eftergifvenheten
vederfors dem såsom fremmande. Men at svå-
ra brott ej få lemnas ostraffade, afven fremman-
de emellan, visades 1766, då en Holländsk ma-
tros blef af en annan med en knif mördad:
knapt var gerningen kunnig, innan några Man-
dariner samlades uti Holländska Factoriet, hvilka
ej allenast gjorde sig om saken underrättade, be-
fiktigade den döda, afmätte såret med en tum-
stock, utan anstaltade afven om såkra utskickade,
som skulle bevista executionen och se den skyl-
diga blifva på skeppet, under stora råen, hängd.
Smärre brottmål varda med det nämde bambu-
stryket affstraffade, då antalet af slagen beror
på den befallandes godtycke; andra åter läsas
emellan halfvorne af et, två alnars bredt, rundt
bord, hvilket de, som en spansk viol, måste bära
om halfen: den fångslade kan, utan tilhielp af
andra, ej få maten til munnen, mindre niuta
hvila igenom liggande. At röfverier, tjufsna-
der,

der, barnamord, slagsmål och flera oordente-
ligheter ofta hända, ibland den lösa folkmång-
den, som sielfsvåldigt lefver i okunnighet om
religion och lag, allenast tyglad af de mindre
befallningshafvandes myndighet, är ej at un-
dra öfver; myckenheten af dem som bo på
vatnet kan ej hållas i vederbörlig ordning och
tillsyn, efter de äro drefne, at söka sina särskilta
näringsfång, nu på den ena, nu på en annan ort.
Det är för den orsaken man nästan dageligen
ser mördade barn, i en matta svepte, flyta om-
kring i rivieret, som liderliga mödrar, i brist
af födan, dit kastat; dock undgå de brottlige
icke tilbörlig nåpst då de ertappas.

Den eftersyn de bruka i sina lagsaker, så-
ges vara grundad på de maximer, som de ärfst
efter den sluga filosofhen Con-fu-chy. Af
dem synes subordinationen gifva anledning til
alla de andra; och är denna bygd på den un-
dergifvenhet och lydnad, som barn äro skyldi-
ge föräldrar. Et brott emot detta budet råk-
nas mycket hårdt, och sträcker straffet sig til
de i granskapet boende, som ej rättat eller an-
gifvit saken. Vårdnaden för föräldrar är der-
H 5 före

före i det anseende, at Chinesen räknar det för mycken höflighet, när en fremmande dricker des moders skål, fastän hon långesedan blifvit död.

Mitt för den vestra förstaden är ankare-platsen, eller hamnen för de större Chinesiske fartygen, hvilka uti sina åtskilde lag ligga tillsammans, efter de orter de kommit ifrån.

Fastän detta eljest behändiga folket hafver uti siömans vetenskapen föga kunskap, så brukar det likväl på längre resor, til Batavia och Malacca, nog drågtiga fartyg, och på de kortare, såsom Manilla, Siam, Cochinchina, Tonquin, Formosa och Aynam, smärre, jemte dem, som ifrån siö-kusterne föra salt. Förut hafva de antingen lagt någon Europée til vägvisare, då de icke haft någon sådan til medintressent, men sedan de på det sättet fått skaffa sig någon erfarenhet, hafva de måst följt stränderne åt, och, uti de större öfverfarter, nyttiat sin på vist sätt ofullkomliga compass, til hvilken de likväl påstå sig äga första upfinnings rättigheten. De största fartygen säjes kunna inrymma 9 til 10000 pekul the, hvilket svarar emot det våra skepp kunna lasta; de äro, under däcket, uti särskilda

skilda täta rum afdelade, som utanpå, vid bielkarnes ändar, med en brådrum, likfom flyckportar, äro utmärkte, för den orsakens skul, at om någon låcka skulle hända uti et rum, fartyget måtte kunna flyta och barga något af ladningen oskadd, med de andre. Jag vet ej om icke egenkärleken hållit dem ifrån at bygga sina fartyg efter Europeiska sättet, så väl som Morerne ifrån Malabar och Bengal, och de sielfve vidgå vara bättre och säkrare. De äro sammansatte af starkt verke och tiocka huggna plankor, baktil, emot stäfven, uti en trubbig vinkel inbygde, görandes der en holighet emot sielfva sidorne, som äro befastade med tre til fyra öfver hvarandra liggande, tiocka halfrunda bårholter: och tienar denna holighet, til det svaga rodrets eller styrets bevarande emot vågornes anstötande och häfvande; så tryckes öck, at det döda vatnets inströmmande eller upfyllande efter fartygets vatnhola befordrar fortgången. Ehuruval nästan alla deras fartyg komma uti tacklingen öfverens, så äro de likväl i byggnaden rätt mycket skiljaktige, med sina krokoge och sammanböjde språng; somliga äro uti boten flate ej olike ökstockar, andra åter med nägon

gon slags kól, somlige frammantil spetfigare, andra med flatare bakspeglar, somliga med et flyre eller roder, andra med tvänne. I lika måtta äro alla deras last och passagerare sampner eller båtar, efter fraktens beskaffenhet och vågens längd, fins emellan skiljaktige. Masterna bestå af et eller par tråd med jernringar omslagne, och ehuru väl trådslaget är icke synnerligen fast, kunna de dock, utan vant och hofstog, bära et tåmmeligen tungt segel, uti nog skarp blåst och oroligt hafsvall. Seglet är af många mattor dubbelt sammanfatt och med bambu-spialar på båda sidor förstärkt, och är i storlek, med sielfva resningen, alltid svarande emot fartygets styfhet. De kunna minska eller refva det efter omständigheterna och vindens tiltagande, igenom uprullande omkring den nedra råen eller bommen, och hafva fördenkul så många skot, hvilka, grenade likfom boglinor, sluta sig uti et. Detta passar sig ock allena för segel af sådan styfhet, hvilka uti loverande kunna hålla fartygen närmare i vinden, än då seglen, af våf, stå bukige. Ankrarna äro giorde af et hårdt och tungt tråd, skodde med jernskenor, likasom billar, och bruka de til dem ingen

ingen flock, utan måste ankaret i sit fallande vända sig på en, igenom den långa träläggen fatt kapp. Ankare-togen, af tillräckelig tiocklek, äro spundne af et slags fin säf och brukas uti Indien på större och mindre skepp; det flyter på vatnet, fördenkul kan det längre hålla et skepp ifrån drift, än med et tyngre tog; den öfriga taklagien är tilredd af segt bast.

Varfven och bygnings-platserne äro måst på den gent öfver staden belägne ön, Honam, anlagde; fartygen upfattas i en tildämd grop eller docka, och aflåpas half bygde ifrån stapeln, med ny eller fullmånans högsta flödande vatn.

Denna ön har åt stadsidan et serdeles behageligt utseende, igenom de höga vackra och löfrika träden, emellan hvilka lysa många byggnader af våningshus, packbodar, lustgårdar och pagoder. Af dessa sednare är den Pytagoreiska den största och anseeligaste. Här får man se de i förra tider afledne Bonzerne förvandlade i radiur, i fvin, gäfs och flera dylika, hvilka vantron underhåller i mycken trefnad och vålmåga. Här vore det tilfälle at tala om Chineserna.

fernes religion och gudstienst, om det icke skulle blifva för vidlyftigt och ofullkomligt, och lärar desutom vara tillräckeligen af andra beskrifvit; det är nog, at de äro måst alla, sins emellan uti denna faken skiljaktige, somlige, churuvål få på denna orten, catholske Christne, Mahometaner, Pythagoreer och blinda hedningar, som sielfva icke veta hvad de tro, men komma dock alla öfverens om et högt väfende, som giordt och styrer all ting, belönar det goda och straffar det onda, igenom dertill förordnade embetsmän eller mindre Gudar, hvilka de som Mandariner föreställa, uti vackra och ohyggeliga bilder, beståendes dem vissa herrevälden öfver eld, vatn, väder, jord, guld, silfver, ris, med mera; äfven uti skapnader af drakar, lejon och tigrar, af hvilka den första har fått så mycken respect, at han vunnit rum i Kejsarliga skölden. Hans gouvernement skal vara uti luften, under namn af Campa, skal ock der som oftast förtörna Jos eller Gud, som då slår efter honom med dun-der och blix; han skal ock biuda til at äta up månan, vid förmörkelserne, som de kalla Campa - sehy - yyt, *Campa äter månan*; de visa ock

ock dervid något bekymmer, som tillika med förmörkelsen uphörer.

Sådane, och många andra orediga sagor, upfylla de sin guda-lära med. Ehuru mycket en och hvar af dem äro uti dessa berättelser åtskilde, så komma de dock uti ceremonierne och dyrknings sättet öfverens. Den dageliga andakten, morgon och afton, förrättar husfadren på hela famillens vägnar för sin Jos eller husgud, och i des ställe, för hans skrefne namn, med diupt bugande, hvarvid några förgylta pappersblader upbrännas, och några med rökverk besrukne pinnar och lampor upständas, under bultande på gung - gungen, som dock måst sker ombord, på fartygen. De högtidligheter, som begås uti pagoderne eller afguda-husen, anställas antingen för någon tilårnad resa, vid sjukdomar, förborgade sakers utfrågningar, eller andra äliggande tilfälligheter, och göras mera solenne. De äro då klädde uti sina bästa kläder, och låta under en skrälande musique framföra för Jos, frugt, samfu, bakverk, hela sin flekte, och andra tractamenter, som Bonzerne veta använda, på samma sätt, som Bels prester i Babel; och at göra anstalterne an-

nu mera lysande, låta de upföra för den öppna pagoden några skådespel. Under allt detta visa andra närvarande föga aktning, utan prata, skratta, röka tobak och förehafva andra gäckrier. Bonzerne äro de endaste, som, jemte musicanterne hafva att fylla, och hvilka efter takt, utur skrefna böcker, förrätta ett slags måssa eller sång, svarande den ena den andra.

Andra fester, såsom nyårs festen uti Februarii, till penninge-guden, ris festen uti April, Long-schyns eller drake-skeps festen i Maji, Laterne festen uti November, med flera, firas, antingen till fögnad öfver lyckelig handel och indrågtig gröda, eller till äminnelse af något i förra tider händt äfventyr, om hvilka berättelserne äro mycket olika. De begås med en art af processioner, skådespel, musique, tracterande och samfu drickande. Long-schyns festen, såsom besynnerligast, varar uti tre till fyra dagar, och säges firas till ihogkomst af ett förnämt fruentimer, som efter en olyckelig förrättad cur på en af de forna Kejsarne, blifvit dränkt; men då hennes oskuld blifvit kunnig, hafva de altsedan, vid fullmå-naden i Maji månad, igenom kämpande i ro-
ende;

ende, måst visa henne denna heder; de nyttia härtil ett serdeles slags båtar, kallade Long-schyn, drake-skepp. Denna draken, *Long*, måtte således vara af ett annat slagte än *Campa*. Sådana båtar äro ifrån 60 till 80 alnar långa, låga, och två till $2\frac{1}{2}$ aln breda, af tunt och lätt verke bygde, och rymma 40, 50, till 60 par roddare, som i bredd sitta på botten och med en liten åra, lik en spada, med ett målat öga på bladet, efter takt, igenom slag på Gung-gung och en trumma, under rop, med en otrolig hastighet framföra detta monstreusa fartyget, som framman till är prydt med ett förgylt eller målat drake-hufvud och bak till med en sådan stiert, jemte många slaggor och vimplar; men så fort som de uti en rätt gång kunna fara fram, så långsamt och ovigt sker deras vändande, hvarvid ofta händer, att det tunna fartyget blifver af brutit eller omkullstielpt, då många, ehuru färdige de äro i simmande, omkomma. Roddarne hafva för denna förrättning fått en catty ris och en blå lärftsräck. Otaliga åskådare af begge könen äro då samlade på kullar och de högländtare ställen af stränderne, att förnöja sig af detta äfventyrliga gäckelspel:

at förtiga de andra mindre sällsamma af detta slaget.

Lustgårdarne på Honam, så väl som de uti förstäderna, äro tilförene vid et annat tillfälle beskrefne. De äro nåtta, vackra och i anseende til bygnaderne, dammar, parterrer, alléer och blomster-quarter, mycket snygga, hvarvid dock ingen ting blifvit mindre i äkttagit, än likhet och symetrie. De hafva på dem spart ingen kostnad, och äro anlagde näst såsom en art af seraille för hustrurne och matresserne, hos hvilka de roa sig, då de ifrån sylor giordt sig lediga. Det är bekant, at alla Österlänningar hafva antagit Polygamien, och taga sig äfven Chineserne så många hustrur som de hafva råd til at köpa och kunna försörja. Det sällre slags folket hafva dem hemma i sina hus uti förstäderna och i byarne, så väl som de, hvilka idka handteringar; de som bo på vatnet, föra sina qvinfolk med sig; äfven så är det med dem som bo inom murarne af Canton, at de hafva sin familie der. Det är därför af en del resande orätt, at de kalla sielfva Canton fruentimers eller qvinfolks staden; det

vore

vore at bestå dem, utom det förra tvånget, en ny arrest, samt at förvilla andra om landets seder och författningar. Den som igenom perspectiv ifrån den höga Cochinchina Pagoden, som är i förstaden belägen, velat taga städernes läge i sigte, lär ej fela at finna så många af dem utom, som inom staden, som kunna blifva sedde.

Ibland andra bygnader på Honam är en rund fästning, på des nord-vestra udda mitt emot Européernes Factorier belägen, som är utan något serdeles förvar. Litet söder om denna, vid stranden, som leder det inra farvatnet åt Macao, är på en uphöjd kulle et öpet hus byggt. Rivieret är på detta stället vidare, Xontochen och flera af Mandarinerne plåga ifrån detta huset bese siöfolkets öfningar med Galererne, än under segel, än roende. Hela den manœuvren kan med skäl kallas et lekverk, och om den förhåller sig allestädes lika, kunna de aldrig räknas för farliga fiender på vatnet; de orediga evolutionerne, marcherne och attackerne ske efter commando ifrån Gung-gungen. Här skiutes med långa musquetter liggande i

sina gaslar, så väl som med bågar och pilar, jemte kortare lunt-musquetter. Det artigaste är, at en del af detta galley-folket vänt sig at sinna uprätt, lika som gåendes ifrån median öfver vatnet. Desse angripa sit mot-partie, stundom med sablar och sköldar slåtade af bambu-tågor, stundom med musquetter, bärandes patron-köket på hufvudet, och kunna således i vatnet gifva på hvarandra flere salvor. Det förnämsta jag sett af landt-troppernes exercitier var, at de ifrån en slutad fyrkant höllo en ständig eld, emedan de i den ställningen flyttade sig öfver tvåhundra steg. Detta var af en 8000:de mans stark commendering, som afgick til de vestra bergaktiga provincerne emot Tibet gränsande, at stilla de uproriske, som ännu hålla sig inom sina fördelar, med tilhielp af en hop löst folk och ströfvande Bramaner; och detta har förmodeligen gifvit anledning til det nya, som aviforne 1769 om hösten medbragte, om Kejsarens detroniserande af Bramaniske Prinsen; et upror, som varat hela 30 åren och lär ej så snart slutas. Ehu-ruvål Chineseerne vilja tilägna sig hedren at vara upfinnare til krutet, så är likväl Artillerie veten-

tenskapen i största lägervall. De få stycken, som ligga omkring stadens murar och des sina fästningar, äro tvifvels utan gutne i China, hvarest jernet faller mycket fint och segt, men, utom det de äro af sinä calibrer, synas de vara utom vederbörlig proportion. Jag har anledning at sluta det deraf, efter jag sedt så många söndersprungne som hela. För öfrigit har jag ej haft tillfälle at granska dem. Uti lustfyrverkeriet äro de mycket snälle och kunna tilreda allehanda artiga och nöjsamma saker för litet pris. Uppå denna orten har jag icke sedt andra cavallerister, än officerare eller Mandariner, beväpnade med sablar, dem de, äfven som soldaterna, bära med fästet bakåt, så at de med handen bakom ryggen måste utdragas, samt bågar och pilar. Soldaternes klädnad är en lös räck af liusblått nankin, böxorne vida af gult nankin, tiocka fodrade strumpor af samma slag, likaledes öfvertyget på skona, en liten trattformig hatt af bambu, omkring hvilken en röd tofs är kringspriidd hängande af här. Stocken af musquetten är röd målad och pipan svart. En tropp af dessa upstald gifver et artigt utseende. Officerarne hafva

röda filkes toffar på sina hattar, på samma sätt hängande, samt en förgylt knapp ofvantil, uti hvilken är antingen en gul eller blå sten, en corall eller stor pärla infattad, som utmärker vårdigheten. De båra violetta florsräckar, som räcka litet öfver midian. På bröstet, axlarne och ryggen, är en drake broderad. Byxorne af hvitt lärft, och stoffor af svart fattin, et bandtler korsvis öfver bröstet, uti hvilket til höger hänger bogens foder af svart låder, och til venster kogret med pilarne, samt fabeln med röda slidan uti sin giördel; på höggra tummen båra de en tjock elfenbens eller hiorthorns ring, som disfattes i de yngre åren at han sedan ej kan falla öfver knogen, emot denna lägges strängen då bågen skal spännas, utomdes båra de vid sidan, tobakspipa, eldtyg, tobakspung och de pinnar de äta med, lika som de andra Chineferne af båda könen.

Honams ön är mera bebodd än de andra omkring skeppen liggande, och har åtskilliga väl belägne byar. Här är det endaste stället nära til Canton som thebuskar på någon högländtare mark uti den rödaktiga ochran, sand och mylla

ära

planterade; jag har sedt dem uti Februarii afpläcka de spådare löfven, uti jernkettlar rulla dem öfver elden och deraf tilreda theet, som har ingen synnerlig behagelig smak eller lukt, men hålles färskt uti mycket värde af Chineferne, och skal det hyfa en helande kraft emot lungfot, af hvilken folk af svagare constitutioner äro mycket håftade, emedan de öfver alt, hafva sina hus och gårdar anlagde på våta och lågländta platser. Stränderne utgöra på flera ställen vidsträckta risfält, och hvarest någon bredare del af Rivieret synes i oväder göra våld på dem och afskölja jorden, hafva de blifvit befastade med vackra cypresse-träder, hvars rötter til hvarandra spridde, binda och quarhålla jorden, dessa förekomma såsom vackra och behageliga alleer; i öfrigit sträcker sig denna öns fyrdöstra ända ned til Vampoe redan och är den, som på vest nord vestra sidan betäcker skeppen, på flera ställen igenomskuren af små canaler och ränlar. På henne finnes äfven nära vid stranden et af de förr beskrefne vårdtornen, som Chineferne kalla Lip-tack, emot farvatnet up til Canton beläget.

Det synes nog underligt, då man jämför en så stor myckenhet af folk, som man här möter på land och vatten, emot de brukbara delar af jorden, ehuruval många obeqvåma stycken finnes här uptagne och ländige gjorde, som annorstädes skulle få blifva öde, huru dessa alla, af et så litet utrymme kunna hafva sit underhåll. Tilförne har jag uti en liten berättelse om Chinefernes landthushållning nämt derom. Men detta blifver mera troligit, när man besinnar at de bo under en mild luftkrets, hvars vinternätter knapt äro så alfvarsamma som våra vår-frofnätter, och kunna således hafva jorden ständigt under bruk, at ifrån henne hämta dubbla afkastningar; at sådeslagen, intil risen, hvilken svarar emot brödfödan, sorgfälligt utplanteras, som i skörden gifver 120:de kornet, mer eller mindre, at arbetarena äro oförtrutne, slitige och tiltagsne, ehuruval der som annorstädes finnes många tårande lemmar, som antingen stånd, lättia, armod eller sjukdom giordt orckeslösa; men i synnerhet hörer hit til, sparsamheten: de ringare, nöjde med sit stånd, härma aldrig de förmågnare och förnåmare, hvilka äfven rätta sina behof efter

inkom-

inkomsten; härigenom försvinner öfverflödet så uti mat, som kläder, några blader grönkål, et par små saltade fiskar eller en liten bit släsk, jemte risen, är hvad som förnöjer dem i målet tvänne gånger om dagen, hvarvid de kunna bestå sig en liten dryck af det af ris beredda samfu brännevinet, hvilket de likväl måst emellan hvarje bit taga några droppar utaf, och deremellan laska sig med antingen kalt vatn eller ock thé. Klådnaden är sammalede enfaldig och okonstlad. Den envishet Chineferne har at följa sina gamla moder och feder, bör i detta målet anses för en dygd, de passa kläderne efter kölden, och då väderleken är sval, hänga på sig många räcker, som de med infallande värma efterhand aftackla, och äro utan mycken gränlåt; sprätthökar, och de som vilja göra sig igenom kläderne och långa naglarne förnåma, hållas i serdeles förakt; husaktigheten räcker inom deras boningar: fåfångt söker man äfven hos det bättre slags folket, mycken gränlåt uti meubler. Alt hvad som tyckes stora välmågan hos detta folket, är öfverflödet på hustrur, och quinfolken som de fyllolösa underhålla, samt åtrån och begärligheten

I 5

heten på höga spel, men til det förra lärer den varma climaten locka dem, få mycket som penninge lyftnaden i det andra, hvilken Kejsaren likväl igenom stränga förbud, sökt at förhindra. Men sedan jag nu efter detta korta och ofullkomliga utkastet, hunnit tillbaka til Vampoe igen, vil jag skynda med hemresan.

De större skeppen, kunna aldrig intaga mera än vid pass hälften af lasten, för de bankar och de uphöjda grundens skul, som på flera ställen sträcka sig tvärts öfver farvatnet, utan sedan de blifvit tiltacklade, måste de ifrån Vampoe dermed förflytta sig nedan om lejon-tornet, at intaga det öfriga af laddningen tillika med provianten och andra förnödenheter för resan: men de mindre diupgående skeppen, göra sig uti Vampoe aldeles färdige, men måste ändå för ofvannämde orsakers skul, välja antingen ny eller fullmånans högsta flödan-de vatn, at kunna passera sådana bankar med. Vi nedlade med bägge skeppen uti slutet af November månad, och voro ifrån Canton färdige den 18:de December. Utaf de detta år i Canton varande fjorton Engelska skepp, två Danska, två Franska, och fyra Holländska, jemte

et

et Holländskt ifrån Battavia åtnat til Japan, som uti Vampoe nödgades förbättra en i Taifongen leden skada af bogsprötets förlorande, voro vi, utom et i Suratte hemhörande Engelskt skepp, tillika med et öfverliggande, de första som affeglade, jemte en Holländare til Europa. Nordostliga skifte-vinden som nu aldeles stadgat sig, plågar i förstone gifva nog allvarsam blåst, serdeles nära vid Chinesiska kusten, intil des man hunnit förbi de öppningar och drag, som äro emellan denna och öarne Formosa och Luconda, då han tillika är mera ostlig. Skeppen, på hemresan med gods upfylte, måste, diupt lastade, bära proviant och vatten förrådet jemte redskap öfver vattenbrynen, de äro då gemenligen icke så segelstyfva, som på utresan, och böra i sådana händelser med försiktighet vårdas, til des man nalkas æquatorn, då en sådan vindarnes kraft efter hand aftager.

Den 20 December. Efter 15 veckors vistande i China, lemnade vi om aftonen den största af Ladron öarne utur sigte, sedan vi förbi Macao tagit utloppet emellan Montagne ön och stora Ladron; uti Taipa hamnen blefvo vi

et

et hemårnat Portugisiskt skepp til ankars varse. Vi stälte genast vår kosa så mycket öster om fydstreket, at vi med säkerhet kunde passera icke allenast den långa Paracells banken, som ifrån 18:de til 11:te graden betäcker hela östra Cochinchina stranden, och om hvars beskaffenhet man allenast har några ofullkomliga berättelser; en del försäkra, at då de med hårdt väder blifvit drefne öfver honom til sigte af landet, hafva de icke kunnat märka något farligt: utan ock de vid denna bankens östra hörn belågne klipporne kallade Anthonii harpa och Glasögonen. Mit för dem, åt öster, nära under 16:de latituds graden, har man en bank af sand och corall, på hvilken diupet är så olika, at då dess östra sida håller 6 och 9 famnar har den vestra intil 50; han är upfunnen med Engelska skeppet Macilisfield Galley; Sedan man med lodning fått grund af honom plågar man rätta siöräkningen, i fall strömmarne, som altid följa vinden och i råta vinklar falla på skepskossen missledt dem utur vägen, som gemenligen händer.

Alt ifrån 9:de södra latituds graden, intil Chinesiska kusten, har jag uti detta farvattnet funnit

funnit compass misvisningen obetydelig, hållande emellan 2 gr. och 1 gr. 45 m. nord a vest. Denna omständigheten lättar mycket Navigation för Chineserne, som hafva om magnet-nålens ändringar intet begrep. De undvika ock, så vida möjligit, denna för Europeerne vanliga vägen öster om Paracells, utan som en del Portugiser, taga sin landkänning af ön Ainam sedan de et långt stycke följt Chinesiska skären, styra sedan öfver til ön Campella, som ligger vid stranden af Qvinam, utmed Cochinchina, och följa sedan det landet til ön Condor, derifrån våga de med SSV. curs, öfverfarten til Maleyska öarne. Magnet-nålens inclinationer förhålla sig på denna trakten emot en så jemn misvisning helt annorlunda, ifrån det at hon vid Boucca Tigris stupat med nordpolen 26 gr. under horisonten, och vid Macao 23 grader, jemkade hon de följande ellofva graderne sig så, at hon i negden af Skoön eller Sapatte låg vågrätt. Vi voro den 26 December uti 8 gr. 54 m. nord och räknade oss 4½ grad vester om meridianen af Ladronen, då fydpolen redan lutade halfannan grad under. Härifrån giordes löppet vefsligare, at få känning af

af Condor, som ligger utanför Cambodia landet. Siöbotten af en fin svartgrå sand, är här långt til fiös så upgrundad, at denna, eljest nog högländta ön, kan allenast synas då man fått 19 famnars lodning; den med solrök upfylte horisonten betog oss likväl sigte af henne, hvarföre vi rättade vår väg på den nordligaste af Malayiske öarne, kallad Timaon, belägen 3 grader nord om æquatorn; denna gör, med de tvänne öster åt belagne Natuna och Anambas archipelagerne, et öfver 80 milars bredt fund. Jag kan icke, oaktat många efterfrågningar, gifva om dem någon underrättelse, fast jag flera gånger sedt dem; de lemna, som alla i detta farvattnet liggande skär, et mycket behageligt utseende ifrån sig, men några Hollenska Chartor berätta, at de, så väl som Biliton, bebos af menschenfreeters; folket, som innehafva de i granskaper liggande öar, ehuru vildsfinte och rofaktige de äro, hafva dock, så mycket man vet, aldrig varit varit canibaler. Timaon har på södra sidan tre mindre öar, i sigte af fasta Maleyska kusten liggande, af hvilka, Auro, är ytterst uti syd och ost och tillika mycket hög. Invånarne hafva stundom visat guld-

guldhaltig sand på de skepp, som kommit under henne til ankars. Hon tienar til vägvisare för dem som ärna sig åt Malacca sundet, hvilka härifrån böra ställa sin väg vester ut til Burbucet eller puncta Romana, som är yttersta uddan af Chersonesus aureus.

Sedan vi föregående natten passerat en mycket farlig sandbank, på hvilken Holländska skeppet Geldermalsen förgicks 1747, och Danska skeppet Kungen mistade sit roder 1748, belägen 0 gr. 45 m. nord om æquatorn togo vi en liten krokväg åt öster at skilja oss ifrån honom. Efter hvarken diupleken, som intil hans kanter är 19 famnar, ej eller sigtet af land, ty Panjangs öarne synas allenast i klart väder ifrån mastloppen i nordvest, kunna röja hans granskap, så slutade vi detta året, 121 gr. 15 m. öster om Teneriff, uti 1 grad sydlig latitud och fökte känning af de skär som ligga nord om Banca sundet.

Dessa bestå af en samling oräkneliga öar, holmar och klippor, som utbreda sig emot tre grader nord och syd och liksom upfylla mynningen til Malacca sundet. Lingin, den högsta

sta och största, ligger rätt under æquatorn, Bintang, är i storleken dernäst, der hafva tvänne Svenska skepp legat öfver, at afbida skifte-vinden; den berättelse de meddelat om dessa öarnes tillstånd är den endaste, som jag kunnat skaffa mig. Det är för öfrigt nog: at de måst föddes sig med fiskande, ty landet kunde intet förse dem med annat än några höns, cocos och sago, som der til ymnighet bereddes af et slags tråds kärna. De ohyssade invånarne mistänktes för rövveri.

Nyårs dagen 1771, fingo vi sigte af berget Monopin, som gifver första känningen af ön Bancas nord-vestra udda, hvilken med den 12 milar i vester belägna låga Battalarangs uddan af Sumatra, som endast är synbar af den intil vatnet växande höga skogen, öppnar på denna sidan detta fundet. Sumatra, som gör hela vestra sidan deraf, är ej mindre betäckt med upgrundade mudder och gyttie bankar, än Banca stranden uti öster, med fördolda stenar och låga sandreflar. Mit uti inloppet är klippan Friedrich Henrich liggande, som nära intil sig har diupt vatn, hvaråt strömarne alltid löpa.

Det

Det är derföre at man får vara uti igenomfarten mycket varsam, at icke råka på någondera sidan i olågenhet, medan man är i trångslen emellan denna Scylla och Charybdis, utan ständigt hålla sig uti 7 famnars vatn, som jag funnit gifva den bästa leden.

Söder ifrån denna Banca uddan utfaller ifrån Sumatra, Rivieret Palimbang, igenom fyra öppningar. Det affall ifrån löf, förrutnade quistar och lös jord, som vatnet uti de starka regnskurarne nedsköljer, hafver utanför dem samlat sig til utskiutande grund, som man försiktigt bör undvika; öfver 30 milar äro detta rivierets stränder morasige, gyttiefulle och med buskar och trån beväxte, och gifva endast tilhåll för crocodiler, cassuarier och andra högbenta foglar, innan det kan vara tjenligt at bebos: Holländarne hafva här anlagt et bestämt contoirt nära intil Sultanens Residence, hvilken är rådande öfver den tracten af Sumatra, som ock hela ön Banca. De förnämsta producter som här samlas är peppar och rottingar ifrån den förra, och tenn ifrån den senare.

K

Banca

Banca styres af en vice Kung som Malajerne kalla Raja och Orang-Bussar. Nyfikenheten drog mig en gång, förra resan, at, under det jag var i land på denna ön, besöka honom, uti sina nära Monopin belägne boningar, inom en liten skogslund. Huset på höga pålar stående, med mattor täckt och klädt, skilde intet i bygnads arten ifrån de andra invånarnes, som jag gick förbi, om icke i storleken; uppgången skedde igenom en lös trappa, som om nätterne drogs up, at förekomma olägenhet af vilda diur. Det hade tvänne afdelningar, det ena audience-rummet hvarest Herren satt, på en på golfvet utbredd matta, med benen under sig korsvis lagde, omgifven med sina Pangaraner, Befallningsmän, och öfriga betiening; han hade på hufvudet en liten af fint bast flätad mössa, den öfriga klädningen bestod af et stycke grof chitz lindat mellan lären och under lifvet intil median, på hvilket var en två fingers bred giördel, besatt med blå och röda i silfver infattade stenar, uti hvilken kretsen hängde, hvars handtag så väl som skida var af utkrusadt träd, inlagt med guld; klingorne på dessa slags gevären äro ormslingande

de och med et slags gift besrukne, som åter sig in uti dem, såsom grafrost. Det andra rummet var Seraillen. Jag vågade at oförmärkt emellan de förhängande mattorne titta dit in, och tog i en hast hela fruntimers skaran i ögnafigte; en stor del af dem voro icke så mycket klädde, som sielfva Herren, somliga af dem daggjade sina på ryggen hängande barn med all bekvämlighet öfver axlen, hvilken omständighet, jemte den läderbruna hyen, det grofva, hängande, och af coccos olja glänfande håret, med de röda och svarta af pinangs tugande stora tänderne, utmärkte, at de utan misstag icke borde räknas ibland de Österländska skönheterne. Huset var omgifvit med et par dusin tvåpundige blanka metalls canoner på sina blå målade laveter, och derutom et lågt plank, öfver hvilket var en klyfflåtta, en myckenhet underfamma åskådare af bägge slagen voro derutanföre samlade. Bredevid voro tenn-grufvor, rost-och smält-ugnar, samt en Mosquée, ty folket på denna och nästgränsande öarne äro Mahometaner; de äro otrogne och som sina grannar rofaktige. Regeringen i Batavia håller här i sundet bestyckade båtar, at

för öfvervåld freda de fartyg som föra gods til Palimbang, ifrån sådane råfvare-sälkapers tiltagfenhet, hvilka dock äro måst ifrån de utanföre belågne öarne.

Et hårdt åskevåder med mycket regn hindrade oss at den dagen komma in i sundet, hvar-est vi af lugn blefvo uppehållne til den 4:de Januarii, innan vi hunno til Lucipara och detta sundets andra ända.

Lucipara är en så liten, låg, sandig holma, med buskar och trån endast beväxt, at hon allenast kan synas på 18 milars afstånd, belågen $3\frac{1}{2}$ grad söder om æquatorn, hon likasom tilstänger sundet på denna södra sidan, med sina åt nord-vest vidt utskiutande sandreflar, lemnandes vid den blöta Sumatra stranden et trångt och så grundt farvatten, at skeppen, ofta som nogast, hafva half aln emellan kölén och fiobotten; strömarne löpa, i synnerhet springtiderne, eller vid månans skiftningar, der mycket håftigt, så at jag vet det flödat i denna trångflen öfver 18 fot, och är således detta farvatnet mycket granlaga. Men den öppningen som är på denna holmens östra sida,

är

är mycket bredare, synes ock vara diupare, men så mycket mig är bekant icke förfökt, fördenkul hafva skeppen icke velat äfventyra honom. Jag vågar räkna det för efterlåtenhet af de här dageligen svårmande Pattiallingarne at icke en enda varit hugad för en så nyttig granskning, hvarföre jag ej eller bör undra, at många af dem, äro i dessa farvatnen, ännu okunnigare, än fremmande. Et par gånger har jag likväl, af strömarne ledd, fallit så långt in i detta sundet at jag varit nästan förbi Lucipara holman och haft 12 famnars diup, hade då den så sent ledna årstiden tilstätt; så hade jag säkert, med förut skickade fartyg, letat mig igenom det återflående, som knapt utgjorde 12 milar, til des jag uphunnit det andra farvatnet. Här hade nu magnet-nålen redan fänkt sig emot 24 grader ifrån horisonten.

Sumatras blöta strand begynner, utanför sundet, sedan den lemnat et vidsträckt fläck af mudder, at förbyta sit lynne uti en hop sandiga bankar, som följa henne åt intil holmarne, två Bröder kallade, hvilka ligga under den 5:te latituds graden, och äro myc-

ket osäkra at komma för nära; man skulle derföre tro, at med en ostligare cours snarare skilja sig ifrån dem och löpa minsta faran, men igenom årfarenhet har jag funnit, at då vatnet ifrån Lucipara med en sådan gång begynt diupna, har man hastigt och oförmodat infallit på en mycket vidsträckt bank af 4 och $4\frac{1}{2}$ famnars diup, utom sigte af land, och hvilken uti inga chartor eller berättelser finnes vara ihogkommen; tår ock hända at på honom finnes mera upgrundade och farligare ställen, som framdeles igenom någons olycka, lika som andra i detta farvatnet, blir uplåckt. Det är derföre rådeligast, at ifrån utgången af sundet, igenom en syddlig gång och stitigt lodande, söka en ränna af 10 til 12 famnars tiltagande diup, som oskadt leder, til des man kan söka kanning af de besagde Bröder.

De äro et par holmar af vid pass tre eller fyra musquet-skotts längd hvardera, och igenom et lika långt ref uti SSV. och NNO. sammanhängande, omgifne med en hop corall druser, som hindra landgången, emellan hvilka synes ymnigt både fiskar och skilpaddor; de
äro

äro öfverväxte med tamarind och andra höga träd. Rätta segel-leden är på västra sidan et par canon-skott eller ock en liten mil ifrån dem, för at undvika det tre milar åt vester, emot det här mer uphöjda och fynliga Sumatra landet, liggande Shabandars grundet, på hvilket et skepp af samma namn stannat. Farvatnet på östra sidan om Bröderne är icke mindre orent än detta, ty 6 milar ONO. ifrån dem ligga två, med lägsta vatten halftorra bankar, kallade Brouers sandar, uti granskap med den lilla ön Nordvaktaren, och söder ut en klippa som stötte Franska skeppet Jason en sten i bogen, som vid kölhalningen i Battavia utogs; at förtiga flera farligheter, ännu obekante, bland hvilka jag haft orsak at misstänka tvänne ställen, igenom det öfver dem spelande vatnet, som tiden ej tillåtit utforska. Öster om alt detta ligger en samling af Bedroe öarne, eljest kallade de tusende öar. Härifrån begynna de höga Bantams landen uti syd at synas, så väl som en ganska hög kulle, som röjer den sydöstra uddan af Sumatra, hvilken fått namn af Svinuddan, under hvilken en af grus och corall samlad holma är liggande, med höga
K 4 trån

trån beväxt, benämnd Nordön; denna gifver, emot den gyttiefulla stranden, en trång, men diup igenomfart til den redd, som han gör med de trenne i SSV. liggande holmarne tre Systrar, och är betäckt uti vester af ofvannämde Sumatra högd, uti hvilken de hemgående skeppen förse sig med friskt vatten för resan, utur en inom stranden liggande giöhl, dit det, ifrån högderne, af denna årstidens tidiga regnskurar, samlar sig. Ehuruval reddan är rymlig för flera skepp, kunna de dock icke för den låga mudder-grunden, som allenast håller fyra famnars diup, naikas stranden närmare än en liten mil. Så väl utur skogen af Sumatra, som Systrarne, hämtas tillräckeligit ved för resan obehindradt, emedan denna tracten är öde; dock har man skäl at gissa, det den i fortiden varit bebodd, i anledning af de lemnningar man finner omkring de vackra, och med högt gräs beväxte slätterne, af murar, tegelgrus samt öfverlevor af afguda bilder; höga gråset och tätå snåren hindra mycket at fördiupa sig in åt landet, ferdeles som man ofta blifvit spår af tigrar och rionceros varse, ej mindre än myckenhet af crocodiler vid stranden,

den, af hvilka en en gång kom at följa noten i land och blef dödad. Stranden här nedanföre har väl en hvit fin sand, men under den samma ligger en tvär hands tjock flo af en sådan svart och glänsande, som ger tecken til något jern-malms strek, efter den drages af magneten.

Det är uti hela negden, utom Banca sundet, som vindarne denna årstiden äro mycket omskiftelige; de syd- och vestrige äga sit valde uti Indiska hafvet, och bryta med nog oväder igenom strätet Sunda; de nord- och östliga deremot utur Chinesiska hafvet förbi Banca, och lemna således detta intervall utställdt för de vindkast, som den måst rådande vinden kan framtränga; gemenligen blifver luften härigenom ifrån söder upprörd med åskedunder, ifrån vester med skurar och ilningar, och ifrån nordost med klart väder, liten vind och stilt; icke des mindre äro de utdunstningar, som ske utur de sumpiga Sumatra landen, i stånd at måst hvarje afton fournera med ifriga vindstötar, öfande regn och stark blixtnad utur nordvest sidan; sådane omskiften hindra skeppen mycket uti sin resa, och uptogo äfven för oss öfver åtta dagar,

dagar, innan vi nådde til Nordön, så at våra efterlemnade Holländare hunno ofs up med en lyckeligare och friskare vind, emedan vi lågo här.

Den 16 Januarii började en upklarnad luft ntur nordost, med hvilken vi och vårt Holländska fällskap begofvo ofs ut åt stratet Sunda, för at söka et rymligare farvatten.

Bantams landet på Java och Svinuddan på Sumatra, äro de närmast sammanstötande ställen i detta fundet, hvilket liksom öppnar en dörr utur Indiska hafvet til så många rika och fruktbärande öar, som inom det äro belägne; trångflen på detta stället är, så tillsägandes, nästan tilstängd, af en vid pass nio milars lång ö, bestående af en hop kraggie och ojemna bergskullar med trån och buskar öfverväxte, och bär derföre, med rätta, namn af Tvärts i vägen, lemnandes et par smala farvägar eller fund, det ena på födra sidan under Java, som utgående skeppen med tilhielp af sydostliga vindarne besöka, efter de derunder hafva bequämliga ankare grunder; det nordliga emot Sumatra sidan, befrämjar med nord-vestliga vindar hemresorne och håller ifrån en,

en

en liten mil nord om Tvärts i vägen, lika med vatnet liggande klippa, til Svinuddan en knapp mil öfver; och fastän at denna trångflen är öfver 40 famnar diup, så löpa dock strömarne med en otrolig hastighet här ut och upröra vatten-ytan til brytande skum och hvirflar som föra skeppen, allenast de hafva så mycket vind at de kunna styra, i en hast ut i stratet.

Landet gör, ifrån Svinuddan, en stor invik kallad Lampoon, som öfverflödar af peppar, hvilken til de der liggande Holländska Factorierne samlas, och lyder tillika med vestra ändan af Java under Sultanen i Bantam; frammanföre denna stora viken ligga öarne Slebes, Sambourieu, Cracatou, Kejsers, med många flera holmar och skär; de äro alla mycket höga med trån och buskar löfklädde, samt af några Javaner behodde. Vår goda vind ökade sig med dagen och så snart vi hunnit utur strömmens ledning, så at vi om aftonen voro mit för Prince ön, och den följande dagen uti 7 gr. 3 m. latitud 120 gr. 20 m. öster om Teneriffa, lemnade detta landet utur sigte. Vår magnetnål hade, som vanligen här i negden, föga misfvisning, men hennes slupning hade tiltagit

til

til 32:dra graden med fydpolen under horizon-
ten. Hela fiorton dagarne tilbraktes här i vår-
ma, utan någon betydlig framgång, uti stilla
och föränderliga vindar, så at det var den sista
Januarii när vi voro uti 12 gr. 39 m. syd lati-
tud, 2 gr. vest om Java och 118 gr. 22 m.
öster om Teneriffa. Skeppet Prins GUSTAF
kunde för sin lättseglande bygnad, bättre nyt-
tia denna milda väderleken och skildes dagen
efter ifrån oss. Med början af Februarii må-
nad blefvo vi fågnade af den syd-östliga passa-
de-vinden, med hvilken vi genast gjorde lop-
pen sydligare, at skilja oss ifrån et climat,
som denna årstiden är utfäldt för de bullersam-
maste orcaner inom Tropiken, hvilken vi den
11 Februarii med mycket jemn fortgång passe-
rade, uti en meridian, skild ifrån vestra ändan
af Java 26 gr. 55 m. och öster om Teneriffa
92 gr. 37 m. Missvisningen af compasserne
hade en målnig horisont hindrat at försöka,
men inclinationen var här 54 grader. Vi ha-
de några dagar å slag sedt åttkillige skepp, utan
at få veta af hvad slags nation.

Den 17:de och dagarne deromkring, ha-
de vi snäll fortgång, hunno up tvänne Engel-
ske

ske skepp, förmodeligen ifrån Bengal, vid
meridianen af ön Diego Reis, hvilken vi 300
milar när passerade, uti latitud 26 gr. 30 m.
och 78 gr. 17 m. öster om Teneriffa; här
hade vi 15 graders missvisning N. a V. och emot
60 graders inclination, och natten efter lemnade
vi meridianen af ön Maurice samt våra Engels-
männer efter oss utur sigte; här hade vår in-
clination den största stupningen både i går och
i dag.

Den 24 och 25 löpte vi om natten för
uddan Marie, som är det sydligaste af ön Ma-
dagascar, belägen 25 gr. 50 m. syd om æqua-
torn och har en bank kallad Stiernebanken utom
sig, vi hade nu 30 gr. 3 m. latitud och 62 gr.
24 m. öster om Teneriffa, här hade inclina-
tionen aftagit til 56:te graden, men deremot
var variationen störst nemligen 25 gr. 30 m. Sun-
det, som denna ön gör med Africa, plågar vara
namnkunnigt för oväder nästan alla årstider,
men vi voro så lycklige at vi med vackert vä-
der hunno til at sluta det den 2:dra Martii, då
vi kommit under betäckning af Strömuddan el-
ler Cap Corientes på Africa och kusten af Sof-
fala. Vi hade då latituden af 33 gr. 33 m. och
voro

voro 50 grader öster om meridianen af Teneriffa; misvisningarne voro så väl för den skumma horizontens skull fällsynte, som af våra fem stycken uttröttade azimuth compasser, så vida ifrån hvarandra oenige, at man hade skäl misstro dem alla; inclinationen hade lättat sig til 52:dra graden.

Den 4 voro vi utanför Terra de Natal, uti 34 gr. 42 m. latitud, 46 gr. 33 m. öster om Teneriffa; misvisningen var ännu, fast osäker, 25 grader, men inclinationen tycktes minska sig en grad, för hvarje longituds graden.

Vi hade säkert bordt den 6:te Martii hafva kännning af den banken som omgifvör södra uddan af Africa, om intet strömarne, som komma utur Mosambiquiske fundet, vid annalkande af des östra kant, som gemenligen hånder, fört oss uti et lopp af 90 milar, 31 mil utur leden söder åt, ty räkningen som ofelaktigt hela vägen följt observationerne, gaf 35 gr. 12 m., men observationen var 35 gr. 43 m.; en omständighet, som både bekräftade räkningens visshet och som äfven kom til pass, efter vi den följande dagen hade en frisk sydlig vind, hvilken

hvilken förde oss så väl in på samma bank, af hvilken vi fingo fulla märken af vattenfärgens förändring, och af de på honom vistande foglar, utan at behöfva lod, som ock middags-tiden i sigte af Capet l'Agvillhas, hvarifrån vi rättade vår kosa utur Indiska i Æthiopiska hafvet. Ifrån Java hade vi giordt hemvägen 900 milar genare än utresan, då vi ifrån Cap seglade til strat Sunda 5912 milar och nu 5012 milar.

Compassernes misvisningar, som i alla tider tienat vid detta Cap til en kontroll på longituds räkningen, gjorde det icke nu med så erfordrig visshet som de borde, så at den som intet förut visste hvad misvisningen på detta stället skulle vara, hade lätteligen kunnat råka i villrådighet af deras skiljaktigheter; strykningen och tilredningen, hvaruti ojäfaktigt felet bestod, af detta så viktiga instrument, borde handhåvas af dem, som hafva både theorie och kunskap derom, och förrättas med tilbörlig accurateffe; men vår inclinerande nål var här i stånd göra punctuelt besked; efter flera anstälta försök, hölt hon sig nära 45:te graden och 30:de minuten, och som jag ännu var en grad öster om

om Bay Falls hvarest nälen på utresan hade en grad mindre stupning nemligen $44\frac{1}{2}$, ty tycktes den proportionela förändringen som hon hölt dessa dagarne emot hvar longituds grad som man kom vestligare, falla helt noga ut och visa des förträfflighet; när jag tillägger, at man uti dessa observationer, hvarken är hindrad af tiock väderlek, skummig horisont, eller bunden til någon viss tid, utan allenast af några oroliga skeppets rörelser, som en van observator lätteligen kan hielpa; så blir ingen tvifvel at man ju på vissa ställen skulle hafva, til longitudernes rättande, så uti detta och andra lopp, som göras på parallelen, en nöjaktig nytta.

Vi skyndade oss, at åt vester skilja oss så mycket ifrån Africaniske kusterne, at vi med fördel kunde nyttia någon infallande vestlig vind för at uphinna Tropiken, hvarest vi förväntade vår hielpsamma sydoft passade vind igen. Den 15 förmiddagen passerades södra Tropiken 20 gr. 00 m. öster om Tenneriffa och hade inclinationen 26 gr. 30 m.

Natten emellan den 19 och 20 Martii hade vi sigte af ön Helena, och kommo der förmidda-

middagen til ankars bredevid skeppet Prins GUSTAF, som här för oss legat halfannat dygn.

Sedan vi in på tredie dagen förfriskat oss här, af alt hvad som ön kunde til oss aflåta, efter den föregångna tre månaders trånga torkan, som så ödelagt betet, at en stor del af boskapen bortdödt, samt hindrat växten af kåhl, fallat och andra jordfrukter, och vi förseet oss med nytt vatten-förråd, beredde vi oss åter til hemresans fortfättande. Skeppet Prins GUSTAF affeglade dagen efter vår ankomst, hvarefter det Danska skeppet JULIANA MARIA anlände. Den 23 om aftonen togo vi således afsked ifrån ön, och vände oss åt den i vår väg liggande Ascension. Jag hade förut märkt någon skilnad både uti compass-misvisningen och inclinationen, emot hvad de haft förut; detta gaf mig anledning til at misstro dem, och årnade derfor hielpa nälen til rätta igenom en ny strykning, hvarigenom balance-skruvarne hade på något sätt kommit i olag. Denna sak fann jag icke låta på skeppet så lätt rätta sig, efter det låg i vågorne oroligt, och af vindkasten icke kunde hållas på et jemt strek;

jag tiltrodde mig derföre icke at lämna de så följande observationerne det förtroende som de föregående, och såsom pålitelige upföra dem.

Den af solvårman afmattade blåsten gjorde vår resa emot förmodan långsammare, så at vi först den 29 fingo ön i sigte vid middags-tiden. Vinden, som vid landets annalkande drog sig ovanligen på SSV. kanten med ifriga kastvindar ifrån bergskullarne, var oss mycket hinderlig til reddens vinnande, och efter vi icke funno vår camerat der, utan et nyligen ifrån Pondicherry anländt Frankt skepp på ganska diupt vatten til ankars liggande, som förmodeligen ville med oss dela skilpadds fångsten, beslöt jag, efter dagen var så mycket leden och i natt ingen ting kunde uträttas, at fortsätta resan, och undvika den olägenheten at vid ankrande på så diupt vaten drifva med fallvindarne ifrån ön, och äfventyra folk i land för en oviss fångst, eller gifva någon hugfält tilfälle at varda en Robinson, hvarom min Dagbok århindrede mig för året 1756, lemnandes således ön i solenes nedergång utur sigte. Skilpaddorne plåga icke gå alla tider til lands; en så-
dan

dan omständighet måtte den väderleken vara orsaken til, som varit förut, serdeles om den varit regnaktig, som för dem är synnerligen hinderligt. Jag har tillförne på en resa uti Martii månad, ej kunnat fånga på några nätter mera, än 30 til 40 stycken, borde ock tro at de, uti de mer ledna månaderne, icke skulle vara så benägna til landgående, efter jag fyra gånger uti April och Maji hämtade allenast några få; men förnam annorlunda 1767 uti sista dagarne af Maji, då på en natt fångades öfver ethundra; de på öns nordra och vestra sida belägne vikarne äro för deras uppgång tienlige; de äro upfylte med en diup hvit sand, som af vågornes squalpningar blifvit så gniden och slät at han liknar et fint aflångt frö; det omkring liggande hafvets brytningar, göra emot klipporne och dessa sandstränderne, äfven på öns lesida, ständiga bränningar, som förorsaka en mycket besvärlig landgång så för skilpaddorne, som folk, och öfverfatta många gånger båtarne och slå dem i stycken, hvilket hände 1749 då fem man omkommo; detta sker i synnerhet då vindarne äro ifrån fyd och vest kanten. Det til fångande posterade manskapet, böra i

all tyfthet bakom stenar vara vara förtäckte, och kunna i mörkret, emot den hvita sanden, mycket väl se de upkrypande skilpaddorne, samt höra deras pustande, då de i vattenbrynen fireta emot vågornes affallande; efter midnatt anfälla de dem, då de äro stadde på återvägen, och vända dem på ryggen, utur hvilket läge de sielfva icke förmå hielpa sig. Alla dessa äro honor, som uti den lösa sanden med fenornes sparkande göra sig gropar, i hvilka de lägga äggen, och sedan med fenornes mindre rörande, jemka varfamt sanden, som hal och rullande, rinner emellan buken och äggen utan at bryta eller skada dem, och med det samma lyfter up modren utur hålan; de äro i dessa betäckta hålor lemnade åt värman af solstrålarne, som efter någon tid kläcker dem til ungar, hvilka då utur dessa gömmor behändigt löka vatnet, fastän många värda upsnappade på vägen af foglar och de i myckenhet här befintelige råttor. Äggen äro rundformige, hvita och vid påfs af två tums diameter, med et segt skinn omgifne, som vid slötande snarare tager en bula än det bräckes. Detta slags skilpaddor hålla ifrån 380 til 450 skålpund i vikt med skalet, och kunna förlå i två mån för en be-
fätt-

fåttning af 150 man; hafva et för tran fritt och välsmakande kött; uti dem kan man räkna, med de fullkomnade äggen, blommor och äggämnen, ifrån tolf til femtonhundra. Harnarne fångas sällan och det antingen då de sofva på vatnet eller då de para sig. De fångade skilpaddorne lefva fem til sex veckor om bord, utan annan föda, än at de dageligen vändas och begiutas som oftast med hafsvatnet. Nära under klipporne ynkas mycken fisk, af de röda sten-aborarne eller Rothmans, et slags brunsläckig torfk kallad Jacob Bevers, samt Cangarin-ålen, hvilken, såsom en orm, hugger med sina skarpa tänder efter den som fångar honom, då han updrages i båten; utom öfverflöd af karinge-fisken, som i stora stimar löper efter utströdda brödsbulor, och kan med händerne upkastas; Cavallos Sapateros Bonitos och Albicorder äro pelagi och fångas ute på diupet. Ön liknar i öfrigit lemningar efter en utslöcknad Vulcan eller brinnande berg, af de i långa rader liggande slagghögarne, emellan hvilka någon lava förmodeligen flutit; många af dem äro söndervittrade, andra åter visa glasvandlade stycken: somt af detta slagget

är rödt och ligger upstaplat i höga pyramidale kullar. Hon gifver således ingen behagelig utfigt, och frambringar allenast någon portulac, som sådt sig på de slätare ställen, så at det tyckes förunderligt hvarest de här löpande gete-hiordarne taga födan, men otroliga skär af större och mindre fiskemåsar, hafva giordt henne til sit hemvist; de fåtta sig, under samma, på skeppen, och kunna utan möda fångas.

Efter solen så nyligen varit öfver detta granskpet, då vindarne få af henne någon ändring uti den vidd de plåga blåsa, så hade den upvärmde lusten ännu intet fått någon stadga, så at vi ej förrän den 4 April hunno til æquatorn, hvilken passerades 5 gr. 12 m. vester om Teneriffa; dessa små och ombytliga vindarne följde oss til den 13 April up uti 4:de latituds graden i nord, med regnskurar och qualmigt väder til skiftes. Vi hade den tiden hunnit up med en flotta af fem Holländska skepp, men lemnade dem snart, med den friska nordost vinden som nu med starka regnskurar blåste ibland mycket ifrigt, och gjorde våra lopp snällare.

Den

Den 20 April hade vi hunnit up med Capverdes öarne; hela stycket här utanföre är upfyllt med många klippor och grund uti charterne, som man med mycket bekymmer passerar, man har för öfrigt ingen kunskap om dem, och veta de som idka den Guineeska farten ej eller at om dem gifva besked.

Emellan den 24 och 25, hunno vi til nordra tropiken, hvilken passerades 19 grader vester om Tenneriffa, och kommo uti vår tempererade luftkrets, som redan var så sval, at man måtte lägga an tiockare kläder, hvartil ömtoligheten, efter den nyligen hafde värman, mycket bidrog.

Den 26, blefvo vi et Franskt fartyg varse, hemma i Martinique och kommen ifrån Rochelle; sedan vi igenom et par canon-skott kallat honom, fattes en båt i vattnet som sändes om bord at efterfråga tillståndet i Europa, hvilken gaf oss berättelsen om Högstfälig Hans Maj:ts Konungens bedröfveliga fränfälle.

Den 1 Maji voro vi uti 32 gr. 2 m. latitud och räknade oss 300 milar vester om Azores öarne; en ständig fucktig och kall dimba

L 4

hade

hade nu instålt sig, som mycket brydde vår sommarklädda besättning. Vinden nog bögd åt nordsidan och ombytlig, hindrade vår fortgång.

Den 11 Maji voro vi i nära granskap med Corvo och Flores, men dimba och tiock luft hindrade sigte af dem; vi räknade oss uti 13 gr. 51 m. vest om Teneriffa och 40 gr. 29 m. latitud. Den fuktiga kölden hade redan nedbragt åtkillige af besättningen i skörbiugg.

Vi hade dageligen ombytliga och små vindar, så at vi icke hunno meridianen af Teneriffa förrän den 21 Maji, då vi hade latitud 45 grader; af de i skörbiugg nedlagde, voro tvänne begrafne. Härifrån begynte vinden blifva oss mer benägen, så at vi den 27 om aftonen fingo känning af Lezard, och med vackert väder de följande dagarne gingo igenom Canalen.

Den 31 Maji hunno vi fram til slutet af Canalen, med en hård vefllig blåst och regn. En Holländsk lotsbåt legdes at ifrån Dover skaffa oss lots och förfriskning; middagstiden hade vi vår lots och proviant om bord och begofvo

gofvo oss in uti nordflön. Det Engelska skeppet, som gick för oss uti November ifrån Canton, hade dagen förut passerat Dover, Prins GUSTAF för tio dagar, och Danska skeppet JULIANA MARIA, en dag för oss; så olika kunna tillfälligheterna vara som befrämja skeppsloppen.

Den 3 Junii fingo vi sigte af Norriska kusten omkring nåset, det var nu fiorton månader och 25 dagar sedan vi lemnade detta landet; här funno vi för oss det Danska skeppet och tilbragte den följande dagen uti lugn och vackert väder. Den 5 om middagen voro vi utan för uddan af Scager til ankars liggande; en nordlig vind förde oss eftermiddagen öfver til våra Svenska skär och om aftonen efter solgången, til ankars inom Vinga, hvarest vi blefvo uppehållne af lugn til den 7:de, då vi lyckeligen hunno efter väl förrättad resa up uti Rivieret.

Således har jag uti mycken korthet gifvit berättelse om denna, i förstone vidriga, men efteråt nöjsamma resan, och får jag tillägga, at sedan afgången ifrån Norrige vi aldrig mötte så svårt väder, at vi ju kunde föra segel. Några

små tilfälligheter ifrån förra reforme har jag såsom uplysningar på sina ställen låtit inflyta, altsammans bygt på fanning, egen årfarenhet, och somt på såkra berättelser som jag af trovärdige personer samlat. Den här brukade milräkningen är af våra siómilar som svara 60 emot en grad. Om detta vinner min Herres bifall sker mig så mycken fögnad, som jag gör mig förskrädd, at de fel som i skrifarten, tör handa, på et och annat ställe, sig insmygt, benäget ursäktas, hvaremot jag med all högaaktning har den åran framlesva

Min Herres

Götheborg d. 7 Junii

1771.

Ödmiuke tienare

CARL GUSTAV EKEBERG.

Rättelser.

- P. 7, lin. 10 står hon, läs den.
 11, sista rad. - S. t. O. 10 $\frac{1}{2}$ gr. - S. t. O. uti 60 $\frac{1}{2}$ gr.
 43, sista rad. - 256 milar, - 256 quadrat-mil.
 44, - 2, - år besökt, - år föga besökt.
 50, - 7, - Herantemum, - Xeranthemum.
 75, - 5, - Lantas, - Lantao.
 80, - 6 - Lanta ön, - Lantao ön.
 83, - 18 - Francis Ravier, - Francis Xavier.
 90, - 8 - Tai-fong, - Tai-Fou.
 102, - 23 - Skepp, - Skeppet.
 110, sista raden, - Ättiefull, - Lättiefull.
 118, - 16 - Fiu, - Fuin.
 - 18 - Vamhoichien, Nam-hoi-hien.
 P. 38, rad. 17, tillägges, at man igenom såkra Astronomiska observationer funnit, det sielfva Staden Caput Bonæ Spei ligger allenast 1 $\frac{1}{2}$ minut i tid, eller i det närmaste 23 minuter af en grad, öster om Stockholms observatorii meridian.

Geogr.
Allm.

P. Keberg, del.

A. v. v. sculp.

Sic-faran i Norðsion, d. 23 Januaru, 1770.

Robin Öen

Hvalfisken

TAFEL BAY

9

8

6

7

Lyon Berget

Tafel Berg

Dysfels Berg

Ronden Bos

Constantia

Meusen Berg

Flacka Liung He

dar och Lågt Land

Kalck Bay

Fisk Bay

Elfe Bay

Chapmans Bay

Likkistan
eller
Ormhufvud

Land Rygge
Norge

Makril Bay

Simons Bay

Rothmanskip

Arcken

BAY

Malagaren öen

Stora Bränningar

FALSO

Patience Bay

Busfel Bay

Cap Godt Hopp

Ambolt eller Stådet

Blåsbälgen

Hänglip

Cap Falso

Scalan är 10 Siömihlar; hvaraf 60 göra
En Grad

UTSIGHT of BAY FALS.

A. Ekkistan. B. Buffel Bayen. C. Klippan Blåsbälgen. D. Klippan Ambolten. E. Simons Berget. F. Cap af Godt Hopp. G. Patience Bayen. H. Simons Bayen. I. Malagasen Oen. K. Cap Fals. L. Hangklipp. M. Brytningar pa et Sten-Ref.

Ekeberg del.

Utsigt af Sundet Boucca Tigris.

Arre sc.

Ekeberg, del.

UTSIET af VAMPOE.

Arre, sc.

Ekeberg, del.

Utsigt af CANTON.

Arre, sc.

Ekeberg, del.

Utsigt af CANTON.

Arre. sc.